

ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਗ੍ਰੰਥ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਗੁਰਮੁਖੀ

ਜਿਸਕੋ

ਨਿਰਮਲ ਸ੍ਰਾਮੀ ਪੰਡਿਤ ਈਸ਼ਰਸਿੰਘਜੀ
ਕਾਂਸੀ ਵਾਲਿਓਂ ਨੇ ਰਚਕੇ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ

ਛਪਵਾਇਆ

ਸੰਮਤ ਨਾਃ ਸਾਹੀ ੪੪੦

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਪ੍ਰੇਸ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਛਪਾ

काशीस्थानस्थनिर्मलस्वामिपाण्डितईश्वरसिंहसाधुः

मार्गशिर कृष्णद्वादशी सोमवार। संवत् १९६० विक्रमी

ਓਪਰਬ੍ਰਹਮ-ਦੇਨਮਃ

ਅਥ ਸੂਚੀਪਤ੍ਰੰ

- ੧ ਆਤਮ ਚੰਬ ਵਿਚਾਰ
- ੨ ਮੰਗਲ ਵਿਚਾਰ
- ੩ ਉਥਾਨਕਾ
- ੪ ਪੁਨਾ ਉਥਾਨਕਾ
- ੫ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਉਥਾਨਕਾ
- ੬ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰ
- ੭ ਪੁਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰ
- ੮ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ
- ੯ ਪੁਨਾ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ
- ੧੦ ਤੁਖਤੂ ਨਿਆਇ ਉਤ੍ਰ
- ੧੧ ਪਦਸਕਤੀ ਵਿਚਾਰ
- ੧੨ ਸਾਵਦ ਵੇਧਵਿਚਾਰ
- ੧੩ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚਾਰ
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਂਵਾਕ
- ੧੫ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੀਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ
- ੧੬ ਵਿਰਾਟ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਅਭੇਦ
- ੧੭ ਭੇਦ ਘਟਤਿ ਬਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ
- ੧੮ ਦੁਆਦਸ ਮਹਾਂ ਬਿਆਹਿਤੀ

- ੧੯ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਧਰਮ ਜਿਗਿਆਸ
 ੨੦ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਭੇਦ
 ੨੧ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਰੁਦ੍ਰ ਵਿਚਾਰ
 ੨੨ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਗਿਆਸਾ
 ੨੩ ਸਫੁਰਣ ਸਰੂਪ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਵਿਚਾਰ
 ੨੪ ਸਰਵ ਵਿਕਲਪ ਨਿਰਾਕਰਣ
 ੨੫ ਜੀਵ ਬੀਸ੍ਵਰ ਮਾਇਆ ਵਿਭਾਗ
 ੨੬ ਵਿਵਾਦ ਨਿਰਾਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਯਿਹ ਉਕਤ ਸੂਚੀ ਪਤ੍ਰਕੀ ਰੀਤੀ ਲੇਖਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਮੇ ਛਬੀ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਿਚਾਰਹੈ । ਸੋਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਯਿਹ
 ਵਿਚਾਰ ਇਸਿ ਰੰਥਕੇ ਵੀਚ ਜਿਸਿ ਜਿਸਿ ਅਸਥਾਨਮੇਂਹੈ ਸੋ
 ਉਂਹਾਂ ਸੁਖਮ ਵਿਤੀ ਕਰਕੇ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਣਾ ਜਤੂਰਤਹੈ ।
 ਕਿਉਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚਮੇ ਏਕਏਕ ਅਖਰਕੇ
 ਜੁਦੇਜੁਦੇ ਅਨੇਕਹੀ ਪਦਹੈ । ਉਨਿਅਨੇਕ ਪਦੇਕੇ ਅਨੰਤਹੀ
 ਅਰਥਹੈਂ ਔਰ ਅਨੰਤਹੀ ਅਰਥੇਮੇ ਗਿਆਨਹੈ ਔਰਬਿਅੰਤ
 ਹੀ ਧਾਤੁਆਹੈ । ਬਿਅੰਤਹੀਂ ਪ੍ਰਤੇਹੈ । ਔਰ ਧਾਤੁ ਪ੍ਰਤਿਓਂਕੇ
 ਅਰਥਭੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰੇਸੇਹੈ । ਇਸਿਲੀਏ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ
 ਮੰਤ੍ਰਮੇ ਵਿਚਾਰਾਵਿਤੀਨਿਰੋਧ ਕਰਕੇਹੀ ਕਰਣਾਯਥਾਵਥਹੈ ।
 ਇਤੀਸ੍ਰੀਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸੂਚੀਪਤ੍ਰੇ ਸਮਾਪਤੰ ॥

ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ

ਅਵਕਾਸੀ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤਿ ਈਸ਼੍ਵਰਸਿੰਘਜੀ ਨਿਰਮਲ
ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਿਕ ਇਸਰ੍ਹੰਬਕਾ ਵਤਾਂਤ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ
ਪੌਖਮਾਸ ਸੁਕਲਪਖ ਸਪਤਮੀ ਤਿਥੀ ਐਤਵਾਰਦਿਨ ਸੰਮਤ
ਉਂਨੀਸੌ ਪਚਾਸਮੇਂ । ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਰੂਪ ਭਾਖਾਕੇ ਵੀਚ ਤਥਾ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਖਾਕੇਵੀਚ । ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸਿਕ ।
ਜਿਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇਆਹੈ । ਸੋ ਈਹਾ ਇਸਰ੍ਹੰਬਕੇਵੀਚ
ਹਮਾਰੇ ਸਿਸਿ ਪੰਡਿਤਿ ਦੇਵਨਾਰਾਇਣਸਿੰਘਜੀਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਹੈ
ਸੋ ਉਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਜੋ ਸੰਸੇ ਵਿਪਰਜੇਹੈ ਅਸੰਭਾਵਨਾ
ਹੈ ਸੋਉਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀਕੇ ਵਾਸਤੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ਸਿਧਾਂਤ
ਵਿਚਾਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ ਸੋਨਿਆਇ ਬਿਆਕਰਣ
ਵੇਦਾਂਤ । ਇਨ ਤੀਨੋਂਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਲੇਕਰ । ਸੋ ਇਸੀ
ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ । ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ । ਇਸ
ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਚਾਰੋਂ ਅਖਰੋਂ ਕੇ ਵੀਚਮੇਂ । ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦਅਰਥ
ਗਿਆਨ । ਜਿਹਪਾਰੋਂ ਪੰਜਸੌ ਦਰਜੇਮੇਂਹੈਂ ਸੋ ਹਮਨੇ ਅਪਣੇ
ਬਨਾਏ ਹੂਏ ਉਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਕੀ ਰਚਨਾ ਨਿਵੰਧਨ ਕਰੀ
ਹੈ ਸੋ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਵਧੀਕੇ ਬਲ ਕੀ ਬਹੁਤ
ਜਰੂਰਿਤਹੈ । ਸੋ ਈਹਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆਕੇ ਵੀਚ ਬਹੁਤ
ਸੁਗਮ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਹੈ ਤਵਭੀ ਫਲਤ ਅਰਥ
ਬਹੁਤ ਕਠਨਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ

(੨)

ਵਿਦਿਆਕਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ । ਸੁਆਲ ਵਾਲੇਕੋ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ
ਅਰਥ ਏਕਭੀ ਨਹੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਰਹਾ ਸੋਇਸ ਗ੍ਰੰਥਕੇ
ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਣੇਸੇ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਓਂਕਾਰਕੇ ਅਰਥੋਂ ਜੈਸੇ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਹਜਾਰੋਂ ਅਰਥ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੇਹੈ
ਜਿਸ ਕਿਸੀਨੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਕਹੀ ਕਿਸੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਅਰਥ
ਲਿਖਾਹੈ ਸੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸਕ
ਹਮਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਹੀ ਅਰਥ ਲਿਖਿਆਹੈ । ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ
ਵਿਚਾਰਕੇ ਲੇ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੀ ਵਿਆਖਿਆ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਭਾਖਾ ਗੁਰਮੁਖੀਭਾਖਾ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਮੇਂ ਹੈ ॥

ਇਤੀਸ਼ੀ ਆਤਮਗ੍ਰੰਥਵਤਾਂਤਨਿਵੇਦਨੰਸਮਾਪਤੰ॥੧॥ਇਤਸ੍ਰੀ

ਓਂ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ

੧ ਓਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੂਰਤੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਭਿਓ ਨਮਃ ॥

੧ ਓਂ ਸਤਿਗੁਰੂਪ੍ਰਸਾਦ ॥

੧ ਓਂ ਸਤਿਨਾਮਕਰਤਾਪੁਰੂਖ । ਅਥ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਾ ਅਰਥ
ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥਃ ਪ੍ਰਾਰਭਿਤੇ । ਵੇਃ ਪਗ ਲਗਾ ਯਿਹ ਕਾਬਾ
ਫਿਰਾ ਚਰਿਤ ਅਜਾਬਾ ਜਾਹਿ ਦੁਖਹਰਹੈ ਸਦਸੁਖਕਰੇ
ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹ ॥ ੧ ॥ ਸਿੰਘ ਗੁਵਿੰਦ ਦਨਿੰਦਸਮ
ਸੁਧ ਵਿਰਾਟ ਸਮਾਨ ॥ ਚਰਾਚਰੀ ਸਭ ਸਿਸਿਟਮੇਂ
ਦੇਸਵਸਤੁਕਲਹਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸੋਃ ਕਰੁਣਾ ਸਿੰਧ ਅਪਾਰ
ਕਾਲੁ ਸੁਤ ਕਣਗੀਸ਼ਧਰ ॥ ਮਾਇਆ ਛਲ ਬਲ ਛੀਨ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਵਿਘਨਹਰ ॥ ੩ ॥ ਦੇਸ ਦੁਆਬੇ ਬਾਜ਼ੀਆਂ

ਨਗਰ ਮਾਹਿ ਤਪੋ ਨਿਧਿ ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਸਾਧੂ ਹਰ ਪ੍ਰਤੀ
 ਈਸ਼ੁਰ ਹਰ ਨਤਸਿਧਿ ॥ ੪ ॥ ਪੰਡਿਤ ਈਸ਼ੁਰ ਹਰਸੁਵਰ
 ਸੰਤਨਿਰਮਲੇ ਆਹਿ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਰਮੰਤ੍ਰਕੀ ਬਿਆਖਿਆ
 ਕੀਨੀ ਤਾਹਿ ॥ ੫ ॥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਹਿਲੇ ਰਚੀ ਕਾਸੀ ਵਾਸੀ
 ਹੋਇ । ਅਵਸੰਤਨਕੀ ਇਛਿਹਿਤ ਗੁਰੂਮੁਖ ਰਚਿਹੈ ਸੋਇ ॥
 ੬ ॥ ਅਵਇਸਿ ਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਈਹਾਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਵਿਚਾਰ
 ਨਪਸਟ ਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ ਤਥਾਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚਾਰਮੇਂ ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਇਸਿ
 ਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਨਮਸਕਾਰ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕੀਆ ਹੈ । ਐਰ ਜੇ
 ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸਠੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਇਸਿਟਿਗੁਰੂਹੈ ॥ ਉਸਿਕੇ
 ਸਾਖੀ ਸਰੂਪ ਆਤਮ ਵੇਧ ਜੁਗਤ ਹੋਏ ਕਰਕੇ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ
 ਕਾ ਸਰੂਪ ਹੀਂ ਹੈ ॥ ਇਹੀ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਾਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ
 ਪ੍ਰਭ ਭੇਦਨ ਭਾਈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ।
 ਐਰ ਇਸਿ ਉਪਕ੍ਰਮ ਕੇ ਲੇਕਰ ਕੇ ਇਸਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅੰਤ
 ਉਪਸੰਘਾਰਮੇਂ ਭੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ
 ਹੀਹੈ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਮੰਗਲ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤੰ ॥ ੨ ॥

ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ

ਅਵ ਇਸ ਅਸਥਲ ਕੇ ਵੀਚ ਮੇਂ ਯਦ
 ਕਿਚਿਤ ਉਥਾਨਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ॥

ਤਥਾਹੀ ॥ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਜੋਕਿ ਪੂਰਵਦੇਸਕੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
 ਕੇ ਨਿਵਾਸੀ ਕਿਸੀ ਰਾਜਾਨੇ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਆਥਾ ਜੋਕਿ ਹਮ ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰੂਜੀ ਕੇ ਮਤਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਉਪਦੇਸ ਲੀਆ ਚਾਹਤੇਹੈ ਪਰੰਤੂ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਕੋਈ ਭੀ ਯਥਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤ
 ਨਹੀਂ ਹੋਤਾਹੈ । ਐਰ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵ
 ਬਾਵਨ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਿਹ ਸਭੀ ਯਥਾਰਥਹੈ ਸੋ ਐਸੀ ਉਸ
 ਰਾਜਾਕੀ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਦੂਰ ਕਰਣੇ ਵਾਖਤੇ । ਸਮਾਨਰੀਤੀ
 ਸੋ ਐਰ ਵਿਸੇਸ ਰੀਤੀਸੇ ਵਿਚਾਰਹੈ ਸੋ ਈਹਾਂ ਸਮਾਨ ਰੂਪ
 ਕਰਕੇ ਉਸ ਰਾਜਾਕੇ ਪ੍ਰਤੀਪ੍ਰਥਮ ਉਥਾਨਕਾਕੇ ਵੀਚ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇਹੈ ॥ ਤਥਾਹੀ ॥ ਮਾਲੂਮ
 ਹੋ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਲਿਖਾਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾਂਕਾ ਪਾਂਚਮਾਂ ਸ਼ਿਰ
 ਸ਼ਿਵਜੀਨੇ ਕਾਟ ਦੀਆਥਾ ਸੋ ਮਹੀਮਨ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵੀਚ ਲਿਖਾ
 ਹੈ । ਐਰ ਸ਼ਿਵਕਾ ਲਿੰਗ ਵਿਸ਼ਨਜੀ ਨੇ ਕਾਟਕੇ ਗਿਆਰਾਂ
 ਟੁਕੜੇ ਕਰਦੀਆ ਥਾ ਐਰ ਵਿਸ਼ਨਕੇ ਭ੍ਰਿਗੂਨੇ ਲਾਤ ਮਾਰੀ
 ਥੀ ਐਰ ਬਾਵਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਥਾ ਰਾਮਨੌਮੀਕੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ
 ਜਨਮ ਹੂਆਥਾ ਐਰ ਭਾਦੋਂਕੀ ਅਸਟਮੀਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੀਕਾ
 ਜਨਮ ਹੂਆਥਾ । ਜੋ ਇਸਲੀਏ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ ਯਿਹ
 ਉਕਤਛੇ ਅਰਥ ਨਹੀਹੈ ਐਰ ਜਿਸਕਾ ਜਨਮ ਨਹੀ ਜਾਤ
 ਨਹੀ ਕੁਲ ਨਹੀ ਐਰ ਮਰਣ ਨਹੀਕਾਟਾ ਨਹੀ ਮਾਰਾ ਨਹੀ
 ਇਨ ਪਾਂਚ ਦੋਖੋਸੇ । ਜੋ ਰਹਿਤਹੈ ਸੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ
 ਅਰਥ ਯਥਾਰਥਹੈ । ਯਿਹ ਸਮਾਨਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ

ਅਰਥਮੇਂ ਵਿਚਾਰਹੈ। ਸੋਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਸਮਾਨਰੂਪ ਉਥਾਨਕਾ
 ਕੇ ਪ੍ਰਸਨਕੋ ਲੇਕੁਰ ਸਮਾਨਸੇਹੀ ਰਾਜਾਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਮੇਂ ਉਤ੍ਰ ਦੀਆਹੈ। ਇਤੀਸੀ ਉਥਾਨਕਾ ਸਮਾਨ
 ਪ੍ਰਸਨਮੇਂ। ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਉਤ੍ਰ ਪ੍ਰਦਰਸਨੰ
 ॥ ੩ ॥

੧ ਓ ਪਰਬਹ-ਟੇਨਮਃ ॥

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵਿਚਾਰਕੀ ਉਥਾਨਕਾਕੋ ਵਿਸੇਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ
 ਹੈਂ। ਤਥਾਹੀ। ਸੋ ਮਾਲੂਮਹੋ ਸਭੀ ਮਤੋਂਮੇਂ ਪਰਸਪਰ
 ਜੀਵੇਂਕਾ ਵਿਵਾਦਹੈ। ਮਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਉਪਾਸਕਉਪਾਸਨਾ
 ਇਨ ਪਾਚੇਂਕੇ ਵੀਚ ॥੫॥ ਸੋਸਭੀ ਪੁਰਖ ਪਰਸ ਪਰ ਕਥਨ
 ਕਰਤੇਹੈ। ਜੋਕਿ ਹਮਾਰੇ ਮਤਕੋ ਯਿਹ ਪਾਚੇਂ ਯਥਾਰਥ ਹੈ
 ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਨੇ ਯਿਹਆਪਪਾਚੇਬਨਾਏਹੈ। ਐਰਮਤੋਂਕੇਯਿਹਪਾਚੇ
 ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਨੇ ਨਿਹੀ ਬਨਾਏਹੈ। ਐਸੇਹੀ ਸਭੀ ਕਥਨ ਕਰਤੇ
 ਹੈ। ਸੋਇਸਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਮਤੋਂਮੇਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਸੇਂ ਵਿਵਾਦਹੈ। ਸੋਯਿਹ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰ ਆਗੇ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੇਗੇ। ਸੋਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੋ ਲੇਕਰਕੇ ਬਾਰਾਂਹੀ
 ਮਤਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਮਤਮੇਂ ਯਿਹ ਉਕਤ
 ਪਾਚਪਾਚਹੈ ਸੋਇਸ ਵਿਚਾਰਕੋ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਣੇਸੇਂ ਬਾਰਾਂ
 ਹੀ ਮਤੋਂਕੇ ਵੀਚਮੇਂ। ਬਾਰਾਂ ਪੰਜੇ ਸਾਠਹੈ ਸੋ ਜਵ ਇਸ ਸਾਠ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਵਾਦਕੇ ਵੀਚਮੇਂ। ਯਿਹ ਪੁਰੁਖ ਉਰਥ ਰਹੇਹੈ

ਪਰਸਪਰ । ਤਵਤੋ ਸਰਵ ਪੁਰੁਖੋਂਕੀ ਬਿਵਸਥਾ ਅਵਿਦਿਆ
 ਮੇਂਹੀ ਫਸੇ ਰਹਿਣੇਂਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਤੀਹੈ । ਮ੍ਰਿਤੂਸੇਂ ਛੂਟਣੇ ਕਾ
 ਉਪਾਇ ਕੋਈ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾਹੈ ਐਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
 ਜਾਣਨਾਤੇ ਸਭੀ ਮਤੋਂਸੇਂ ਦੂਰਹੀ ਰਹਿਗਿਆਹੈ । ਸੋਇਸਲੀਏ
 ਵਧੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਸਿਓਂਕੇ ਪਯਤਨ ਕਰਣਕੀ ਜਰੂਰਤਹੈ
 ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਤੋਂਕੇ ਵਿਵਾਦਨੇ ਗੁਪਤ ਕਰ ਰਖਾਹੈ
 ਸੋਐਸਾਵਿਚਾਰ ਕਰਣਾ ਯਥਾਦਥਹੈਜਿਸਵਿਚਾਰਕੇਕਰਣੇਸੇਂ
 ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਤਮ ਵੇਧਕੇ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਸਕੇ । ਤਵ ਤੋ ਸਭੀ ਮਤੋਂਕਾ ਸਾਠ ਪ੍ਰਕਾਰਕਾ
 ਵਿਵਾਦ ਦੂਰ ਹੋਜਾਵੇਗਾ ॥

ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਦੁਤੀਆ ਉਥਾਨਕਾ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੪ ॥

੧ ਓਂਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ ॥

ਅਵਉਕਤ ਅਵਿਦਿਆ ਵੰਧਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀਕੇ ਵਾਸਤੇ
 ਪ੍ਰਮਾਤਮਵੇਧਕਾ ਉਪਾਇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇਹੈਂ ॥ ਤਥਾਹੀ
 । ਜੇਕਰਕੇ ਸਭੀ ਪੁਰੁਖ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਮਤੋਂਕੇ
 ਪੁਸਤਕੋਂਕੇ ਮੁਤਾਵਕ ਬਹੁਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂਕੇ ।
 ਬਹੁਤੇਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਾਨਲੇਮੇਂਗੇ ਤਵਤੋ ਸਰਵਪੁਰੁਖੋਂਕੇ
 ਏਕਹੀ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਮਾਨ ਲੈਣਾਹੀਂ ਜਥਾਰਥਹੈ ਸੋ ਜਿਸਿ
 ਕਿਸੀ ਏਕਹੀ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਸਭੀ ਦੇਵਤੇ ਹੋਸਕਤੇਹੈਂ ॥
 ਵੇਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਯਥਾਰਥ ਕਹਾ ਜਾਤਾਹੈ ਸੋ ਨਿਆਇ
 ਬਿਆਕਰਣਕੀ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਵੇਹ ਏਕਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਅਨੇਕ

ਦੇਵਤਿਓਂਕਾ ਵਾਚਕ ਹੋ ਸਕਤਾਹੈ ਜੈਸੇਕਿ ਅੰਗਰੇਜੀ
 ਫਾਰਸੀਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅੰਗਰ ਸਰਫਨੈਸੇ ਲਫਜ਼ੋਂ ਕੇ ਅਰਥ ਸਹੀ
 ਹੋਤੇਹੈ ਅੰਗਰੇਜੀ ਏਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਾਹੀ ਅਰਥ ਸਭੀ ਦੇਵਤੇ
 ਹੋਨਾ ਯਥਾਰਥਹੈ । ਅਥਵਾ । ਸਰਵ ਅਵਤਾਰ ਅੰਗਰ
 ਦੇਵਤਿਓਂਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਏਕ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਯਥਾਰਥਹੈ ਸੋ
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਚਾਰਸੇਭੀ ਸਾਠ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਵਾਦ
 ਦੂਰਹੋਜਾਤੇਹੈ ਪਰੰਤੂ ਤਵਭੀ ਸਰਵ ਪੁਰੁਖੋਂਕੇ ਮਨਕਾ
 ਭੇਦ ਦੂਰ ਨਹੀ ਹੋਸਕਤਾਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭੀ ਕਥਨ ਕਰੇਂਗੇ
 ਜੇਕਿ ਹਮਾਰਾ ਦੇਵਤਾਹੈ ਸੋ ਵੇਹੀ ਸਭੀ ਅੰਗਰ ਦੇਵਤਿਆਂਕੀ
 ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾਹੈ ਤਵਤੇ ਸਰਵਹੀ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ
 ਕਥਨ ਕਰੇਂਗੇ ਤਵਭੀ ਫਿਰਿ ਉਕਤ ਸਾਠ ਪ੍ਰਕਾਰਕਾ ਵਿਵਾਦ
 ਨਿਵਿਤ ਨਹੀ ਹੋਸਕਤਾਹੈ । ਇਸਿਲੀਏ ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਚਾਰ
 ਪਖਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ॥ ਅਨੇਕ ਦੇਵਤਿਆਂਕਾ ਵਾਚਕ
 ਏਕ ਮੰਤ੍ਰਹੀ ਸਾਠ ਵਿਵਾਦਕੇ ਦੂਰ ਕਰਣੇਕੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਨਾ
 ਯਥਾਰਥਹੈ । ਸੋ ਇਸਿ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਖਾ ਰੂਪ
 ਜਥਾਨਹੈ ਸੋ ਉਸਕੇ ਵੀਚਰੇਂ ਜੋ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੀ
 । ਬਿਆਖਿਆ ॥ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸਕ । ਯਿਹ
 ਗ੍ਰੰਥਹੈ ਸੋ ਉਸਿਮੇਂ ਯਿਹ ਸਭੀ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ
 ਹੈ ਸੋ ਵੇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਈਹਾਂ ਗੁਰੂਮੁਖੀ ਭਾਖਾਮੇਂ ਭੀ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆਹੈ । ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ । ਇਸਿ
 ਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਈਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਬਾਰਾਂ ਅਰਥ ਇਕਤਾਲੀ

(੮)

ਅਖਰ ਇਨਿਤੀਨੋਂਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ ।
ਸਕਤੀ ਸੂਰਜ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨ ਭਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਰਾਟ
ਤਤੁਮਸੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਥਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਗਿਆਸਾ ॥
ਅਥਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਜਿਗਿਆਸਾ ॥ ੧੨ ॥

ਯਿਹ ਬਾਰਾਂਮੰਤ੍ਰਹੈਂ ਇਨ ਬਾਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰੋਂਕੇ ਵੀਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕੀ
ਰੀਤੀਸੇਂ ਇਕਤਾਲੀ ਅਰਹੈਂ ਸੋ ਇਨਬਾਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂਕੇ ਅਰਥ
ਬਾਰਾਂਹੀ ਦੇਵਤਾਹੈਂ ਸੋਇਨ ਬਾਰਾਂਕੇ ਵੀਚਮੇਂ । ਬਾਰਾਂ
ਪੰਜੇਸਾਠ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ । ਪਰਸਪਰ ਉਪਾਸਕੋਂਕਾ । ਨਿਊਂਨ
ਅਧਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲੇਕਰਕੇ ਵਿਵਾਦਹੈਂ । ਸੋਇਸ ਸਾਠ
ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ । ਵਿਵਾਦਕੋ ਦੂਰ ਕਰਣੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕਤਾਲੀ
ਅਖਰਵਾਲੇ ਬਾਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂਕੇ ਆਸਥਾਨਮੇਂ ਚਾਰ ਅਖਰਕਾ ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਯਿਹ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਜਥਾਰਥਹੈ । ਸੋਵੇਹ ਬਾਰਾਂ
ਦੇਵਤੇ ਰੂਪ ਅਰਥ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾਹੀ ਨਿਆਇ
ਬਿਆਕਰਣ ਵੇਦਾਂਤ ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੀ
ਸਪਸਟਹੈ । ਸੋਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ
ਕਾਸਕ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੀ ਬਿਆਖਿਆਕਾ
ਅਵਲੋਕਨ ਜਰੂਰ ਕਰਣਾ ਯਥਾਰਥਹੈ । ਸੋ ਉਸੀ ਰੀਥਕੀ
ਜੋ ਹਮਾਰੀ ਬਨਾਈ ਹੂਈ ਬਿਆਖਿਆਹੈ । ਵੇਹੀ ਯਿਹ
ਹਮਨੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੀਹੈ ॥ ਸੋਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਨੰਤ ਅਰਥਹੈਂ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਤ੍ਰੀਤੀਆ ਉਥਾਨਕਾ ਵਿਚਾਰਃ ॥੫॥

(੯)

ੴ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਅਥਪ੍ਰਸਨ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਤੇ । ਪੂਰਵ ਪਖੀਕਾ ਕਥਨ
ਹੈ ਜੋ ਪਦ ਨਿਆਇ ਬਿਆਕਰਣ ਕਰਕੇ ਯਥਾਰਥ ਸਿਧਿ
ਹੋਤੇਹੈ' ਉਨ ਪਦੋਂ ਕੇ ਵੀਚਮੇਂਹੀ ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ
ਗਿਆਨ ਜਿਹ ਪਾਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਤੇਹੈਂ ਤਵਹੀ ਉਸ ਪਦਕੋ
ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਪਦ ਕਹਿਤੇਹੈ ਸੋਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਰਾਮ ਇਸ
ਦੋ ਅਖਰਕੇ ਪਦਮੇਂ ਜਿਹ ਉਕਤਪਾਚੋਂ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ ।
ਸੋਇਸੀ ਲੀਏ ਰਾਮ।ਇਤਿਆਈ ਸਵਦੋਕੋਪਦਕਹਿਤੇਹੈ' ।
ਇਸ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਨਾਰਾਇਣ ਵਾਸਦੇਵ ਇਨਚਾਰਚਾਰ
ਅਖਰੋਂ ਵਾਲੇ ਪਦਮੇਂ ਉਕਤ ਪਾਚੋਂ ਬੀਸ ਬੀਸ ਕਾਇਦੇ
ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸਚਾਰ ਅਖਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ । ਧਾਤੂ
ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ ਜਿਹ ਪਾਚੇਂਹੀ ਨਹੀਹੈ ਸੋਇਸੀ
ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰਰਥਕਹੈ ਜਿਹਿ ਪੂਰਵ
ਪਖੀਕੀ ਆਸ਼ੰਕਾਹੈ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ । ਆਗੇ ਉਤ੍ਰ ਪਖਮੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ
ਕੇ ਵੀਚ ਪੂਰਵ ਪਖੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵੇਦ ਬਿਆਕਰਣ ਨਿਆਇ
ਝੇਦਾਤ ਇਨ ਚਾਰੇਂਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਦੋਸ ਦੂਰ ਕਰਟੇ ਕੇ
ਵਾਸਤੇਉਤ੍ਰਦੀਏ ਜਾਵੇਂਗੇ ॥ ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਚਾਰਃ ॥ ੬॥

ੴ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਪੁਨਾ ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਚਾਰਃ । ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਦਿਤੇ । ਅਥ ਪੂਰਵ
ਪਖੀਕਾ ਕਥਨਹੈ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਚਾਰਹੀ ਅਖਰੋਂ

ਕਾ ਨਿਯਮ ਕਿਉਂ ਹੈ । ਤੀਨ ਅਖਰ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚ ਕਿਉਂ
 ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਅਥਵਾ ਪਾਂਚ ਅਖਰ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵੀਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ । ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਕਾ ਕੋਈ ਐਸਾ
 ਯਥਾਰਥ ਉਤ੍ਰ ਦੇਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤ੍ਰਕੇ ਦੇਨੇਸੇਂ ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਨਿਯਮਸੇਂ ਚਾਰਹੀ ਅਖਰ ਬਨੇ
 ਰਹੇਂ । ਤੀਨ ਅਖਰਕੀ ਪਾਂਚ ਅਖਰਕੀ ਆਸੰਕਾ ਨਿਵਾਰਣ
 ਹੋਜਾਵੇ । ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਤਾਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ।
 ਸੋ ਇਨ ਦੂਖਣੋਂਕੇ ਦੂਰ ਕਰਣੇਕੇ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ
 ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰੇਂਗੇ ਉਤ੍ਰ ਚੰਬਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਦੁਤੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਃ ॥ ੨ ॥

੧ ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ ।

ਅਵ ਇਸ ਪਖਕੇ ਵੀਚ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ
 ਪੂਰਵਪਖੀਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਂ ਕਾ ਉਤ੍ਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਸੋ
 ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਉਸਕੋ ਕਹਿਣੇ ਹੈਂ । ਜਿਸ ਉਤ੍ਰਕੇ ਦੇਨੇਸੇਂ
 ਪੂਰਵ ਪਖੀ ਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੰਡਿਨ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਮਾਲੂਮ
 ਹੋਵੇ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਮੇਂ ਪੂਰਵ ਪਖੀਨੇਂ ਕਥਨਕੀਆ
 ਥਾ ਜੇਕਿ ਯਿਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਭਾਖਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਸਕਾ ਉਤ੍ਰ
 ਮਾਲੂਮ ਕਰਾਇਆ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜੇਕਿ ਜਿਤਨੀ ਪੂਰਖ ਮਾਤ੍ਰ
 ਕੀ ਬਨਾਈ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭੀ ਭਾਖਾਹੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ
 ਕੁਛ ਮੁਖਸੇਂ ਬੋਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸ ਭਾਖਣਕਾ ਨਾਮ ਭਾ । ਹੈ

ਸੋਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲੇਕਰਕੇ ਮਨੁਖ ਅਵਤਾਰ ਦੇਵਤੇ ਦਾਨੋ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਜੋਕੁਛ ਮੁਖਸੇਂ ਬੋਲਤੇਹੈਂ । ਸੋ ਸਭੀ
ਭਾਖਾਹੀਹੈ । ਜੇਕਰਕੇ ਵਾਦੀ ਕਥਨ ਕਰੇ ਜੇਕਿ ਈਸ਼ੁਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਹੀ ਬੋਲਤਾਹੈ । ਤਵ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿਦਿਆ ਬਿਨਾਹੀ ਪ੍ਰਸਿਧਹੈ
ਕਿਉਕਿ ਈਸ਼ੁਰਕੀ ਵਿਦਿਆ ਵੇਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਮੇਂਹੀਹੈ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਹੀ ਸਦਾ ਬੋਲਤਾਹੈ ਔਰ ਕੋਈਭੀ
ਬੋਲੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਹੀ ਬੋਲਤਾਹੈ । ਔਰ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈਂ
ਸੋ ਈਸ਼ੁਰਕੇ ਰਚੇ ਹੁਏ ਨਹੀਹੈਂ । ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਕੋ ਲੀਏ
ਪ੍ਰਸਨੋਂਕਾ ਉਤ੍ਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ ॥ ਤਥਾਹੀ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਕੋ ਸਭੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹੋਤੀਆਂਹੈ ॥ ਜੀਵੋਂਕੋ
ਨਹੀ ਹੋਤੀਆਂਹੈ ਸੋ ਜੀਵ ਬੀਸੇਂਪ੍ਰਕਾਰੋਂਕੀ ਵਿਦਿਆਕੋ
ਜਾਣਤੇਹੈਂ ਔਰ ਨਵੀਨ ਬਹੁਤ ਸੀਆਂਬਿਦਿਆ ਕੋ ਰਚਤੇਭੀ
ਹੈ । ਇਸਿ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰ ਕੋ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਟੇਸੇ ।
ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾਹੈ । ਕੇਵਲ ਏਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਵਿਦਿਆਕੋ ਬਨਾਨੇ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਲਪਤੁਛ ਗਿਆਨ
ਵਿਸਿਸ਼ਟ ਜੀਵ ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਹੁਆਹੈ । ਜੇਕਰਕੇ ਉਕਤਸਰਵ
ਵਿਦਿਆ ਵਾਲਿਓਂਕੇ ਅੰਦਰਮੇਂਹੀ ਈਸ਼ੁਰਹੈਂ ਤਵਤੇ
ਅਰਜੁਨਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀਨੇ ਚੀਤਾ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼
ਕਰਾਹੈ । ਜੇਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਭੀਪ੍ਰਾਣੀਓਂਕੇ
ਧਾਰਣਵਾਲੇ ਜੀਵੋਂ ਕੇ ਹਿਰਿਦੇਕੇ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾਹੈ
ਇਸਿ ਕਥਨ ਕਰਟੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਹੁਆ ਹੈ ਜੋ ਸਰਵ

ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਕੀ ਹੈ ॥ ਇਨਿ ਸਰਬ
 ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੇ ਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਹਿਤੇ ਹੈ ॥ ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ
 ॥ ਜੋ ਬਾਦੀਕਾ ਕਥਨ ਹੈ । ਭਾਖਾ ਈਸ਼ੁਰਕੀ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀ
 ਹੈ ਸੋ ਬਾਦੀਕਾ ਕਥਨ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ । ਵਾਦੀ ਕੋ
 ਭਾਖਾ ਇਸਿ ਪਦਕੇ ਅਰਥ ਮੇਂ ਗਿਆਨ ਨਹੀ ਹੈ । ਭਾਖਾ
 ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਵਿਸੇਖ ਰੂਪ ਹੈ ॥ ਔਰ ਸਭੀ ਵਿਦਿਆ ਜੋ ਹੈ
 ਭਾਖਾ ਅਰਥ ਸਰੂਪ ਵਿਦਿਆ ਕੇ ॥ ਵੀਚ ਮੇਂ ਵਿਸੇਖਣ ਹੈ ।
 ਸੋਈ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ ॥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਖਾਕਾ ਵਿਸੇਖਣ ਹੈ
 ਐਸੇ ਹੀ । ਅੰਗਰੇਜੀ ਫਾਰਸੀ । ਕਰਨਾਟੀ । ਦਖਣੀ । ਯਿਹ
 ਸਭੀ । ਭਾਖਾ ਵਿਦਿਆ ਕੇ ਵੀਚ ਮੇਂ । ਵਿਸੇਖਣ ਹੈ ।
 ਸੋਈ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ । ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਖਾ । ਦਖਣੀ ਭਾਖਾ ।
 ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਖਾ । ਫਾਰਸੀ ਭਾਖਾ । ਕਰਨਾਟੀ ਭਾਖਾ । ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ । ਐਸੇ ਵਿਸੇਖਣਾ ਵਾਲੀ ਕੇ । ਭਾਖਾ ਵਿਦਿਆ ਕਹਾ
 ਜਾਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰੇਂ ਸੇਂ ।
 ਵਾਦੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕਾ । ਨਿਰਾਕਰਣ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ
 ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਵੀਚ ਮੇਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਅਸੰਕਾ ਨਹੀ ਹੈ । ਸਾਖਿਆਤ
 । ਈਸ਼ੁਰ ਕੇ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਣ ਕਰਾ ਹੁਆ । ਵਾਹਗੁਰੂ ।
 ਯਿਹ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਭਾਖਾਕਾ
 ਵਿਚਾਰ ਹੈ । ਸੋ ਯਿਹ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਦ ਗੰਗਾ ਪਦ ਜੈਸੇ ਜੋਗ ਰੂਪ
 ਹੈ ਐਸੇ ਹੀ ਹੈ । ਜੋਗ ਉਸਕੋ ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਦਕੇ
 ਸਭੀ ਅਖਰ ਔਰ ਕਿਸੀ ਦੂਸਰੇ ਪਦਕੇ ਅਰਥ ਕੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ

ਪ੍ਰਤੇਕੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਦਿਖਲਾਨੇ ਸੇ ਪੀਛੇ ਫਿਰ ਅਪਨੇ
 ਅਰਥਕੋ ਕਹੇ । ਰੂੜ ਉਸਕੋ ਕਹਿਤੇਹੈ । ਜਿਸਪਦਕੇ
 ਸਭੀ ਅਖਰ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਅਰਥਕੋ ਕਹਿਤੇਹੈ । ਇਸਰੀਤੀ
 ਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਿਹਪਦ ਜੋਗਰੂਸਹੈ ਇਨ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰਦੋਨੋ
 ਪਖੋਂਮੇਂ ਜਿਹ ਵਿਚਾਰ ਸਪਸਟ ਕਰਤੇਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ
 ਪਦਮੇਂ ਵਾਹੁ ਇਸ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਸੰਸਾਰਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਰਹਾ
 ਜੇ ਜੀਵਹੈ ਆਤਮਾਕੋ ਵੇਧਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨੇ ਵਾਲਾ ਕਹਾਜਾਤਾ
 ਹੈ । ਗੁਰੂ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਤਾ ਸਿਸਕੋ ਉਪਦੇਸ਼
 ਕਰਦੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਕਹੇ ਜਾਤੇਹੈ । ਅਵਇਨਿ ਦੋਨੋਂ ਪਖੋਂਮੇਂ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਪਦ ਅਰਥ ਇਨਦੋਨੋਂ ਵਿਚਾਰੋਕੋ
 ਦਿਖਲਾਤੇਹੈ । ਵਾਹੁ ਇਸਮੇਂ । ਤੀਨਪਦ । ਤੀਨਅਰਥਹੈ ।
 ਗੁਰੂ । ਇਸ ਏਕ ਦੇਸਮੇਂ । ਤੀਨਪਦ । ਤੀਨ ਅਰਥਹੈ ।
 ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸ ਚਾਰ ਅਖਰਕੇ । ਸਮੁਦਾਇਕੇ ਵੀਚਮੇਂ
 ਫਿਰ ਤੀਨ ਪਦ ਤੀਨ ਅਰਥਹੈ । ਇਸ ਰੀਤੀਸੇਂ ਇਨਪ੍ਰਤੀ
 ਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਦੋਨੋਂ ਪਖੋਂਮੇਂ । ਕ੍ਰਮਸੇਂ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ ।
 ਪਦ ਅਰਥ ਦੋਨੋਂਹੀ । ਆਠਾਰਾ । ਆਠਾਰਾ । ਕਹੇਜਾਤੇਹੈ
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ । ਲੇਕਰਕੇ । ਪਹਲੇ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ
 ਉਤ੍ਰ । ਪਖਕੇਵੀਚ । ਦੋ ਧਾਤੂ ਦੋ ਪ੍ਰਤੇਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਇਸ
 ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ । ਇਸੀਤਰਾਸੇਂ । ਇਸਪਖਕੇ । ਵੀਚਮੇਂਭੀ ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਸਮੰਤ੍ਰਮੇਂ। ਦੋਧਾਤੂ ਦੋਪ੍ਰਤੇਹੈ। ਦੋਨੋਂਪਖੋਂਕੋ ਮਿਲਾ
 ਕਰਕੇ ਆਠ ਪ੍ਰਸਿਧਹੈ ਆਠੋਂਕੇ ਆਠਹੀ ਅਰਥਹੈ । ਮਿਲ

ਕਰਕੇ ਸਭੀਸੋਲਾ ਭੈਏਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੋ । ਲੋਕਰਕੇ ।
 ਇਨਦੋਨੋਂ ਪਖੋਂਕੇਵੀਚ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ । ਧਾਤੂ
 ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ । ਬਵੰਜਾਹੈਂ । ਅਗਿਆਨੀ ਪੂਰਵ ਪਖੀਕੋ
 ਇਨਮੇਸੇ ਏਕਭੀ । ਨਜਰਨਹੀ ਆਤਾਵਾ । ਇਸ ਰੀਤੀਸੇ
 ਵਾਦੀਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕੈਮੁਤਕਦਿਖਿਲਾਕਰਕੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਮੇ
 ਬਵੰਜਾਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਿਆਹੈ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਫਲਿਤ ਅਰਥ
 ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈਂ । ਸਿਸਾਕੋ ਪਰਬ੍ਰਹਮਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਨੇ
 ਵਾਲਾ । ਗਿਆਨਵਾਨ । ਗੁਰੂਹੈ । ਯਿਹ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਮੰਤ੍ਰਕੇ ।
 ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ । ਇਨਚਾਰੋਂਮੇਂ । ਸਾਵਦ ਵੇਧ
 ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਹਾ ਜਾਤਾਹੈ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੇ । ਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨੰ ।

ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਪਖੇ ਸਮਾਪਤੰ ॥ ੮ ॥

੧ ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ ॥

ਅਵਦੁਤੀਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਕੋ ਪੁਨਾ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਕਰਕੇ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦਸੇ ਖੰਡਨ ਕਰਤੇਹੈਂ ਸੋ ਹੇ ਵਾਦੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ
 ਤੁਮਕੋ ਜੈਸੇ ਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚ ਤੁਮਾਰੇ ਏਕ
 ਵੇਸਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨਹੈ ਐਸੇ ਹੀ ਤੁਮਾਰੇ ਮਤਕੇ ਵੀਚ ਅਠਾਹਟ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਵੇਸਹੈ ਸੋਈ ਦਿਖਲਾਤੇਹੈਂ । ਤਥਾਹੀ । ਵੇਦਕਾਲ
 ਦੇਵ ਮੋਖ ਪਦਾਰਥ ਧਰਮਪਾਦ ਓਂਮਾਤ੍ਰਾ ਤਦਅਰਥ ਅੰਤ੍ਰ-
 ਕਰਣ ਵਿਰਤੀ ਵਰਣ ਅਸ੍ਰਮ ਇਕ ਆਵਸਥਾ । ਬਾਣੀ

ਖਾਟੀ ਜੁਗ ॥ ੧੭ ॥ ਯਿਹ ਸਤਾਰਾਂ ਦੋ'ਕਸ਼ੀਹੈ ਸੋ ਜੈਸੇ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਨਚਾਰ ਅਖਰਕੀ ਏਕ ਦੋਕਸ਼ੀਮੇਂ ਵਾਈਕਾ
 ਪ੍ਰਸਨਥਾ । ਜੇਕਿ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਤੀਨ ਅਖਰ ਕਿਉ
 ਨਹੀਹੈਂ । ਔਰ ਪਾਂਚ ਅਖਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀ ਹੈਂ । ਏਰ ਅਖਰ
 ਕਾ ਨਿਯਮ ਕਿਉ ਰਖਿਆਹੈ । ਸੋ ਯਿਹੀ ਪ੍ਰਸਨ ਸਤਾਰਾਂ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਪੂਰਵ ਪਖੀਕੇ ਗਲਮੇਂ ਪਸ਼ਾਹੈ । ਸੋਇਨਸਤਾਰਾਂ
 ਪ੍ਰਸਨੋਂਕਾ ਉਤ੍ਰਵਾਈਸੇਂ ਕੁਛਨਾ ਬਨੇਗਾ । ਸੋਇਖਲਾਤੇਹੈਂ
 ਤਬਾਹੀ । ਵੇਦਤੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਹੈ ਪਾਂਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਹੈਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਲੇਕਰਕੇ ਔਰ ਸੋਲਾਂ ਪ੍ਰਸਨ ਜਾਣਲੈਣੇ ਔਰਭੀ
 ਦਿਖਲਾਤੇਹੈ ॥ ਉਤਪਤੀ ਇਸਥਿਤੀ ਪਰਲੈਂ ਦਿਨਰਾਤ ।
 ਇਨਚਾਰੋਂਕੇ ਬਨਾਨੇ ਵਾਲੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨ ਭਿਵ ਸੂਰਯ
 ਯਿਹ ਚਾਰੋਂ ਤੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਹੈ । ਪਾਂਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਹੈ । ਐਸੇ
 ਹੀ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪ੍ਰਸਨ ਔਰ ਭੀ ਜਾਣ ਲੈਣੇ ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
 ਪੂਰਵਪਖ ਕਰਣੇਵਾਲੇਕੋ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਸਤਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਸੇ ਦੀਆ ਗਿਆਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਕੋਈ
 ਭੀ ਦੋਖ ਨ ਪਹੁਚਾ ॥

ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤੀਵੰਦੀ ਦੁਤੀਆ ਉਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰਃ ॥ ੯ ॥

੧ ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮ ॥

ਅਵ ਨਵੀਨ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਪੂਰਵ ਪਖੀਕੇ ਦੋਖੋਂਕੀ ।
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚਸੇ ਨਿਵਰਤੀ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ

ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਟੇ ਵਾਲਾ ਕਹਿਤਾਹੈ । ਪ੍ਰਸਨ ਖੰਡਨ ਯਥਾਰਥ
ਉਤ੍ਰ ਨਹੀ ਹੋਤਾਹੈ ਸੋ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਾਰਕੇ । ਅੰਗੀਕਾਰ
ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ । ਸਿਧਾਂਤੀ ਪੂਰਵ ਪਖੀਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ।
ਵਾਈ ਤੁਖਤੂ ਨਿਆਇ ਪਖਮੇਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇਹੈਂ । ਵੇਦਿਸਿਟਾਂਤ ਕਰਕੇ ॥ ਤਥਾਹੀ । ਹੇ ਪੂਰਵਪਖੀ
ਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਲਿਖਾਹੈ । ਕਰਮੇਂਕੀ ਵਿਧੀਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗਮੇਂ ਯਵਪੁਤ੍ਰ
ਬਾਰਾਂ ਦਿਨੋਂ ਕਾ ਹੋਵੇ ਤਵ ਪੁਤ੍ਰਕਾ ਸੰਕੇਤਕ ਨਾਮਰਖੇ ਪੁਤ੍ਰਕੇ
ਜਾਦਕਰਟੇਕੇ ਵਾਸਤੇ । ਦੂਸਰਾ ਦਿਸਿਟਾਂਤ ਕਹਿਤੇਹੈਂ । ਬਹੁਤ
ਸੇ ਵੁਧੀਵਾਲਿਓਂਨੇਂ ਕਥਨ ਕਰਾਹੈ ਜਗਤਕੀ ਰਚਨਾ ਜਵ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਨੇ ਚਾਰ ਖਾਟੀ ਬਨਾਈਥੀ ਤਵ ਹਜਾਰ ਫਨ
ਵਾਲਾ ਸੇਸਨਾਰਾ ਅੰਤਜ ਸਿਸਟੀਕੀ ਰਚਨਾਸੇਂ ਪੈਦਾ ਕੀਆ
ਥਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵਕੇ ਸਾਥ ਤਵਸੇਂਹੀ ਸੇਸਨਾਰਾ
ਹਜਾਰਨਾਮ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਨਮਾਂ ਨਮਾਂ ਨਿਤਿਲੇਤਾਹੈ
ਜੈਸੇ ਬਾਰਮੇਂ ਦਿਨਿਕੇ ਵੀਰਮੇਂ ਬੁਲਾਨੇਕੇ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ
ਰਖਿਆਥਾ ਸੋ ਸੇਸਨਾਰਾਕੇ ਪਦਮੇਂ ਬਰਸੇਂਕੇ ਉਠਾਰਣ
ਕਰੇ ਹੁਏ ਲਖੋਂ ਕਰੋੜੇ ਪਦਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਨਾਮਹੈਂ ਐਸੇ
ਅਨੰਤ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਨਾਮਾਕੇ ਤੁਛ ਵੁਧੀ ਅਲਪਗਿਜੀਵ ਏਕ
ਮੁਖਵਾਲਾ ਨਹੀ ਗਿਣਿਸਕਤਾ ਵੇਹ ਕਿਤੇ ਕਿ ਨਾਮਹੈਂ ਵੇਦ
ਪੁਰਾਣਸਾਸਤ੍ਰ ਬਨਾਨੇਵਾਲੇ ਅੰਗਿਸਿ ਵਾਯੂ ਅਗਨੀ ਸੂਰਜ
ਬਿਆਸ ਕਣਾਦ ਚੰਤਮ ਇਤਿਆਦੀ ਸਭੀ ਮਨੁਸੇਂਕੇ
ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਤ੍ਰੀ ਇਤਿਆਸਦੀ ਭੀਹੈ ਯਿਹਸਭੀ

ਸੇਸਨਾਗਨੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਨਾਮ ਰਖੇਹੈ ਉਨਿਏਕ ਮਹੀਨੇਕੇ
 ਜਾਂ ਬਰਸ ਦਿਨੋਂਕੇ ਨਾਮਾਂਕੇ ਗਿਣਨੇ ਨਹੀ ਸਕਤਾ ਕੋਈ
 ਅਵਤਾਰਭੀ ਸੋ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂਮੇ ਇਸੀਵਾਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮਕੇਨਾਮ
 ਲਿਖਣੇਸੇਂ ਰਹਿਗਏਹੈਂ । ਸੋਵਿਚਾਰ ਇਕਪ੍ਰਦਰਸਨਰੀਤੀਸੇਂ
 ਕਹਿਤੇਹੈਂ । ਠਾਕੁਰ ਵਿਸਨਕਾ ਨਾਮਹੈ । ਵੇਨੁਲ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
 ਕਾ ਨਾਮਹੈ ਰੰਗ ਮਦਾਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕਾ ਨਾਮਹੈ । ਗੋਦਾਦਾਧਿਕਾਕਾ
 ਨਾਮਹੈ ਐਸੇਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਚਾਸਰੀਤ੍ਰੀਸੇਂ ਬਿਆਪਕ ਬ੍ਰਹਮਕਾ
 ਵਾਚਕ ਮੰਤ੍ਰਹੈ । ਸੋਯਿਹ ਸਭੀ ਨਾਮ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂਮੇਂ ਨਹੀ ਹੈ
 ਲਿਖਣੇਵਾਲੇ ਭੂਲ ਗਏਹੈਂ ਲਿਖਣਾਂ ਭੂਲ ਜਾਣੇਸੇਂਭੀ ਉਕਤ
 ਰੀਤੀ ਸੇਂ ਸਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕੇ ਨਾਮ ਯਥਾਰਥਹੈਂ । ਜੋ ਵਾਦੀ
 ਕੀ ਆਸੰਕਾਥੀ ਕਿਸੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਮੰਤਨਹੀਹੈ
 ਸੋ ਇਸ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਤਰਦੀਏ ਗਏਹੈਂ । ਇਸ
 ਪਖਮੇ ਭੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਯਿਹ ਪਦ ਯੋਗਰੂਪਹੈ । ਬਿਆਪਕ
 ਸਗੁਣ ਵਿਰਾਟ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਵੀਚਮੇ । ਪੂਰਵ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰ
 ਕੀ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਖਮੇਭੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤਰਮੇਂ ।
 ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ । ਯਿਹ ਪਾਂਚੇ ਛਬੀਭੇਦਸੇਂਹੈ॥
 ਇਤੀਸ੍ਰੀਵਾਦੀਤੁਖਤੂਨਿਆਇ ਪਖ ਸਮਾਪਤ: ॥ ੧੦ ॥

੧ ਓਪਰਬਹਮਣੇਨਮਃ ॥

ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਨ ਚਾਰੇ ਅਖਰੇਕੇ ਵੀਚਮੇਂ । ਪੰਚਸੈਪ੍ਰਕਾਰ
 ਸੇ । ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ । ਇਨਕੇ ਨਿਰੂਪਣ

ਪਰਕਾਰਕ ਵਾਸਤੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੇ ਅਰਥਮੇ ਛਾਵਦ ਵੰਧਕੀ
 ਪ੍ਰਸਿਧੀਕੇ ਲੀਏ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਦਕੀ ਛਕਤੀਕੇ ਸਰੂਪੋਂਕਾ
 ਸਪਸਟ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਸੁਧ
 ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਵੀਰਮੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਪਦਕੀ ਅਵਿੰਤ ਸਕਤੀ
 ਹੈ । ਸੋਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਖਲਾਤੇਹੈ । ਪੂਰਵ ਉਥਾਨਕਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰ
 ਮੇ । ਪ੍ਰਕਾਰਭੇਦਮੇ ਬਾਰਾਂ ਭੇਦੋ ਕਰਕੇ । ਮੰਤ੍ਰ ਐਰ ਅਰਥਕਾ
 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਏਹੈ । ਉਸੀਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ
 ਸੁਧਬ੍ਰਹਮ ੧ ਚੇਤਨਸਕਤੀ ੨ ਸੂਰਯ ੩ ਬ੍ਰਹਮ ੪ ਵਿਸ਼ਨ ੫
 । ਸ਼ਿਵ ॥ ੬ ॥ ਵਿਰਾਟ ॥ ੭ ॥ ਮਹਾਂਕਾਲ ॥ ੮ ॥ ਇਨਿ ।
 ਆਠੇਂ ਅਰਥੋਂ ਕੇ ਸਾਥ । ਗੁਰੂ ਪਦਕੇ ਅਰਥਕਾ । ਅਭੇਦਹੈ
 । ਸੁਧ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸਾਥ । ਸਾਖੀ ਸਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ । ਏਕ ਰੂਪਹੈ
 ਐਰ ਸਾਤ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਦੇਵਤਾਕੇ ਸਾਥ ॥ ਯਥਾਯੋਗ
 ਅਭੇਦਹੈ । ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤੇਹੈ । ਜੈਸੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਕੀ ਤਾਕਤ
 । ਮਾਇਆ ਕਾ ਨਾਮ ਸਕਤੀ ਕਹਾ ਜਾਤਾਹੈ । ਐਰ ਜੈਸੇ ।
 ਮਨੁਖੋਂ ਕੀ ਤਾਕਤ ਜੋਰਕੇ ਸਕਤੀ ਕਹਤੇਹੈ ਐਸੇਹੀ
 ਵਰਣੋਂਕੀ ਬਿਵਸਥਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਕਿ । ਏਕ ਅਖਰ ਹੋਵੇ ।
 ਜਾਂ ਦੋਹੋਮੇਂ । ਜਾਂਤੀਨਚਾਰਹੋਮੇਂ । ਉਸਿਕੇ ਪਦ ਕਹਤੇਹੈ
 ਉਸਿਪਦਕੀ ਤਾਕਤ ਕਾ ਨਾਮ ਵਿਰਤੀਹੈ । ਸੋ ਪਦੋਂਕੀ ।
 ਵਿਰਤੀਕੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦਹੈ । ਉਸਿ ਵਿਰਤੀਕਾ ਨਾਮ । ਅਚਿੰਤ
 ਸਕਤੀਹੈ ॥ ੧ ॥ ਕੇਵਲ ਸਕਤੀਹੈ ॥ ੨ ॥ ਲੁਪਤਾਹੈ ॥ ੩ ॥
 ਬਿੰਜਨਾਹੈ ॥ ੪ ॥ ਧੁਨੀਹੈ ॥ ੫ ॥ ਅਵਰੋਵਹੈ ॥ ੬ ॥

(੧੯)

ਇਨਿਛੇਓ ਕਰਕੇ । ਸਭੀ ਵਿਦਿਆਮੇਂ । ਵਰਣ
ਪਦ ਵਾਕ ਇਨਿ ਸਭੀ ਕੇ ਅਰਥ ਕੀਏ ਜਾਤੇਹੈਂ ॥ ਐਸੇਹੀ ।
ਪਦੋਂਕੇ ਅਰਥ ਜੋਹੈਂ ॥ ਮਤੁਪ ॥ ੧ ॥ ਅਚ ॥ ੨ ॥
ਅਧਿਆਹਾਰ ॥ ੩ ॥ ਆਵਿਰਤੀ ॥ ੪ ॥ ਅਨੂਵਿਰਤੀ ॥ ੫ ॥
ਇਨਿਪਾਂਦਕਰਕੇਭੀ ॥ ਕੀਏ ਜਾਤੇਹੈਂ ॥ ਸੋਇਸਿਵਿਚਾਰਕੇ
ਏਕਰਕੇ । ਗਿਆਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰੂਪਣ ਉਕਤਵਿਚਾਰਸੇ ॥
ਗੋਪਦਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਕੇ ਦਿਲਿ ਕਰਕੇ । ਆਗੇ ਇਸਿ
ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵੀਦਮੇਂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਦਕੇ ॥ ਅਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕੇ
ਵਾਸਤੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸ ਪਦਕੀ ਸਕਤੀਕੇ ਸਰੂਪੋਂਕਾ
ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇਹੈਂ ॥ ਤਥਾਹੀ ॥ ਇਸਿ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਕਤੀ
ਵਾਦ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਰਕੇ । ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਆ ਜਾਤਾਹੈ ।
ਸੋ ਜੈਸੇ ਘਟ ਪਦਕਾ ਅਰਥ । ਘਟਕੀ ਬਿਅਕਤੀਹੈਂ ।
ਘਟਤੁ ਜਾਤੀਹੈ । ਐਰ ਇਨਿ ਦੋਨੋਕਾ ਸੰਵੰਧਹੈ । ਸੋ ਏਕ
ਘਟ ਪਦ ਕਰਕੇ । ਬਿਅਕਤੀ ਜਾਤੀ ਸੰਵੰਧ । ਇਨਿ ਤੀਨੋਂ
ਕਾ ਗਿਆਨ ਹੋਤਾਹੈ । ਤੀਨੋਂਕਾ ਨਾਮਹੀ । ਘਟ ਕਹਿਤੇਹੈਂ ।
ਐਸੇਹੀ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਪਦਕੀ ਸਕਤੀਕਾ ਆਕਾਰ
ਦਿਖਲਾਤੇਹੈਂ । ਆਸਚਰਯ ॥ ੧ ॥ ਔਤ੍ਰਿਸ਼ਟ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰੂ
ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਭਿਨ ॥ ੩ ॥ ਇਨਤੀਨੋ ਧਰਮੋਂ ਕਰਕੇ ।
ਯੁਕਤ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰਹੈ । ਤੀਨੋਂਹੀ ਧਰਮੋਂ ਕਰਕੇ ਯੁਕਤ ।
ਆਤਮਾਕੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ । ਸੋ ਐਸੇ
ਅਰਥੋਂਕੇ ਵੇਧ ਕਰਾਨੇਵਾਲੀ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਦਕੀ ਤਾਕਤ

ਰੂਪ ਸਕਤੀਹੈ ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪਦ ਕਰਕੇ । ਪੂਰਵ ਕਣਨ ਕੀਏ
ਹੂਏ ਆਠੋਂ ਅਰਥੋਂਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰਹੈ ਉਨਿਆਠੋਂ ਅਰਥੋਂ
ਕੇ ਵੀਚਮੇਂ । ਵੇਧਕਰਾਨੇਵਾਲੀ ਵਾਹਰੁਰੂ ਪਦਕੀ । ਤਾਕਤ
ਸਕਤੀਹੈ । ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਅਰਥਮੇਭੀ ਇਸ ਪਦਕੀ ਉਕਤ
ਰੀਤੀਮੇਂ ਵੇਸੇਹੀ ਸਕਤੀਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦ ਕਰਕੇ । ਤੀਨ
ਅਰਥਕੇ ਵੀਚਮੇਂਭੀ ਵਾਹਰੁਰੂ ਇਸ ਪਦਕੀ ਅਰਥਕੇ
ਵੀਚਮੇਂ ਵੇਧਕੇ ਕਰਾਨੇ ਵਾਲੀ ਸਕਤੀਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ।
ਵਾਹਰੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਥਾਰਾਂ ਅਰਥਹੈਂ । ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਯਿਹ
ਵਿਚਾਰਹੈ । ਸੋਵਿਦਾਰ ਯਿਹਹੈ । ਜੇਹੇ ਹਰੀ ਇਸ ਪਦਕੇ
ਅਰਥ ਅਨੇਕਹੈ ਸਕਤੀਕੇ ਭੇਦਸੇਂ ਅਰਥ ਗਿਆਨਮੇਂ ਭੇਦ
ਹੋਤਾਹੈ । ਜੇਸੇਹੀ ਵਾਹਰੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਬਿਵਸਥਾ ॥
ਇਤੀਸ਼ੀ ਵਾਰਿਰੂਪਦ ਸਕਤੀ ਵਿਦਾਰਃ ਸਮਾਪਤਃ॥੧੧॥

੧ ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਅਵ ਪਦ ਸਕਤੀ ਵਿਚਾਰਕੀ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ
ਇਸ ਪਦਕੇ ਅਰਥ ਵਿਏ ਸਾਵਦ ਵੇਧਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ
ਦਿਖਲਾਤੇਹੈਂ । ਤਥਾਹੀ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ ਪਦਕੀ । ਸਕਤੀ
ਕੇ ਭੇਦੋਂਕਰਕੇ । ਵਾਹਿਰੁਰੂ ਕੇ ਅਰਥਮੇਂ । ਅਠਤਾਲੀ
ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ । ਸਾਵਦ ਵੇਧਹੈ । ਉਕਤ ਵਿਦਾਰ ਕਰਕੇ ।
ਪੂਰਵਕੇ ਦੋਨੋਂ ਪਦੋਂਮੇਂ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਲੈਣਾ । ਜੇਸੇਕਿ ।
ਉਕਤ ਆਠ ਅਰਥਕੇ ਸਾਥ । ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ।

। ਅਏ ਦਹੈ । ਆਸਚਰਯਤ ਉਤਕ੍ਰਿਸਟਤ ਅਭੇਦਤੁ । ਯਿਹ
 ਤੀਨਰੁਟਹੈਂ । ਆਠ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਜੋਪ੍ਰੇਸ਼ਰਕਾ ਸਰੂਪਹੈਉਸੀ
 ਸਰੂਪਮੇਂ ਔਰ ਰੁਰੂਮੇਂ ਤੀਨੋਂ ਗੁਣ ਯਥਾਰਥਹੈਂ । ਆਠੋਂ
 ਅਰਥੋਂਮੇਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਰਹੈ । ਆਠਹੀ ਵਿਸੇਸ਼ਹੈ ।
 ਫਿਰ ਆਠ ਅਰਥ । ਵਿਸੇਖਣਹੈ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਅਰਥ ਵਿਸੇਖ
 ਹੈ । ਅਵਿਦਿਆਕੇ ਵੰਧਨਸੇ ਵਿਨਾ ਚਿਦਾ ਭਾਸਮੇਂ ਯਿਹ
 ਬਿਵਸਥਾਹੈ । ਆਠ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਸਾਵਦ ਗਿਆਨਕਾ । ਸਰੂਪ
 ਦਿਖਲਾਤੇਹੈ । ਆਸਚਰਯ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ॥ ੧ ॥ ਆਸਯ
 ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ੨ ॥ ਉਤਕ੍ਰਿਸਟ ਸਰੂਪਗੁਰੂ ॥ ੩ ॥
 ਉਤਕ੍ਰਿਸਟ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ੪ ॥ ਉਤਕ੍ਰਿਸਟਗੁਰੂਸੇਂ ਅਭਿਨ
 ਬ੍ਰਹਮ ॥ ੫ ॥ ਉਤਕ੍ਰਿਸਟ ਬ੍ਰਹਮਸੇਂ ਅਭਿਨਗੁਰੂ ॥ ੬ ॥
 ਆਸਚਰਯ ਗੁਰੂਸੇਂ ਅਭਿਨ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ੭ ॥ ਆਸਚਰਯ
 ਬ੍ਰਹਮਸੇਂ ਅਭਿਨ ਗੁਰੂ ॥ ੮ ॥ ਯਿਹ ਆਠ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ॥
 ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ॥ ਇਨਿ ਦੋਨੋਂ ਸਰੂਪੋਂ ਮੇਂ ॥ ਪਰਸਪਰਹੈ ॥
 ਐਹੀ । ਸਕਤੀ ਸੂਰਯ ਵਿਰਾਟ ॥ ਮਹਾਕਾਲ ਵਿਸ਼ਨੂ
 ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਿਵ ॥ ੯ ॥ ਇਨਿਸਾਤੇਂ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗਮੇਂ ਭੀ ।
 ਗੁਰੂ ਪਦਾਰਥਕਾ ਸਾਤੇਂਕੇਸਾਥ ਪਰਸਪਰ ਅਭੇਦ ਹੋਣੇ
 ਕਰਕੇ ਆਠ ਆਠ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ॥ ਵਿਸੇਖ ਵਿਸੇਖਣ ॥ ਇਨਿ
 ਦੋਨੋਂ ਭੇਦੋਂ ਕੇ ਲੇਕਰ । ਸਾਵਦ ਵੇਧਕਾ ਵਿਚਾਰਹੈ । ਜੈਸੇ
 ਪੂਰਵ ਗ੍ਰੰਥਮੇ । ਆਸਚਰਯ । ਉਤਕ੍ਰਿਸਟ ਇਨਿ ਦੋਨੋਂ
 ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਯੁਕਤੇ ਮੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਿਖਿਲਾਈਹੈ ॥ ਇਸੀ

ਰੀਤੀਸੇ ਯਿਹ ਸਭੀ ਬਿਵਸਥਾ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਵਦ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰਃ ॥

ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰੇ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੧੨ ॥

ਓ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਟੇਨਮਃ ॥

ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰੇ ਨਵੀਨ ਵਿਚਾਰ
ਨਿਰੂਪਣਕੇ ਵਾਸਤੇ । ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚਾਰ ਪਖਕਾ । ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਇਕ ਦੇਸ ਵਾਹ
ਪਦ ਹੈ ਸੋਯਿਹ ਪਦ ਇਥ ਪ੍ਰੰਤੋ ਵਾਲੀ ਵਾਹੀ ਧਾਤੂਕਾ ਬਿਆ
ਕਰਣ ਕਰਕੇ ਬਨਜਾਤਾ ਹੈ । ਸੋਇਸ ਵਾਹ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ।
ਅਸਤੁਤੀ ਕਰਣੇਕੇ ਯੋਗ ਆਤਮਾਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਰਣੇ
ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਹੀ ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਹੈ । ਅਥਵਾ । ਵਾਹ ਇਸਪਦਕਾ ।
ਸਾਖੀ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾਹੀ । ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰੂ
ਇਸ ਪਦ ਕੇਭੀ । ਪੂਰਵ ਉਕਤ ਜੋ ਦੋਨੋ ਅਰਥ ਹੈ
ਵੇਹੀ ਅਰਥ ਯਥਾਰਥ ਹੈਂ । ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਇਨਦੋਨੋਂ ਪਦੋਂ
ਕਾ ਆਪਸਮੇਂ ਕਰਮ ਧਾਰਿਆ ਸਮਾਸ ਹੋਨੇਸੇ । ਬਿਆ-
ਕਰਣਕੀ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਏਕਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਿਹਪਦ ਬਨ
ਜਾਤਾ ਹੈ । ਯਿਹ ਵਿਚਾਰ । ਇਸਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ । ਇਸ
ਵਿਚਾਰਕੇ ਵੀਚਮੇਂ । ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ । ਇਨਦੋਨੋਂਕੇ ਸਰਫਨੈ
ਗ੍ਰੰਥਰਕਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਭੀ । ਵਿਚਾਰਮੇਂ ਕਰਲੈਣਾ ਸੋਇਸ ਵਾਹ
ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਪਦ ਅਰਥੋਂਕਾ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਹੈ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰੰਤੀ

ਵੇਦੀ ਉਤ੍ਰ ਤੁਖਤੁ ਨਿਆਇ । ਇਨਤੀਨੋ ਪਏਕੇ ਵੀਚ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਆਏਹੈ । ਆਗੇ ਉਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥਮੇਂਭੀ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕੀਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਈਹਾ ਤੁਖਤੁ ਨਿਆਇ । ਵਿਚਾਰ ਪਖਕੇ
 ਵੀਚਮੈ ਸਾਵਦ ਗਿਆਨਕੀ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ
 ਵਿਵਸਥਾ ਸਭੀ ਪੂਰਵਕੀ ਰੀਤੀ ਜੈਸੀ ਪ੍ਰਸਿਧਹੀ ਵਿਚਾਰ
 ਲੈਣੀ । ਈਹਾ ਸੰਤੁਸਟੀ ਵਿਚਾਰਮੇਂ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥ ਵੀਚ ਸਾਵਦ ਵੇਧ ਦਿਖਲਾਤੇ ਹੈ
 । ਤਥਾਹੀ । ਆਤਮਾਕੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੈ ।
 ਸੋ ਅਸਤੁਤੀ ਕਰਣੇਕੇ ਯੋਗਹੈ ॥ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਸਤੁਤੀ
 ਕਰਣੇ ਕੇ ਯੋਗਹੈ ॥ ਇਮਿਰੀਤੀਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਅਰਥਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਸਾਵਦਵੇਧਹੈ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰੇ ਸੰਤੁਸਟੀਵਿਚਾਰਃ ॥ ੧੩ ॥

ਓ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਅਵ ਇਸ ਪਖਮੇ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਜਿਹ ਮਹਾ ਵਾਕ ਜਿਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਹੈ ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸਟਾਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ
 ਕਰਤੇਹੈ ॥ ਸੋ ਜੈਸੇ ਉਦਿਆਲਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਨੇ ਅਪਣੇ
 ਬੇਟੇ । ਸ੍ਰੋਤਕੇਤੂ । ਇਸਿਨਾਮ ਵਾਲੇਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਤਤੁਮਸੀ
 ਜਿਹ ਵਾਕ ਚਾਰ ਅਖਰੋਕਾ ਨੰਬਾਰ । ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾਥਾ ।
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਸਾਧਨ ਸੰਪਤੀਵਾਲੇ ਪੁਰੂਖ
 ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਚਾਰ ਅਖਰੋਕਾ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਜਿਹ ਮਹਾਂਵਾਕ ਮੰਤ੍ਰ

ਦੋਨੋ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਵਜੀ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀਦਸੋਗੁਰੂ ਜੀਨੇ
 ਆਤਮਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾਹੈ ॥ ਸੋ ਵਿਚਾਰ
 ਸਪਸਦ । ਕਰਤੇਹੈ । ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ । ਵਾਹਃ । ਯਿਹਤੁਅੰ ਪਦਹੈ ।
 ਇਸਿ ਵਾਹ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਸੁਖ ਦੁਖ
 ਕਰਕੇ ਵੰਧਨਮੇ ਚਿਦਾਭਾਸ ਜੀਵਆਤਮਾਹੈ । ਇਸਿ
 ਵਾਹਪਦਕੇ ਅਰਥ ਜੀਵਆਤਮਾਕੇ ॥ ਅੰਦਰਕੇ ਅਹੰਕਾਰ
 ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਿਟ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਅਸਮਦ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਕਹਤੇਹੈ
 । ਸੋ ਅਸਮਦਪਕਾ ਅਰਥਹੈ ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਮੈ ਕਰਾਂਗਾ
 । ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹਃ ਇਸਿ ਪਦਕੇ ਅਰਥ ਕੋ । ਜਸਮਦ
 ਪਦਕਾਭੀ ਅਰਥ ਕਹਿਤੇਹੈ ॥ ਸੋ ਜੋ ਬਾਹਰ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀਆ
 ਕੀ । ਵਿਰਿਤੀਕਾ ॥ ਵਿਖੇ ਪਦਾਰਥਹੈ । ਯਿਹਿ ਮੇਰੇ
 ਭੂਮੀਧਨ ਇਤਿਆਈ ਸਭੀਹੈ ਇਨਿਕੋ ਜੁਸਮਦ ਇਸਿ
 ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਕਹਾਜਾਤਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਸਿ ਰੀਤੀਸੇ ਜੋ ਯਿਹ
 ਅਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆਹੈ ਸੋ ਸਭੀ ਅਰਥ । ਵਾਹਗੁਰੂ ।
 ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਏਕਦੇਸ਼ । ਵਾਹਃ । ਇਸ ਪਦਕਾਹੀ । ਅਰਥ
 ਯਥਾਰਥਹੈ । ਸੋਇਸ ਰੀਤੀਸੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ
 ਕੇ । ਵਾਹਃ । ਇਸ ਪਦਕੇ । ਤੁਅੰ ਪਦ ਕਹਿਤੇਹੈ ਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ । ਵਾਹਃ । ਇਸਕਾ ਅਰਥ ਜੀਵਹੈ । ਇਸੀਵਾਸਤੇ
 । ਵਾਹਃ । ਇਸ ਪਦਕੀ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰਮੇਂ ਲਖਣਾਹੈ । ਇਸ
 ਅਸਥਾਨਮੇਂ । ਗੁਰੂ । ਇਸਿ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮਹੈ
 ਚੇਤਨਿ ਮਾਤ੍ਰਮੇਂ ਗੁਰੂ ਪਦਕੀ ਲਖਣਾਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂਮੇ ਅਸੀ

ਪਦਕਾ ਸ੍ਵਣ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸੋ ਅਸੀਂ ਯਿਹਕ੍ਰਿਆ ਪਦ ਹੈ ।
 ਸੋਕ੍ਰਿਆ ਪਦ । ਦੋਨੋ ਪਦੋਕੇ ਦੋਨੋ ਅਰਥੋਕਾ ਅਭੇਦ ਵੇਧਨ
 ਕਰਤਾ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਵੰਸ਼ਕੇ ਵੀਚਰੇ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕ੍ਰਿਆਕਾ
 ਅਧਿਆਹਾਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸਿਲੀਏ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ
 ਮਹਾਵਾਕਕੇ ਵੀਚਰੇ ਕ੍ਰਿਆਕਾ ਉਪਰਸੇ ਅਧਿਆਹਾਰ
 ਹੋਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ । ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ । ਸੋ ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਿਆ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ।
 ਦੋਨੋ ਵਿਧੀਓਂ ਕਰਕੇ । ਅਸਤੀਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਕੀ ਸਤਾਮਾਤ੍ਰ
 ਕਾ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਰਰਕੇ । ਵੇਦਨ ਕਰਤੀ ਹੈ ਈਹਾਂ ਪ੍ਰਕਰਣ
 ਮੇ । ਚਿਦਾਭਾਸ ਮਿਥਿਆ ਹੈ । ਸਾਖੀਸਰੂਪ ਚੇਤਨਮੇ ਰਾਗ
 ਦੋਖਕੀ ਵਾਸਨਾਕਾ ਤੀਨੋ ਕਾਲਮੇ ਕਵੀਭੀ ਸੰਵਿਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ਇਸਿਰੀਤੀਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮਹਾਵਾਕਕਾ ਅਰਥ
 ਸਾਖੀਚੇਤਨ ਬਿਆਪਕਚੇਤਨ ਹੈ ਇਨਿ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥੋਕਾ
 ਅਸੀਂ ਇਸਿਪਦਕੇ ਅਰਥਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਨਿਨੋਦੋਂ ਪਦੋਂ
 ਕਰਕੇ ਅਭੇਦ ਕਥਨਕਰਾ ਹੈ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚਰੇ ਬਕਾਰ
 ਵਕਾਰ ਇਨਿਦੋਨੋਂ ਅਖਰੋਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠਯਥਾਰਥਹੋਂ ਜੋਕੁਛਕਾ॥
 ਵਿਦਿਆਗੁਰੁਮਤਕੀਮੇ ਨਿਸਿਚਾਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ
 ਕਰਟੇਵਾਲੇ ਪੁਰੂਖ ਹੈ ਉਨਿਕੇਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੁਮਤਕਾ ਯਥਾਰਥ
 ਸਿਧਾਂਤਮਿਲਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਵਿਚਾਰ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤਿਪਦ-
 ਅਰਥਗਿਆਨ ਇਨਿਪਾਚੋਕਾਵਦਸਾਸਤ੍ਰਮੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ॥
 ਸੋਸਭੀਵਿਚਾਰ ਦੋਨੋਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥਸਾਹਵਜੀਮੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ॥
 ਸ੍ਰੀਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥਸਾਹਵਜੀ ਸ੍ਰੁਤੇਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ॥

ਇਤੀਸ਼ੀਵਾਹਗੁਰੂ ਮਹਾਵਾਕ ਬਿਆਖਿਆ ਸਮਾਪਤਃ॥੧੩॥

ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਇਸਿਪਖਮੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ
ਅੰਗੀਕਾਰਕਰਕੇ ਪੂਰਵਪਖੀਕੀ ਆਸੰਕਾਕੇ ਉਤ੍ਰਕੇਵਾਸਤੇ
ਧਾਤੂਪਤਿਓਂਕੇ ਵਿਭਾਗੋਂਕਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥੋਂਕਾ ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇਹੈਂ ਅਵਲਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵਾਪਦਕਾ ਵਿਚਾਰਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇਹੈਂ । ਬਕਾਰ ਵਕਾਰ ਇਨਿਦੋਨੋਂਪਾਠੋਂਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ
ਕਰਕੇ ॥ ਤਥਾਹੀ ਜੈਸੇਕਿਬਸਤ੍ਰ ਬਣਨੇਕੇਵੀਚਮੇਂ ਸੂਤਕਾ
ਤਾਣਾਪੈਟਾਹੋਤਾਹੈ॥ਜੈਸੇਹੀ ਸਵਦ ਪਦਵਾਕਮੇਂਭੀ ਵਿਚਾਰਹੈ
ਜੈਸੇਅੰਦਰ ਸਰੀਰਕੇ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰਨੇ ਅਸਥਾਨਜੋ ਰਚੇਹੁਏਹੈ
ਅਪਣੇ ਗਿਆਨ ਇਛਾਕ੍ਰਿਤੀ ਇਨਿਤੀਨੋਂਕਰਕੇ ਉਨਿ
ਅਸਥਾਨੋਂਮੇਂ ਅਨੇਕਪ੍ਰਕਾਰੋਂਕੇ ਪਦਵਾਕਸਵਦ ਪੈਦਾਹੋਤੇਹੈਂ
ਇਨਿਤੀਨੋਂਕੇਪ੍ਰਤੀ ਈਸ਼ਰਕੇ ਗਿਆਨ ਇਛਾ ਕ੍ਰਿਤੀ
ਯਿਹਿਤੀਨੋਂ ਤਾਣਾਪੈਟਾਹੈ । ਇਸਿਵਿਚਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਸਤਿਨਾਮ ਯਿਹਿਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕਰਕੇ ਰਚੇਹੁਏ ਮੰਤ੍ਰਹੈ ।
ਇਸਿਵਾਸਤੇ ਇਨਿਮੰਤ੍ਰੋਂਮੇਂ ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ
ਗਿਆਨ ਇਨਿਪਾਠੋਂਕੀ ॥ ਬਿਵਸਥਾ ਸਮੀਚੀਨਹੈ ।
ਯਿਹ ਈਸ਼ਰ ਕੁਦਰਤਿਸੇਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸ੍ਰੀਦਸਗੁਰੂਜੀਕਾ
ਦੋਨੋਂਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਵਜੀਮੇਂ ਪ੍ਰਸਿਧਹੀਹੈ ॥ ਅਵ
ਜੀਵੋਂਕੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀਕੇਵੀਚਮੇਂ ਜੀਵੋਂਨੇਜੈਸੇ ਵੇਦਾਸ਼ਾਸਤ੍ਰ

ਕੇਵੀਰਮੇ ਜੈਸੇਮੰਤ੍ਰ ਕਥਨਕਰੇਹੈ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਓਸੇਆਦਲੇ
 ਕਰਕੇ ਵੇਹੀਵਿਚਾਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਮੇਂਭੀ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕਰਤੇਹੈ ਤਥਾਹੀ ਵਸਨਿਵਾਸੇ ਬਸ ਆਛਾਦਨੇ ਯਿਹਦੇਧਾਤੂਹੈ
 ਇਨਿਦੋਨੋਂ ਧਾਤੂਕਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਹਗੁਰੂ ਵਕਾਰ ਬਕਾਰ ਇਨ
 ਦੋਨੋਂ ਅਖਰੋਂਵਾਲਾ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕਾ ਪਾਠਬਨਜਾਤਾਹੈ ਔਰਭੀ
 ਇਨਦੋਨੋਂ ਅਖਰੋਂਵਾਲੀ ਬਹੁਤਧਾਤੂਹੈ ਸੋਇਸਵਿਚਾਰਕੇ
 ਅੰਗੀਕਾਰਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਃ ਇਸਪਦਕਾ
 ਔਰ ਇਸਕੇ ਅਰਥ ਕਾ ਵਿਚਾਰਕਰਤੇਹੈ ਤਥਾਹੀ ਵਾਗਤੀ
 ਗੰਧਨਿਓਇਸਕਾਵਿਚਾਰਯਿਹਹੈਵਾਇਸਧਾਤੂਕੇਚਾਰਅਰਥਹੈ
 ਗਿਆਨਗਮਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੂਚਨ ਇਸਧਾਤੂਸੇਂ ਪਰੇਪ੍ਰਤੇਹੋਤਾਹੈ
 ਬਿਆਕਰਣਕੀਰੀਤੀਕਰਕੇ ਉਸਿਪ੍ਰਤੇਕਾਅਰਥ ਜੈਕਹਿਤੇਹੈਂ
 ਉਸਿਅਰਥਕਾ ਸੰਵਿਧ ਧਾਤੂਕੇਚਾਰੋਂ ਅਰਥੋਂਕੇ ਸਾਥਹੈ ਧਾਤੂਕੇ
 ਅਰਥਕੋ ਸਵਦਕਾ ਤਾਂਣਾਕਹਾਜਾਤਾਹੈ ਪ੍ਰਤੇਕੇਅਰਥਕੋ ਸਵਦ
 ਕੀ ਸਿਧੀਕੇਵਾਸਤੇ ਪੇਟਾਕਹਾਜਾਤਾਹੈ ਸੋਦੋਨੋਂ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੇ ਮਿਲ
 ਜਾਣੇਸੇਂ ਪਦਬਨਾਕਰਕੇ ਅਰਥੋਂਕੇ ਪ੍ਰਗਟਕਰਤੇਹੈਂ ਇਸ
 ਰੀਤੀਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਵਾਃ ਯਿਹਪਦ ਸਿਧਿਹੈ ॥ ਚਾਰਇਸਿਕੇ
 ਉਕਤਅਰਥਹੈ ਜੀਵਸ੍ਰਿਟੀਮੇਂ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵਾਃ ਇਸਿਅਖਰਕਾ ਯਿਹਵਿਚਾਰਹੈ ਇਸਿਆਦਕੇ ਅਖਰ
 ਮੇਂ ਨਿਆਇ ਬਿਆਕਰਣ ਇਨਿਦੋਮਤਕੇ ਭੇਦਕਰਕੇ
 ਤੀਨਪਦਹੈਂ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੇ ਇਨਿਦੋਨੋਂਕੇ ਦੋਰੂਪਹੈਂ ਏਕ ਪ੍ਰਤੇਕਾ
 ਅਰਥਹੈ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰਸੇਂ ਵਾਇਸਿ ਅਰਥਮੇਂ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਸੇ' ਸਾਮਗੀ ਹੈ ਪੂਰਵ ਪਖਕੇ ਕਰਟੇ ਵਾਲੇ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਆਈ ਵਾ
 ਇਸਿ ਅਰਥ ਮੇਂ ਏਕਭੀ ਪਦ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਬਾ
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਵਾਪਦਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਜੈਸੇ ਹੈ ਐਸੇ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਹਕਾਰ ਗੁਕਾਰ ਰੁਕਾਰ ਇਨਿਤੀਨੋਂ ਅਖਰੋਂ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਵਾਪਦਕਾ ਅਰਥ ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ ਪੂਰਣ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ
 ਪੂਰਣ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਹਕਾਰ ਅਖਰਕਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ੇਖ
 ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸਿ ਰੀਤੀ ਸੇਂ ਨਿਰਰੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ
 ਵਿਰਾਟ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸਠੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਖਰੋਂ ਕਾ
 ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਅਰਥ ਹੈ ਜੈ ਉਕਤ ਵਾਪਦਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ਐਸੇ ਹੀ
 ਹਿੰਦ ਧਾਤੂਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੇਂ ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ ਹਕਾਰ
 ਪਦਕੀ ਸਿਧੀ ਹੈ ਧਾਤੂ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੇ ਅਰਥ ਤੀਨ ਪਦਤੀਨ
 ਅਰਥ ਹੈਂ ਯਿਹ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਸਾਮਗੀ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਹਕਾਰ
 ਇਸਿ ਅਰਥ ਮੇਂ ਹੈ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁ ਪਦਕਾ
 ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤਥਾ ਹੀ ਗੀ ਧਾਤੂਕਾ ਅਰਥ ਅਗਿਆਨਕੀ
 ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ ਗੀ ਧਾਤੂ ਸੇਂ ਪਟੇਜੇ ਪ੍ਰਤੇ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਤੇ ਕਾ ਅਰਥ
 ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਟੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਰਥੋਂ ਕੀ
 ਵਿਵਖਿਆ ਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਤੀਸਰਾ ਗੁ ਪਦ ਸਿਧੀ ਹੈ। ਇਸੇ
 ਗੁਪਦ ਮੇਂ। ਸਾਮਗੀ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ। ਗੀ ਧਾਤੂ ੧ ਨਿਵਿਰਤੀ
 ਅਰਥ ੨ ਉ ਪ੍ਰਤੇ ੩ ਅਗਿਆਨਕੀ। ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਟੇ
 ਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਤੇ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ੪। ਬਿਆਕਰਣਕੀ ਰੀਤੀ
 ਕਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁ ਸਵਦ ਮੇਂ ਏਕ ਪਦ ਹੈ ਟਿਆਇ ਰੀਤੀ ਸੇਂ

(੨੬)

ਵੇਪਦਹੈ । ਵੇਨੋਂ ਮਤੋਂ ਮੇਂ ਤੀਨ ਅਰਥਹੈ । ਇਸਿ ਉਕਤ
ਰੀਤੀਸੇ । ਗੁ ਸਵਦਮੇਂ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀਹੈ । ਐਸੇਹੀ
ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਰੂ ਪਦਮੇਂ ਭੀ ਯਿਹੀ ਉਕਤ ਬਿਵਸਥਾਹੈ । ਰੂ ਧਾਤੂਕਾ
ਸਵਦ ਸਫੋਟ ਬ੍ਰਹਮ ਅਰਥਹੈ । ਪ੍ਰਤੋਕਾਭੀ ਇਸਿ ਅਸਥਲ
ਮੇਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਹੀ ਅਰਥਹੈ ਸਫੋਟ ਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਫਲਿਤ
ਚੇਤਨਕੋ ਕਹਿਤੇਹੈ । ਇਸਿਵਿਚਾਰਕੋ ਉਕਤ ਰੀਤੀਸੇ
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਫਲਿਤ ਅਰਥਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇਹੈ
। ਤਥਾਹੀ । ਸੋਮੰਤ੍ਰਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਯਿਹਹੈ । ਵਾਃ ਹਃ ਗੁਃ ਦੁਃ ॥
ਇਨਿਕਾ ਅਰਥ । ਪੂਰਣ ਗਿਆਨਵਾਲਾ ਵਿਸੇਸ ਗਿਆਨ
ਵਾਲਾ ਅਗਿਆਨਕੇ ਦੁਰ ਕਰਟੇਵਾਲਾ ਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਫਲਿਤ
ਸਫੋਟ ਬ੍ਰਹਮਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਜੋ ਚਾਰਪਦਹੈ
ਉਨਿਚਾਰੋਂ ਪਦੋਂਕੇ ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਯਿਹ ਉਕਤਚਾਰ ਅਰਥਹੈ ।
ਚਾਰੋਂਹੀ ਅਰਥੋਂਕਾ ਪਰਸਪਰ ਅਭੇਦ ਏਕ ਸਰੂਪਹੈ ।
ਪੂਰਵਪੂਰਵ ਅਰਥਕਾ ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਉਤ੍ਰਉਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਕੇਵੀਚਮੇਂ
ਅਨੁਏਹੈ ਚਾਰੋਂਪਦੋਂਕੇ ਆਪਸਮੇਂ ਕਰਮਧਾਰੇ ਤੀਨਸਮਾਸਹੈ
ਤਵ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਏਕਪਦਬਨਿਗਿਆਹੈ ਸਾਵਦਗਿਆਨ
ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰਮੰਤ੍ਰਮੇਂਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈਂ ਸਮਾਨਪੂਰਣ ਗਿਆਨ
ਵਾਲੇਸੇਂ ਅਭਿੰਨਿਹੈ ਵਿਸੇਖਗਿਆਨਵਾਲਾ ਵਿਸੇਖਗਿਆਨ
ਵਾਲੇਸੇਂ ਅਭਿੰਨਹੈ ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵਿਰਿਤੀ ਕਰਟੇਵਾਲਾ
ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵਿਰਿਤੀ ਕਰਟੇ ਵਾਲੇਸੇਂ ਅਭਿੰਨਹੈ ਸਾਖੀ
ਸਰੂਪਸਫੋਟ ਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਫਲਿਤ ਬ੍ਰਹਮਚੇਤਨ ਯਿਹ

ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਦਾਰਥਮੇਂ ਸਾਵਦਗਿਆਨਕਾ ਸਰੂਪਹੈ
 ਇਸਿਸਾਵਦਗਿਆਨਕੇ ਆਕਾਰਕੇਵੀਚ ਤੀਨਪਦੋਂਕਾਅਰਥ
 ਉਤ੍ਰਉਤ੍ਰਮੇਂ ਵਿਖੇਖਟਹੈ ਰੂ ਪਦਕਾਅਰਥ ਸਭੀਅਰਥੋਂਕੀ
 ਆਪੇਖਿਆਸੇ' ਵਿਸੇਖਰੂਪਹੈ ਇਨਿਪਖਿਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਨਿਆਇਬਿਆਕਰਣਕੀ ਰੀਤੀਕਰਕੇ
 ਇਕੀਪਦਹੈ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਇਕੀਹੀ ਉਨਿਪਦੋਂਕੇ ਅਰਥਹੈ
 ਸਕਤੀਮਤਪਦੇਂ ਵਿਭਗਤੀਤਿਕ ਅੰਤਿਪਦੇਂ ਇਨਿਦੋਨੋਂ
 ਭੇਦੋਂਕਰਕੇ ਏਕਕਮ ਚਾਲੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇ' ਵਿਭਗਤੀਕੇ ਸਰੂਪ
 ਕਰਕੇ ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਤਿਓਂਕੇਭੇਦਹੈ ਉਨਿਕੇਵੀਚਸੇਂ ਏਕ
 ਕੋਈਕ ਜਿਸਿਸਾਵਦਕੇ ਅੰਤਮੇਂਹੋਰੇ ਉਸਿਸਮੁਦਾਇ ਸਰੂਪ
 ਸਵਦਕੇ ਪਦਕਹਾਜਾਤਾਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਪੂਰਵਪਖੀਕੇ
 ਦੁਖਟੋਂਕੀਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚਸੇਂ ਨਿਵਿਰਤੀਕਾ ਖਿਲਾਨਾਪ੍ਰਸਿਧਿਹੀਹੈ
 ਪੂਰਵਪਖੀਨੇ ਕਥਨ ਕੀਆਥਾ ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦਅਰਥਗਿਆਨ
 ਇਨਿਪਾਥਮੇਂਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਏਕਭੀਨਹੀਹੈ
 ਮੋਕੈਈਮੁਤਕ ਰੀਤੀਕੋਅੰਗੀਕਾਰਕਰਕੇ ਉਤ੍ਰਦੀਵੇਹੈ ਕੈਮੁ-
 ਤਕ ਉਸਿਕੋ ਕਹਾਜਾਤਾਹੈ ਜਿਸਿਵਾਯੂਨੇਂ ਸੁਮੇਰਪਰਵਤ
 ਉਭਾਦੀਆਰੈਰੂਈਤੋਂ ਉਸਵਾਯੂਕੇ ਆਗੇ ਤੀਨਕਾਲਭੀ ਨਹੀਂ
 ਠਹਿਰ ਸਕਤੀ। ਐਸੇਹੀ ਦਾਰਸ਼ਟਾਤਮੇਂ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈ ।
 ਜਿਸਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਏਕਅਰਥਭੀ ਨਜਰਨਹੀ ਆਤਾ
 ਰਹਾ । ਸੋਇਸਿ ਪਖਕੇ ਵੀਚ । ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਦੋਊਪਰ ਅਸੀ
 ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਣਕਰੇਹੈ । ਫਲਿਤਾ ਅਰਥ ਯਿਹਹੈ । ਇਸ

ਪਖਮੇਂ ਨਿਯਮ ਕਰਕੇ ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੋਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ
 ਯਿਹਿਪਾਰੋਂ ਬਿਆਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਭੇਦੋਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਵਮੇਂ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੀਏਹੈ ॥

ਇਤੀਸੀ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੋ ਪਦਅਰਥ ਗਿਆਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰੇ
 ਬਿਆਸੀ ਭੇਦ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ਅਲੰ ॥ ੧੪ ॥

੧ ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ ॥

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੂ ਸਿਵਗੁਰੂ ਅਭੇਦ ਪਖ ਵਿਰਚਿਤੇ ॥
 ਗੁਰੂਰਬ੍ਰਹਮਾ ਗੁਰੂਰਵਿਸਨੂ ਗੁਰੂਗੋਵਿੰਦ ਦੋਨੋਖੜੇ । ਬ੍ਰਹਮ
 ਗਿਆਨੀਆਪ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਨਾਨਕ ਸਾਧਪ੍ਰਭੂ ਭੇਦਨਭਾਈ
 ਯਿਹ ਅਰਥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਖਰੋਂਸੇਂ ਜੈਸੇਹੈ ।
 ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਣਕਰਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ
 ਇਸਿਪਦਕੇ ਦੇਭਾਗਹੈ ਇਸਿਲੀਏ ਵਾਇਸਿ ਪਦਵਿਚਾਰਮੇਂ
 ਬਿਵਸਥਾ ਯਿਹਹੈ ਵਸਧਾਤੂਕਾ ਅਰਥ ਸਰਵਕੇ ਵੀਚਮੇਂ
 ਪੂਰਣ ਹੋਕਰਕੇ ਬਸਣਾਹੈ ਉਸਿਧਾਤੂਕੋਪ੍ਰਤੋਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ
 ਭੀਕਹਿਤੇਹੈ ॥ ਸੋਉਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਤੋਦੋਨੋਂਕਾ ਮਿਲਿਕਰਕੇ
 ਵਾਪਦ ਬਨਤਾਹੈ ਐਰਵਕਾਰਾਈ ਬਕਾਰਾਈ ਅਨੇਕ
 ਧਾਤੂਕਾ ਯਿਹ ਪਦ ਬਨਤਾਹੈ । ਵਾਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ
 । ਸਰਵ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮ । ਐਰ ਧਾਤੂਕੇ ਬਕਾਰਾਈਕਾ
 ਬਾਪਦਜੋਹੈ ਇਸਿਕਾਅਰਥ ਅੰਤਰਬਾਹਰਨੀਚੇਉਪਰ ਸਰਬ
 ਕੋਆਛਾਦਨ ਕਰਟੇਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਹੈ ਵੇਵਧਾਤੂਕਾਭੀਜੋਮੰਤ੍ਰਮੇਂ
 ਵਾਪਦਹੈ ਇਸਕਾਭੀਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਹੀਹੈਬਸਤ੍ਰਕੇਸਦਿਸਆਤਾ

ਨਬਿਤਾਨਤੁਪਕਰਕੇ ॥ ਓਤਪੋਤਰਵਿਆਰੁਪਰੰਗ ਵਾਪਦਕੀ
 ਬਿਤਿਪਤੀਕਰਣੇਹੈ ਵਸਤੀਇਤੀਵਾਂ ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵਾ ਪਦਕੀਸਿਧੀਹੈ ਹਰਤੀਇਤੀ ਹਃ ਵੰਤੀਇਤੀ ਹਃ ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਹਕਾਰ ਇਸਿਪਦਕੀ ਪ੍ਰਸਿਧੀਹੈ ਇਨਦੋਨੇ
 ਪਦੋਂਕਾਸਮਸਾਸਹੋਣੇਕਰਕੇਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਹਪਦਬਨਜਾਤਾਹੈਫਿਰਿ
 ਵਹਪਦਸੇਂ ਅਣਪ੍ਰਤੇ ਹੋਣੇਸੇਂ ਵਾਹ ਯਿਹਪਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚਮੇਂ ਪ੍ਰਸਿਧਿਭੈਆਹੈ ਨਿਆਇ ਬਿਆਕਰਣਕੀ
 ਰੀਤੀਕਰਕੇ॥ ਇਸਪਖਮੇਂ ਵਾਹਪਦਕੇ ਪਾਭਅਰਥਹੈ ਕ੍ਰਿਆਕੇ
 ਭੇਦਸੇਂ ਏਕਹੀਸਰੁਣਵਿਰਾਟ ਉਤਪਤੀ ਇਸਿਬਿਤੀ ਪ੍ਰਲੈ
 ਵਿਸਟੀ ਇਨਰਾਤਕੋ ਬਨਾਤਾਹੈ ਸੋਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨ ਸਿਵ ਇੰਦ੍ਰ
 ਸੂਰਯ ਯਿਹਪਾਂਚੇਂ ਅਰਥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹਃ ਇਸ
 ਪਦਕੇਹੀਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹਃ ਇਸਿਪਦਕੇ
 ਬਿਆਪਕ ਉਕਤਪਾਂਚਅਰਥ ਵਿਰਾਟਕਾਹੀਸਰੂਪਹੈਂ ਐਸੇ
 ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪਮੇਂਹੀ ਲਖਆਕਾਸਾਂਆਕਾਸ ਯਿਹਗੁਰੂ-
 ਗ੍ਰੰਥਜੀਕੇਵੀਚ ਨਿਰੂਪਣਹੈ । ਗਗਨਮੇਂ ਬਾਲਰਵਦੰਦ
 ਦੀਪਕਬਨੇ ਯਿਹਛੀਕਬਨ ਉਕਤ ਵਿਠਾਰਮੇਂ ਯਥਾਰਥ
 ਸਮੰਨੁਤਿਹੈ । ਸਹਸ੍ਰਸ੍ਰੀਰਸਾ ਗ੍ਰੰਥਮੇਂਭੀ । ਸਹਸ੍ਰਪਾਦ
 ਸਹਸ੍ਰਚਖੁ ਸਹਸ੍ਰਜਿਹਵਾ ਯਿਹ ਵਿਰਾਟਕਾਸਰੂਪਹੈ ।
 ਯਿਹੀਸਹਸ੍ਰਸ੍ਰੀਰਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ । ਇਸਿਪਦਕਾ
 ਅਰਥਹੈ ਇਸਿ ਪਖਮੇਂ । ਗੁਰੂ ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥਭੀ
 ਸਰੁਣ ਬ੍ਰਹਮਹੀ ਪ੍ਰਸਿਧਹੈ ਵਿਰਾਟਸਰੂਪਸੇਂ ਏਕਰੂਪ

ਹੋਨੇਕਰਕੇ । ਇਸਿਪਖਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਆਠਾਰਾ
ਪ੍ਰਕਾਰਕਾਪਦਹੈ । ਛਤੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਪਦਅਰਥ ਗਿਆਨਕਾ
ਸਰੂਪਹੈ ॥ ਇਤੀਸੀਵਿਰਾਟਗੁਰੂਅਭੇਦਃ ॥ ੧੫ ॥

ਸਿ ੨੨੧੧੧੧੧੧੧੧

੧ ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਅਵਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਭੇਦ ਘਟਤਬਿਆਪਕ ਪਖਕਾ
ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਿਚਾਰਕਰਤੇਹੈ ਤਥਾਹੀ ਜੋਮੰਤ੍ਰਕਾਅਰਥ
ਵਿਰਾਟ ਪਾਓ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਕਥਨਕੀਆਹੈ । ਉਸੀ ਭੇਦਸੇਂ
ਉਪਾਸਨਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇਅਰਥਮੇਂ ਯਥਾਰਥਹੈ । ਇਸੀ
ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਪਸਟ ਕਰਤੇਹੈ । ਵਿਰਾਟ ਰੂਪਬ੍ਰਹਮਾ
ਸਰਵਅਸਥਾਨੇਂਮੇ ਵਿਆਪਕਹੋਕਰਕੇ ਏਕਖਿਣਮਾਤ੍ਰਮੇਂਹੀ
ਚਾਰੋਂਖਾਣੀ ਸਿਸ਼ਟੀਕੀਰਚਨਾਕੋਕਰਤਾਹੈ । ਐਸੇਹੀ ਵੇਹੀ
ਵਿਰਾਟਰੂਪ ਵਿਸ਼ਨਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਏਕਖਿਣਮਾਤ੍ਰਕੇਵੀਚ
ਸਤੋ ਪ੍ਰਧਾਨਸਗੁਣ ਸਰੂਪਮੇਂ ਲਏਂਆਕਾਸੋਂਪਾਤਾਲੋਕੇ
ਚਾਰੋਂਖਾਣੀਕੀ ਪਾਲਨਾਕਰਤਾਹੈ । ਇਸਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
ਸਿਵਹੋਕਰਕੇ ਪਰਲੈ ਕਰਤਾਹੈ ਐਸੇਹੀਸੂਰਯਰੂਪ
ਕੁਦਰਤਕਰਕੇ ਇਨਰਾਤਕੇ ਭੇਦਕੋ ਬਨਾਕਰਕੇ
ਵਿਰਾਟਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਚਾਰੋਂਖਾਣੀ ਸਿਸ਼ਟੀਕੀ ਰਚਨਾਕੇ
ਸਤਾਏਕਰਕੇਧਾਰਣ ਕਰਤਾਹੈ ਵਰਖਾਸੇਂ ਆਦਲੇਕਰਸਤੀ
ਬਿਵਹਾਰੋਂਮੇਂ ਇਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਿਚਾਰਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮਕੇ
ਵੀਚਹੈ ਜਿਹਉਕਤਚਾਰਜੇ ਵਿਰਾਟਕੇਸਰੂਪਹੈ ਜਿਹੀਵਾਹਗੁਰੂ

ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾ ਸਮੀਚੀਨ ਅਰਥਹੈ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਸੰਸੇਵਿਪਰਯੇ
 ਰੂਪ ਭ੍ਰਮਸੇਰਹਿਤ ਐਸੇ ਚਾਰਸਰੂਪ ਵਿਰਾਟਕੇਜੋਹੈਂ ਯਿਹੀ
 ਉਪਾਸਨਾਕਾਵਿਖੇਹੈ ਇਨਕਾਹੀ ਵੁਧੀਕਰਕੇ ਅੰਦਰਮੇਂ
 ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਜਾਤਾਹੈ ਇਨਚਾਰੋਂ ਅਰਥੋਂਕੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸ
 ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥਸਰੂਪ ਭਗਵਾਨਕਹਿਤੇਹੈ 'ਛੇਭਗਵਾਲਾਹੇਨੇ'ਸੇ
 ਸੋਛੇ ਭਗਯਿਹਹੈਂ ਉਤਪਤੀ ੧ ਇਸਥਿਤੀ ੨ ਸੰਘਾਰ ੩
 ਪ੍ਰੇਰਣਾ ੪ ਬਿਅੰਤ ੫ ਅਸੰਗ ੬ ਇਸਛੇਸਾਮਰਥਵਾਲੇਕੋ
 ਭਗਵਾਨਕਹਿਤੇਹੈਂ ਸੋਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਸੰਗ ਬਿਅੰਤ
 ਇਨਿਤੀਨਸਰੂਪਸੇਂ ਅਧਿਸਿਠਾਨਸੁਧਕਹਾਜਾਤਾਹੈ। ਉਤਪਤੀ
 ੧ ਇਸਥਿਤੀ ੨ ਪਰਲੈ ੩ ਰਜੋਸਤੋਤਮੇ ੩ ਇਨਛੇਕਰਕੇ
 ਯੁਗਤਹੇਨੇਸੇਂ ਮਾਇਆਵਿਸਿਸਿਟ ਸਗੁਣਵਿਰਾਟਬ੍ਰਹਮਕੋ
 ਭਗਵਾਨਕਹਾਜਾਤਾਹੈ ਸੋਐਸੀ ਮਾਇਆਕੋਭਗਵਤੀ ਕਹਾ
 ਜਾਤਾਹੈ ਸੋਯਿਹਐਸੀਭਗਵਤੀ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥਹੈਸੋ
 ਐਸੇਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇਜਾਪਕੋਅੰਗੀਕਾਰਕਰਕੈ ਐਸੀਭਗਵਤੀ
 ਕੀ ਦਸਮੇਂਪਾਤਸਾਹਜੀਨੇਂ ਉਪਾਸਨਾ ਹੇਮਕੰਡਪਰਵਤਕੇ
 ਵੀਠਕਰੀਹੈ ॥ ਸੋਰੁਰੂਰ੍ਯਜੀਕੋਵੀਠਸਪਸਟਹੀ ਲਿਖਿਆਹੈ
 ਇਸਿ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਜੋਯਿਹ
 ਪਾਠਹੈ ਯਿਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਖੇਹੈ ਯਿਹੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਕੀਮੁਕਤਕਾ ਸਰੂਪਹੈ। ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ਇਸਿਵਿਰਾਟਸਰੂਪ
 ਅਰਥਮੇਂ। ਵਿਸਿਸਿਟਾ ਅਦੁਅੰਤ ਮਤਵਾਲੇ ਉਪਾਸਨਾ
 ਕਰਤੇਹੈ ॥ ਸ੍ਰੀਵੈਸਨਵ ਆਚਾਰੀਜਿਨਿਕੋ ਕਹਿਤੇਹੈ। ਐਰ

ਭੇਦ ਸਹਿਸਨੁ ਅਭੇਦਮਤਵਾਲੇਜੋਹੈ ਰਾਮਾਨੰਦਜੀ ਉਨਕਾਭੀ
 ਇਸੀਅਰਥਕੇਵੀਚ ਪਰਯਵਸਾਨਹੈ ॥ ਭੇਦ ਘਟਤਿ ਬਿਆ-
 ਪਕਕਾ ॥ ਅਰਥਕਰਤੇਹੈ : ਸੇ ਅੰਗਵਾਲੇਕੇਵੀਚਮੇਂ ਅਪਣੇ
 ਪਰਸਪਰਅੰਗੋਂਕਾ ਭੇਦਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ । ਐਹੀਵਿਰਾਟ
 ਕੇਸਰੂਪਵੀਚ ਨਾਨਾਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਰਚਨਾਹੈ । ਐਸੀਰਚਨਾ
 ਵਿਸਿਸਿਟ ਹੋਕਰਕੇ ਜੋਬਿਆਪਕਹੋਵੇ ਉਸਕੋ ਭੇਦਘਟਿਤ
 ਬਿਆਪਕ ਕਹਿਤੇਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਭੇਦਘਟਤਿ ਬਿਆਪਕ
 ਵਾਹਗੁਰੂਕੇ ਅਰਥ । ਵਿਰਾਟਸਰੂਪ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮਕਾਵਿਦਾਰ
 ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੀਹੈ ॥ ਐਰ ਸਹਸ੍ਰਸੀਰਸਾਕਾਭੀ ਯਿਹੀ ਅਰਥਹੈ ।
 ਇਸਿਪਖਮੇਂ ਪੂਰਵਕੀਰੀਤੀਸੇਂ ਜੋਸਾਹੀ ਪਦਅਰਥਕਾ
 ਵਿਚਾਰਹੈ ਸੋਪਦਅਰਥਦੋਨੋਂ ਇਸਿਪਖਕੇ ਵੀਚ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਤੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ । ਪਦੋਂਕਾਵਿਭਾਗ ਯਿਹਹੈ ॥
 ਵ ਹ ਵਹ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੀ
 ਬਿਵਸਥਾਹੈ ਤੀਨਹੀ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਸਮਾਸਹੈ ॥

ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਭੇਦਘਟਤ ਬਿਆਪਕਪਖੇ ਬਿਰਾਟਪੰਚ

ਉਪਾਸਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰਃ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੧੬ ॥

੧ ਓਪਨਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਅਥਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰੇ ਮਹਾਬਿਆਹਿਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰਵਿਚਾਰਃ
 ਮਾਲੂਮਹੋਵੇ ਜੋਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕਾਅਰਥ ਬਹੁਤਸੂਖਮ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਕਰਣੇਕੋਯੋਗਹੈ ਕਿਉਕਿ ਪੁਰੁਖੋਂਕੀ

ਵਿਤੀਅਸਥੂਲ ਪਦਾਰਥਾਂਕੇਵੀਚ ਅਨਾਦੀ ਅਧਿਆਸਮੇਂ
 ਲਗੀਹੁਈਹੈ ਸੋਈ ਵਿਚਾਰ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈ ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ
 ਪੁਰੁਖਨੇ ਵਿਸਨਕਹਾਹੈ ਤਵਦੂਸਰਾ ਪੁਰੁਖਸੁਣਕਰਕੇ
 ਉਤ੍ਰਦੇਤਾਹੈ ਹਾਂਜੀ ਲਛਮੀਦਾਪਤੀ ਗੁਰੁੜਕਾ ਅਸਵਾਰ
 ਚਾਰਬਾਂਹਾਂਵਾਲਾ ਵਿਸਨ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰਵੀਰਬੈਠਾਹੈ
 ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਭੀਐਸਾਹੀ ਉਤ੍ਰਦੇਤਾਹੈ ਚਾਰਮੁਖਵਾਲਾ ਹੰਸਕੇ
 ਉਪਰਚੜਿਆ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕਮੇਂਬੈਠਾਹੈ ਐਸੇਹੀਸਿਵਕਹਿਦੇਸੇ
 ਭੀ ਉਤ੍ਰ ਪੁਰੁਖਦੇਤਾਹੈ ਬੈਲਕੇ ਉਪਰਦੜਾਹੁਆਪਾਰਵਤੀਕਾ
 ਪਤੀਸਿਵਕੈਲਾਸਪਰਵਤਮੇਂਰਹਿਤਾਹੈਐਸੇਹੀਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੇ
 ਪ੍ਰਸ਼ਨਮੇਂਭੀ ਸੁਣਕੇਪੁਰੁਖਉਤ੍ਰਦੇਤਾਹੈ ਸੋਵੇਨੌਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੀ
 ਮਥੁਰਾਕੇ ਆਯੁਧਿਆਕੇ ਵੀਰਮੇਂ ਰਹਿਤੇਹੈ ਸੋਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ
 ਵਾਹਗੁਰੂਕੇ ਅਰਥਕੇ ਵੀਚ ਕੋਈ ਪੁਰੁਖਭੀ ਵਿਚਾਰਕੋਨਹੀ
 ਕਰਤਾਹੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾ ਕਿਆਅਰਥਹੈ ਕਹਵੇਹ
 ਅਰਥ ਰਹਿਤਾਹੈ ਕਿਸਿਕੇਉਪਰ ਮੰਤ੍ਰਕਾਅਰਥਅਸਵਾਰਹੈ
 ਇਸਿਵਿਚਾਰਕੇ ਬਹੁਤਸੁਖਮਹੋਟੇਸੇ ਪੁਰੁਖੋਂਕੀਵੁਧੀ ਨਹੀ
 ਲਗਤੀਹੈ ਸੋਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਕਾ ਵਿਚਾਰ
 ਪੂਰਵਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੀਆਹੈ ਈਹਾਐਰਭੀ
 ਵਿਚਾਰਕਰਤੇਹੈ ਪੂਰਣ ਰੀਤੀਪ੍ਰਦਰਸਨ ਪ੍ਰਕਾਰਕਰਕੇ
 ਇਕਤਾਲੀਅਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਰਾਂਮੰਤ੍ਰੋਂਕੇ ਅਸਥਾਨਮੇਂ ਚਾਰ
 ਅਖਰਕਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਮੰਤ੍ਰਹੈ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਵਿਚਾਰ
 ਮੇਂ ਬਾਰਾਂਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੀ । ਮਹਾਂਬਿਆਹਿਤੀਹੈ । ਮਹਾਂਬਿਆ-

ਹਿਤੀ ਉਸਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈ । ਜੋ ਸਰਵਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਨ
 ਬਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੋਵੇ । ਸੋਈ ਕਹਿਤੇ ਹੈ । ਅਲਪਗ ਜੀਵੋਂ ਕੀ
 ਇਸ਼ਿਟੀਕੇ ਭੇਦਕੀ ਵਟਾਵਟ ਨਾਮਰੂਪ ਆਸਰੇ ਯਿਹਿਤੀਨੋਂ
 ਬਿਨਾਸੀਥੇ ਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਮੇਂਗੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਕੇ ਸਰੂਪ
 ਵੀਚ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਪੂਰਵਮੇਂ ਵਿਰਾਟਕੇ ਕ੍ਰਿਆਕੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ
 ਚਾਰਸਰੂਪ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੇ ਹੈ । ਸੋ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੈ । ਉਨਚਾਰੋਂਕੇ
 ਚਾਰ ਬਿਆਹਿਤੀ ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ਕੇਵਲ ਵਿਰਾਟਰੂਪ
 ਜੋ ਏਕ ਹੈ ਯਿਹਛੇਮੀ ਬਿਆਹਿਤੀ ਹੈ ॥ ੬ ॥ ਸੁਧਰੂਪ ਨਿਰਗਤ
 ਪ੍ਰਪੰਚਮੇਂ ਬਿਨਾ ਬ੍ਰਹਮਕਾਸਰੂਪ ਸਾਤਮੀ ਬਿਆਹਿਤੀ ਕਹਿਤੇ ਹੈ
 ॥ ੭ ॥ ਸਰਵਕਾ ਉਪਾਦਾਨਕਾਰਣ ਮਾਇਆ ਸਕਤੀ
 ਮਹਾਬਿਆਹਿਤੀ ਤੀਨਰੂਪ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ
 ਮੁਯਾਦਕਾ ਕਿਸੀਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ੯ ॥ ਮਾਇਆ
 ਚੇਤਨਸੇਂ ਵਿਨਾ ਪਾਚਤਤਕੇ ਸਾਥ ਛੇਮੀ ਬਸਤੂਕੋਈ ਨਹੀ ਹੈ
 ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਚਤਤਕਿਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਮੇਂ ਬਨਾਏ ਹੈਂ ਕੈਸੇ ਧਾਰਣ
 ਕਰੇ ਹੈ ਕਿਸਿਜੁਜਕੋ ਦੇਕਰਕੇ ਅੰਨਿਫਲੋਂਕੀ ਕਿਸਿਮੇਂ
 ਬਨਾਈ ਹੈ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਨੇ ਇਸਵਿਚਾਰਕੇ ਵੇਦੋਂ ਸਾਸਤ੍ਰੇਂਕੇ
 ਬਨਾਨੇਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈਭੀ ਨਹੀ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਯਿਹ ।
 ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਮਹਾਬਿਆਹਿਤੀ
 ਗਿਆਰਾਂਕੀ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣਹੋਤੇਹੈਤਵ ਸਰੀਰਬਨਾ
 ਰਹਿਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣਨਿਕਸਜਾਤੇਹੈਜਵ ਤਵਸਰੀਰ ਨਹੀਰਹਿਤਾ
 ਹੈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੋਂਕਾਨਿਕਸਜਾਣਾ ਜਾਬਨੇ ਰਹਿਣਾ ਪ੍ਰਾਣੋਂਕੇਆਦ

ਅੰਤਕਾਵਿਚਾਰ ਯਿਹ ਸਭੀ ਈਸ਼ਰਕੀਕੁਦਰਿਤਿਸੇਂ ਹੈ ॥
 ਕੋਈਪੁਰੂਖ ਕਤਾਵੇਂਕਰਕੇ ਨਹੀ ਜਾਣਤਾਹੈ ॥ ੧੨ ॥
 ਯਿਹਬਾਰਾ ਮਹਾਂਬਿਆਹਿਤੀ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾ
 ਯਥਾਰਥਅਰਥਹੈ । ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੀ ਕਿਸੀਅਰਥਮੇਂ ਸਮੁਦਾ
 ਇਕਰਿਕੇਰੂੜੀਵਿਤੀਹੈ ਕਿਸੀਅਰਥਕੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਪਦ
 ਯੋਗਰੂੜਵਿਤੀਸਿੰਕਥਨਕਰਤਾਹੈ । ਕਿਸੀਅਰਥਕਾ ਯਿਹਪਦ
 ਕੇਵਲਯੋਗਵਿਤੀਸੇਂ ਵਾਦਕਹੈ ॥ ਔਰਬਹੁਤਸੇ ਅਰਥ
 ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਵੈਵਰੂਪਜੁਦੇਜੁਦੇ ਅਖਰੇਂਕਰਕੇਹੋਤੇਹੈ ॥
 ਕੋਈਅਰਥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤਿਓਂਕਰਕੇਹੋਤੇ
 ਹੈ । ਯਿਹਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥੋਂਕਾ ਖਜਾਨਾਹੈ ਜੈਸਾ
 ਅਰਥ ਕਿਸੀਕੋ ਚਾਹਤਾਹੋਵੇ । ਵੈਸਾਹੀ ਅਰਥ ਇਸਮੰਤ੍ਰਮੇ
 ਸਮੀਚੀਨਅੰਤਸਕਰਣਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੋਤਾਹੈ । ਸੋਯਿਹ
 ਉਕਤਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਬਾਰਾਬਿਆਹਿਤੀ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕਾਅਰਥਹੈ
 ਇਸਿਪਖਮੇਂਭੀ ਪੂਰਵਕੇਪਖਕੀ ਰੀਤੀ ਜੈਸਾਹੀਮੰਤ੍ਰਮੇਂ
 ਪਦੋਂਕਾ ਅਰਥੋਂਕਾ ਵਿਚਾਰਹੈ ॥ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਔਰਭੀਯਿਹਵਿਚਾਰਹੈ
 ਜੈਸੇਕਿਕੁਦਰਿਤਿਸੇਂ ਜਮੀਨਕੇ ਨੀਚੇਮੀਠਾਜਲਹੈ ਜਮੀਨਕੋ
 ਸੁਘਟੇਵਾਲਾਮੀਠੇਜਲਕੋਬਣਾਤਾਨਹੀਹੈ ਮੀਠੇਜਲਕੋਬਣਾਤਾ
 ਹੈਐਸੇਹੀਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਅਨੰਤਪ੍ਰਕਾਰੋਂਸੇ ਜੋਅਰਥਹੈ
 ਉਨਿਅਰਥੋਂਕੋ ਹਮਬਨਾਤੇਨਹੀਹੈ ਅਰਥੋਂਕੋ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਕੇ
 ਦਿਖਲਾਤੇਹੈ ਦੂਸਰਾਦਿਸਿਟਾਤ ਕੁਦਰਿਤਿਸੇਂਹੋਨੇਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹਣ
 ਕਾਸੰਵੰਧਜੋਤਸੀਖੈਚਕੇਨਹੀਬਨਾਤਾਹੈਗ੍ਰਹਣਬਨੇਹੂਏਕੇਸੰਵੰਧ

(੩੯)

ਕੋਬਤਾਭਾਹੈ ਐਸੇਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂਮੇਜੋਅਰਥਹੈ ਹਮਉਨਅਰਥੈ
ਕੋ ਬਨਾਤੇਨਹੀਹੈ ਮੰਤ੍ਰਕੇਜੋਸਿਧਿਅਰਥਹੈ ਉਨਿਕੋਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇਪਦਅਰਥਗਿਆਨ
ਮੇ ਵਿਚਾਰਹੈ ਵੁਧੀਮਾਨ ਮਹਾਤਮਾਵਿਚਾਰਸੀਲ ਕ੍ਰਿਪਾਕਰਕੇ
ਸਮੀਚੀਨਰੀਤੀਸੇ ਅਵਲੋਕਨਕਰੇਗੇ ॥ ਇਤੀਸ੍ਰੀਵਾਹਗੁਰੂ
ਮੰਤ੍ਰੇ ਦੁਆਦਸਮਹਾਬਿਆਹਿਤੀ ਵਿਚਾਰਃ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੧੭॥

ਓ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਇਸਉਤ੍ਰਗ੍ਰੰਥਕੇਵੀਚਮੇ ਮੀਮਾਂਸਾਕੇਵਿਚਾਰਸੇ ਜੋਚਾਰਪ੍ਰਕਾਰ
ਕੀ ਮੁਕਤਹੈ ਸੋਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕਾਅਰਥ ਕਿਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਹੈ
ਯਿਹਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਹੈ ਮਾਲੂਮਹੋਵੇ ਜੋਕਿਜਵ
ਗੁਰੂਸਿਸਿਦੇਨੋਹੀਅਗਿਆਨੀਹੈਤਵਉਨਦੋਨੋ ਵਿਚਾਰਕੀਆਹੈ
ਜਪ ਦਾਨ ਤੀਵਥ ਕੇ ਕਰਣੇਸੇ ਹਮਾਰੀ ਮੁਕਤਹੋਵੇਕੀ
ਪ੍ਰਾਣਕੇ ਨਿਕਸਜਾਣੇਸੇ ਪੀਛੇ ਸ੍ਵਰਗਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰੂਪ ਸੋ
ਸ੍ਵਰਗਵੈਕੁੰਠ ਔਰਜਗਾਮੇ ਅਸਥਾਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੋਵੇਗਾ
ਯਿਹਿਦੋਨੋਂਕਾ ਅਭੀਪ੍ਰਾਇਹੈ ਸੋਇਸਿਵਿਚਾਰਕਾ ਮੀਮਾਂਸਾਮੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਸੂਤ੍ਰਲਿਖਿਤੇਹੈ ਅਥਾਅਤ ਧਰਮ ਜਿਗਿਆਸਾ ਸ੍ਵਰਗ
ਕਾਮੋਅਗਨੀਏਮੀਅੰਪਸ਼ੀਅਲਭੇਤ ਇਸਿਸੂਤ੍ਰਸੂਤੀਵੋਨੋਂਕਾ
ਅਰਥਕਰਤੇਹੈਸੰਸਕ੍ਰਿਤਮੇ ਇਸਿਮੀਮਾਂਸਾਸੂਤ੍ਰਕੇਆਠਅਖਰ
ਹੈਸੋਦੋਨੋਂਕਾ ਮਿਲਾਹੁਆ ਅਰਥਹੈਤਥਾਹੀ ਸ੍ਵਰਗਕੀਕਾਮਨਾ
ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਖਜੋਹੈ ਧਰਮਰੂਪ ਜਗਮੇ ਅਗਨੀਸੇ ਪਸ਼ੁਸੰਵੰਧੀ

ਹੋਮਕੋਕਰੇ ਸੋਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਦੋਨੋਂ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਾਲੁਮ ਹੋਵੇ
 ਜੋ ਯਿਹ ਵਿਚਾਰਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਸੋ ਐਸੇ ਅਰਥਕੀ ਔਰ ਐਸੀ
 ਮੁਕਤਕੀ ਰੂਪ ਮਤਕੇ ਵੀਚ ਕੋਈ ਜਰੂਰਿਤ ਨਹੀ ਹੈ ਤਥਾਪੀ
 ਪ੍ਰਸਨਵਾਲੇਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਸੇਂ ਸੂਰਗ
 ਮੁਕਤਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਣਾ ਚਾਹੀਏ ਇਸਿਲੀਏ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਅਰਥਕਾ ਵਿਚਾਰਕਰੇ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਵ ਰੰਬਕੇ ਵੀਚ ਵਸਹਿੰਦ
 ਵੇਧਾਤੂਕਾ ਵਾਹ ਯਿਹ ਪਦ ਬਨਾਇਆ ਹੈ ਸੋਇਸਿ ਪਦਕੇ
 ਜੋ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪਸੇਂ ਪਾਚ ਅਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੇ ਹੈ ਉਨਿ ਪਾਚੇਂ
 ਅਰਥੋਕੋ ਮੰਦਿ ਅਧਕਾਰੀਕੇ ਵਾਸਤੇ ਪਰੀਛਿਨਿ ਪ੍ਰੋਖਰੂਪ
 ਕਰਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਣਾ ਸੋਵੇਹ ਪੂਰਵ ਰੀਤੀਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਵਾਸਤਵਕਸੇਂ ਬਿਆਪਕ ਹੈ
 ਅਗਿਆਨੀਕੋ ਵੇਹੀ ਅਰਥ ਪਰੀਛਿਨਿ ਪ੍ਰੋਖ ਹੈ ਸੋ ਅਗਿਆਨੀ
 ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੂਪਣ ਵਾਸਤੇ ਯਿਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਇਸਿ ਵਾਸਤੇ
 ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ ਇਸਿ ਪਦਕੀ ਬਿਆਖਿਆ ਹੈ
 ਤਥਾਹੀ ਵਹ ਧਾਤੂਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਿ ਧਾਤੂਸੇਂ ਟਿਚਿ
 ਪ੍ਰਤੇ ਹੈ ਪ੍ਰਤੇਕਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੈ ਧਾਤੂਕੋ ਕ੍ਰਿਆ ਕਹਿਤੇ ਹੈ
 ਟਿਚਿ ਪ੍ਰਤੇ ਹੋਣੇ ਸੇਂ ਵਾਹੀ ਯਿਹ ਸਦੂਪ ਧਾਤੂਕਾ ਹੈ ਉਕਤ ਵਾਹ
 ਪਦਕੇ ਪਰੀਛਿਨਿ ਪ੍ਰੋਖ ਅਰਥ ਚਾਰੋਂਹੀ ਇਸਿ ਧਾਤੂਕਾ
 ਕਰਮ ਹੈ । ਮੰਦ ਅਧਕਾਰੀ ਜਿਗਿਆਸੂ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਪਰੀਛਿਨਿ
 ਪ੍ਰੋਖ ਅਰਥੋਕੇ ਸਮਾਨ ਜਿਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ ਅਵਚਾਰੇ
 ਕਾ ਸਮੁਦਾਇ ਇਕਤ੍ਰ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ ਵਾਹੀ ਧਾਤੂ ਹੈ । ਵਾਹ ਕਰਮ

ਹੈ ਸਿਸਿਕ੍ਰਿਆਕਾਰਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਿਸੇਂਕੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੋ
 ਕਰਟੇਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਕਰਤਾ ਪ੍ਰੇਰਕ
 ਇਨਿਚਾਰੋਂ ਕਾਸਮੁਦਾਇਜਿਹ ਹੈ । ਅਵਸਾਖਿਆਤ ਚਾਰੋਂ ਕੋ
 ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਰਨਪਰਸੰਦਧਕੇਵਾਸਤੇ । ਬਿਤਪਤੀ
 ਕਰਤੇ ਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂਕੇ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕੀ ਸਿਧੀਵਾਸਤੇ
 ਜਿਗਿਆਸੂ ਵਾਹਿ ਵਹੰਤੀ ਗੁਰੂਪ੍ਰੇਰਤੀ ਐਸੇ ਅਰਥਕੀ
 ਜਵਾਇਛਿਆ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਵਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੋ ਲੇਕਰਕੇ ਵਾਹੇਤੀ
 ਇਤੀ ਵਾਹਃ ਜਿਹ ਪਦ ਬਿਆਕਰਣ ਕਰਕੇ ਸਿਧਿਹੋਤਾ ਹੈ॥
 ਐਰਸਵਦਹੈ ਅਰਥ ਜਿਸਿਕਾ ਐਸੀਗ੍ਰੀਜੇ ਜਿਹਧਾਤੂਹੈ
 ਇਸਕਾ ਗੁਰੂਪਦ ਬਨਤਾ ਹੈ ਇਸਿਗੁਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ
 ਸੂਰਗਕੇ ਸਕਾਮੀ ਅਧਿਕਾਰੀਓਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਰਣੇ
 ਵਾਲਾ ਸਕਾਮੀ ਪੁਰੁਖ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ ਗੁਰੂਪਦਕੀ ਸਿਧੀਹੈ
 ਅਵਇਨ ਦੋਨੋਪਦੇਕਾ ਉਪਪਦਸਮਾਸ ਜਾਣਲੈਣਾ ਸੇਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕਰਕੇ । ਵਾਹਃ ਗੁਰੂ ਇਨਿਦੇ ਸਵਦੋਂਕਾ । ਪਦਪਦ-
 ਰਥਗਿਆਨਕੇ ਵਿਚਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਿਹਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ ।
 ਇਨਸਭੀਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਸਪਸਟ ਕਰਦੀਆਹੈ । ਜੇਮੀਂਮਾਸਾ
 ਕੇ । ਉਕਤਕਥਨ ਕਰੇਹੁਏ ਸੂਤ੍ਰਕਾਅਰਥਹੈ ਵੇਹੀਇਸ
 ਮੰਤ੍ਰਕਾ । ਪਦਪਦਾਰਥ ਗਿਆਨ ਯਥਾਰਥ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ
 ਜੈਸੇਕਿ ਅਕਾਰ ਉਕਾਰ ਮਕਾਰ ਈਕਾਰ ਇਨ
 ਚਾਰੇਹੀਂ ਪਦੋਂਕੇ । ਵਿਸਨੂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ ਲਛਮੀ । ਜਿਹ
 ਚਾਰ ਅਰਥਹੈਂ । ਐਸੇਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾਭੀ ਅਰਥ

ਉਕਤ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆਹੈ ਇਸਿਵਾਹਗੁਰੂ
ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਉਕਤ ਇਸਿ ਵਿਚਾਰਵੀਚ ਇਸਪਖਮੇਂ ਪਦਅਰਥ
ਗਿਆਨ ਯਿਹਿਤੀਨੇ । ਤੀਸਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ ॥

ਇਤੀਸੀਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰੇ ਮੀਮਾਂਸਿਕਮਤ
ਧਰਮਜਿਗਿਆਸਾ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੧੮ ॥

੧ ਓਂ ਪਰਦ੍ਰੁਮਟੇਨਮਃ ॥

ਇਸਪਖਮੇਂ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
ਪਦਪਦਾਰਥਗਿਆਨਕੀ ਬਿਵਸਥਾਕੇ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ
ਭੇਦਕੇ ਉਦੇਸ਼ਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ । ਤਥਾਹੀ ।
ਪ੍ਰਥਮ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ਪਦੋਂਕਾਕਰਮਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣਕਰਤੇਹੈ
ਅਰਥੋਂਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨਲੀਏ ਸੋਕ੍ਰਮਯਿਹਹੈ ਉ, ਉ, ਅ, ਆ, ਹ,
ਵਾਹਃ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਗੁਰੂ । ਉ ਵ ਵਾ ਇਸਿ ਉਕਤ
ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨਸੇਂ । ਦਸਪਦੋਂਕਾ । ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਮਸੇਂ
ਸੰਵੇਧ ਹੋਕਰਕੇ ਪੀਛੇਸੇਂ ਪਦੋਂਕੇ ਸਮਦਾਇ । ਵਾਹਗੁਰੂ
ਇਸਿਪਦਕੀ ਪ੍ਰਸਿਧੀਹੋਤੀਹੈ । ਸੋਕ੍ਰਮਸੇਂ । ਉਕਾਰ ਉਕਾਰ
ਅਕਾਰ । ਇਨਿਤੀਨੇਂ ਪਦੋਂਕਾਅਰਥ । ਉਕਤਵਿਰਾਟਕੇ
ਤੀਨਰੂਪ । ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਵਵਿਸ਼ਨੁਹੈ ਪਦੋਂਕੀ । ਯਥਾਯੋਗਸੰਖਿਆਕੇ
ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ । ਆਫ, । ਇਸਿਉਪਸਰਗਕਾ ਅਰਥ । ਸਮੁਚੇ
ਕਹਾਜਾਤਾਹੈ । ਇਨਿਪਦੋਂਕੇ ਸਮੁਦਾਇਕੇਵੀਚਮੇਂ ਜੋਹਕਾਰ
ਰੂਪਪਦਹੈ । ਇਸਿਕਾਅਰਥ ਉਕਤਰੀਤੀਸੇਂ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ

ਵਿਰਾਟਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਨੇ ਵਾਲਾਹੈ । ਇਸਿਪਖਮੇ ਵਿਰਾਟ ਗੁਰੂ
 ਜਿਹਿਦੋਨੋਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈਂ ਸੋਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਸਮੁਦਾਇਰੂਪਪਦਕੇ ਅੰਦਰਦਸਅਵੈਵਰੂਪ
 ਪਦਹੈ । ਦਸਹੀ ਅਰਥੈ । ਨਿਆਇਕੀਰੀਤੀਸੇਂ । ਵਾਹਗੁਰੂ।
 ਇਸਿਸਮੁਦਾਇਕੇ ਅੰਦਰ । ਬੀਸਪਦ ਬੀਸਅਰਥਹੈਂ । ਇਸਿ
 ਸੂਖਮ ਵਿਚਾਰਕੋ ਮਹਾਨਵਿਚਾਰਵਾਲੇ ਸਪਸਟਕਰਲੇਮੇਂਰੇ
 ਔਰ ਵਾਹਗੁਰੂਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਪਦੋਂ ਅਰਥੈਂ ਔਰਭੀ ਵਿਚਾਰਹੈ
 ਪੂਰਵ ਪੂਰਵ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਉਤ੍ਰਉਤ੍ਰਪਦਕੇ ਅਰਥਮੇਂ
 ਪ੍ਰਕਾਰਹੈ । ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਮਹਾਰਾਜ
 ਜੀਨੇਂ । ਧਾਤੂਪ੍ਰਤਿਪਦ ਅਰਥਗਿਆਨ ਇਨਿਪਾਓਂਕੇ ਗੁਪਤ
 ਕਰਕੇ ਰਖਾਹੈ ਸਾਸਤ੍ਰੇਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਟੇਵਾਲੇਭੀ ਯਥਾਰਥ
 ਨਿਰੂਪਣਨਹੀ ਕਰਸਕਤੇ ਕਿਉਕਿ ਵੇਦਕੇ ਔਰਨਿਆਇਕੇ
 ਵਿਚਾਰਸੇਂਭੀ ਅਤੀ ਕਠਨ ਵਾਹਗੁਰੂਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾਵਿਚਾਰਹੈ।
 ਅਵਮਾਲੂਮ ਕਰਾਇਆ ਜਾਤਾਹੈ ਵਾਹਗੁਰੂਇਸਿਪਦਕੇ
 ਜੋਅਰਥਹੈ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ । ਉਨਿਅਰਥੈਂਕੇਵੀਚਮੇਂ
 ਵਿਸੇਖ ਵਿਸੇਖਣ ਭਾਵਕੀਰੀਤੀਸੇਂ ਸਾਵਦਗਿਆਨਕੀ
 ਬਿਸਸਥਾ ਇਖਿਲਾਤੇਹੈਂ । ਜੋਯਿਹਸਾਵਦ ਗਿਆਨ
 ਨਿਰੂਪਣਕੀਆਜਾਤਾਹੈ । ਸੋਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਖਰੋਂ
 ਕਾਹੀਅਰਥਹੈ । ਬਾਹਰਕਾਨਹੀਹੈ । ਇਸਿ ਵਿਚਾਰਨੇਂ
 ਅਕਲਮੇਂ ਯਥਾਰਥਆਨਾ । ਅਥਵਾ । ਵੁਧੀਮੇਂਨਹੀਆਨਾ ।
 ਯਿਹਅਪਣੇਅਭਿਆਸਕੀ ਸਾਮਰਥਸੇਂ ਅਵਲੋਕਨਕਰਲੇਵੈਂ

ਜੋ ਇਸਿ ਵਾਹਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਖਰੋਂ ਕਾ । ਸਮੀਚੀਨ ਅਰਥ ਹੈ ।
 ਇਸੀ ਅਰਥ ਮੇਂ । ਸਾਵਦਗਿਆਨ ਲਿਖਿ ਤੇ ਹੈ । ਉਕਤ ਵਿਰਾਟ
 ਕੇ ਤੀਨੋਂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਕੇ ਯੋਗ ਹੈ ॥ ਉਦੇਸਤੀ ਨੌਂ ਕੋਹੀ
 ਹੋਣੇ ਸੇ ਮੋ ਵਾਹਃ ਇਸਿ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਸੇਂ
 ਆਪਦਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੋ ਆਪਦ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ॥ ੨ ॥
 ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਅਰਥ ਤੀਨੋਂ ਸਰੂਪੋਂ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ
 ਵਾਲਾ ਜਿਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਹੈ ॥ ੩ ॥ ਕਰਮ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਮੇਂ ਧਾਤੂ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਕੇ । ਸਿਸਿਕ੍ਰਿਆ ਮੇਂ
 ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਉਸਿ ਕ੍ਰਿਆ ਮੇਂ ਜੋ ਟਿਠਿ
 ਪ੍ਰਤੀਸੇ ਬਿਨਾ ਟਿਠਿਕਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੈ ਉਸਿ ਕਾ ਕਰਮ
 ਸਿਸਿ ਹੈ ਰੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ੫ ॥ ਅਵਦਿਸੇ ਸਵਿਸੇ ਸਟੋਂ ਕਾ ਪਰਸ
 ਪਰ ਮੰਦਿ ਧਕਰਕੇ ਸਾਵਦ ਵੇਧਕਾ ਸਰੂਪ ਸੰਪੂਰਣ ਲਿਖਿ ਤੇ ਹੈ
 ਵਾਹਰੂ ਰੂਪ ਦਘਦਕ ਵਾਹਪਦਘਟਕ ਆਪਦ ਵਿਸਿਸਿਟ
 ਵਾਪਦਘਟਕ ਵਪਦਘਟਕ ਉਪਦਘਟਕ ਉਕਾਰਾ ਅਰਥ
 ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਉਤਪਾਦਕ ਨਿਸਿਠ ਅਭੇਦ ਸੰਸਰਗਾ ਵਛਿਨ
 ਪ੍ਰਕਾਰਤਾ ਨਿਰੂਪਿਤ ਉਪਦ ਉਪਸਥਾਪਿ ਸੰਘਾਰਕ ਨਿਸਿਠ ।
 ਵਿਸੇਸਿਤਾ ਅਭਿੰਨ ਅਭੇਦ ਸੰਸਰਗਾ ਵਛਿਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰਤਾ ਨਿ
 ਰੂਪਿਤ ਅਕਾਰ ਪਦ ਉਪ ਅਸਥਾਪਿ ਪਾਲਕਾ ਅਭਿੰਨ ਸਹਸ੍ਰ
 ਸੀਰਸਾ ਵਿਰਾਟ ਨਿਸਿਠ ਵਿਸੇਸਿਤਾ ਅਭਿੰਨਾ ਯਾ ਉਦੇਸਿਤਾ
 ਤਾਦਿਸਿ ਉਦੇਸਿਤਾ ਅਭਿੰਨਾ ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਿਤਾ ਤਾਦਿਸਿ ਪ੍ਰਾਪਿਤਾ
 ਨਿਰੂਪਿਤਾ ਸਿਸਿਕਰਮਕ ਆਤਮ ਵੇਧਕ ਨਿਸਿਠਾ ਯਾ

ਪ੍ਰਾਪਕਤਾ ਤਾਦ੍ਰਿਸਿਪ੍ਰਾਪਕਤਾ * ਭਿੰਨਿ ਅਏਦੰ ਸਰਗਾ
 ਅਵਛਿਨਪ੍ਰਕਾਰਤਾ ਨਿਰੂਪਿਤ ਆਤਮਵੇਧਕ ਸਗੁਣਬ੍ਰਹਮ
 ਪ੍ਰਦਰਸਕ ਗੁਰੂਨਿਸਿਠਵਿਸੇਸਤਾਕਃ ਇਤੀਵਾਹਗੁਰੂਪਦਾਰਥੇ
 ਸਾਵਦਵੇਧਃ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਜੋ ਯਿਹਮੰਤ੍ਰਕੇ ਸਾਵਦ
 ਗਿਆਨਕੇਵੀਚਮੇ' ਜੋਵਿਚਾਰਹੈ ਸੋਇਹ ਸਭੀਵਿਚਾਰਕਰਕੇ
 ਮਹਾਤਮਾਹਮਾਰੀ ਭੂਲਚੂਚਕੋਮਾਫਕਰੇਂਗੇ ॥

ਇਤੀਸ੍ਰੀਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰੇ ਕਰਮਉਪਾਸਨਭੇਦਵਿਚਾਰ
 ਸਮਾਪਤਃ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੰ ॥ ੫੯ ॥

ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ॥

ਅਵ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ ਬਿਆਖਿਆਕੋ ਨਵੀਨ ਅਰਥਕਾ
 ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨਕਰਤੇਹੈਂ । ਨਵੀਵਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
 ਤਥਾਹੀ । ਮੰਤ੍ਰਕੇਵਾਪਦਕਾ ਵਾਸਦੇਵ ਅਰਥਹੈ । ਸਭੀਕੋ
 ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਨੇਵਾਲਾ ਆਪਸਭੀਕੇਵੀਚਮੇ' ਬਸਣੇ
 ਵਾਲਾਹੈ ਹਕਾਰਕਾ ਅਰਥਹੈਂ ਉਤਪਤੀ ਇਸਿਥਿਤੀਪ੍ਰਲੈ
 ਇਨਿਤੀਨੋਂਕਾ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ॥ ਔਰਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁਪਦਕਾ
 ਅਰਥਹੈ ਪਾਲਨਾ ਕਰਣੀ ਸਭੀਕੀ ਔਰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਣਾ
 ਸਰਵਕੋ ਗਿਆਨਦੇਣਾ ਸਰਵਕੋ ਅਪਣੇ ਵਸ ਰਖਣਾ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ ਸਵਦ ਸਫੇਟਵਿਤੀਪ੍ਰਤੀ ਫਲਿਤ
 ਓਤਨ । ਯਿਹਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਃ ਹਃ ਗੁਃ ਰੂਃ । ਇਨਿਚਾਰੋਂ
 ਅਖਰੋਂਕੇਯਿਹਉਕਤ ਅਰਥ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ । ਅਵਇਸਮੇ'

ਆਸੰਕਾ ਵਾਦੀਕੀ ਆਸੰਕਾ ਹੈ। ਵਾਸ ਦੇ ਵ ਹਰਗੋ ਵਿੰਦਰੁਦ੍ਰ ਇਨਿ
 ਚਾਰੇ ਪਦੋਂ ਕੇ ਆਦੀਚਾਰ ਅਖਰ ਵਾਹਰੁ ਰੂਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਵੀਚਰ ਮੇਂ
 ਕਿਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ । ਐਰ ਕਿਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਸੰਪੂਰਣ
 ਚਾਰੇ ਪਦੋਂ ਕੇ ਅਰਥੋਂ ਕੇ ਉਨਿ ਪਦੋਂ ਕੇ ਚਾਰ ਏਕ ਦੇਸ ਚਾਰ
 ਅਖਰ ਕਰਕੇ । ਵਧੀ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ । ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ
 । ਇਸਿ ਰੀਤੀ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਅਖਰੋਂ ਮੇਂ ਐਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਅਰਥੋਂ
 ਮੇਂ । ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਚਾਰ ਹੈ । ਇਸਿ ਉਕਤ
 ਸੰਸੇਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਉਤਪਾਖ ਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ
 ਪਦੋਂ ਕੀ । ਬਿਵਸਥਾ ਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਸੋ ਪਦੋਂ ਕੇ ਨਿਰੂ-
 ਪਣ ਸੇਂ ਹੀ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥
 ਸੋਤੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇਂ ਕਰਕੇ । ਸੰਪੂਰਣ ਪਦ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ ਕਾ
 ਅਥਵਾ ਏਕ ਅਖਰ ਕਾ ਜੈਸੇ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੋ ਵਿਚਾਰ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਣੇ ਨਾਮ ਏਕ ਦੇ ਸਸਿਆ
 ਪੀਅ ਗ੍ਰਹਣੇ । ਯਿਹ ਬਿਆਕਰਣ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕੇ ਵੀਚ ਨਿਯਮ
 ਲਿਖਾ ਹੈ ਤੋ ਨਿਜਮ ਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਮੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣ
 ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ ਹੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸੂਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ
 ਜਿਸਿ ਪੂਰਵ ਪਖੀਕੀ ਆਸੰਕਾ ਹੈ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੇਂ ਉਸੀ ਕੇ
 ਮਤ ਸੇਂ ਉਸੀ ਮਤ ਕੇ ਨਿਯਮ ਕਰਕੇ ਉਸਿ ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਣੇ ਵਾਲੇ ਕੇ
 ਪ੍ਰਤੀ ਉਤ੍ਰ ਦੇਤੇ ਹੈਂ । ਤਥਾ ਹੀ । ਸੋ ਅਵਉਸਿ ਨਿਯਮ ਕਾ
 ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਅਰਥ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਸੋ ਨਾਮ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਸੇਂ
 ਨਾਮ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ ਕਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਤਾ ਹੈ ਨਾਮ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ

ਸੰਪੂਰਣਪਦਕੋ ਜੋਸੰਪੂਰਣਪਦਕਾ ਅਰਥਹੋਤਾਹੈ ਵੇਹੀਅਰਥ
 ਪਦਕੇ ਏਕਦੇਸਕਾਭੀਹੋਤਾਹੈ ਸੋਜੈਸੇ ਭੀਮਸੇਨ ਇਸਿਸੰਪੂ-
 ਰਣਨਾਮਕਾ । ਭੀਮਸੇਨ । ਯਿਹਅਰਥਹੈ । ਐਸੇਹੀਆਧਾਜੋਪਦ
 ਭੀਮ । ਯਿਹਹੈ ॥ ਇਸਿਕਾਭੀਅਰਥ । ਭੀਮਸੇਨ । ਯਿਹੀਹੈ । ੧।
 ਨਿਯਮਕਾਦੂਸਰਾਅਰਥਕਰਤੇਹੈ ਜੈਸੇਪਦਕੇਏਕਦੇਸਕੇ
 ਵੀਚਮੇਂਵਿਚਾਰਦਿਖਿਲਾਇਆਹੈ । ਐਸੇਹੀ ਜੋਸੰਪੂਰਣਪਦਕਾ
 ਅਰਥਹੋਤਾਹੈ ਵੇਹੀਅਰਥ । ਪਦਕੇਏਕਦੇਸਕੇ ਏਕਦੇਸਕਾਭੀ
 ਹੋਤਾਹੈ ਸੋਵਿਚਾਰਜੈਸੇਪੂਰਵ ਕਥਨਕਰਾਹੈ ਇਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇ
 ਜੋਸਤਿਭਾਮਾਂਕਾ ਅਰਥਇਸਿਤ੍ਰੀਹੈ । ਸਤਿਆਕਾਭੀ।
 ਇਸਿਏਕਦੇਸਕਾਅਰਥ ਇਸਿਤ੍ਰੀਹੀਹੈ । ਜੈਸੇਕਿ । ਭੀਮ
 ਸਤਿਆ।ਇਨਿਪਦੇਂਕੇਏਕਦੇਸਕਾਅਰਥ ਜੋਦਿਖਿਲਾਇਆਹੈ
 ॥ ਵੇਹੀਸੰਪੂਰਣਪਦਕਾਅਰਥਯਥਾਰਥਹੈ ॥ ਐਸੇਹੀ ।
 ਵਾਸੁਦੇਵਕਾ ਜੋਅਰਥਬਿਆਪਕਪਰਮੇਸ਼ੁਰਹੈ ਇਸਿਪਦਕੇ
 ਏਕਦੇਸ । ਆਧੇਭਾਗਵਾਸੁਕਾਭੀ ਵੇਹੀਅਰਥਯਥਾਰਥਹੈ ॥
 ਜੈਸੇਯਿਹਤੀਨੋਂਵਿਚਾਰਹੈ ॥ ਐਸੇਹੀ । ਵਾਹਗੁਰੂਇਸਿਪਦਕੇ
 ਜੋਚਾਰਭਾਗਚਾਰਪਦਹੈ ਸੋਉਨਿਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨਕਰਤੇਹੈ ॥
 ਚਾਰੋਂਅਰਥਨਿਰੂਪਣਕੇਲੀਏ । ਤਥਾਹੀ । ਸੋਵਾਹਗੁਰੂਇਸਿ
 ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਿਚਾਰਯਿਹਹੈ । ਜੈਸੇਵਾਸੁਦੇਵਕਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਹੈ
 ਐਸੇਹੀ ਵਾਸੁਦੇਵਪਦਕ ਏਕਦੇਸਵਾਸੁਪਦਕਾਭੀ ਵੇਹੀਅਰਥ
 ਹੈ ਇਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਵਾਸੁਦੇਵਪਦਕਾ ਏਕਦੇਸਵਾਸੁਯਿਹਪਦਹੈ
 ਵਾਸੁਕਾਏਕਦੇਸ ਵਾ ਯਿਹਅਖਰਹੈ ਸਮੁਦਾਇਪਦਕਾ ਜੋ

ਅਵੈਵਾਸੁਪਦਹੈ ਇਸਿਕਾਅਵੈਵ ਵਾਅਖਰਹੈ ਇਸਿਵਾ
 ਅਖਰਕਾ ਅਨੁਕਰਣ ਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਵਾਅਖਰਹੈ । ਸੋਇਸਿ
 ਅਨੁਕਰਣਵਾਪਦਕੀਵਾਸੁਦੇਵਸਰੂਪਬ੍ਰਹਮਕੇਵੀਚ ਲਖਣਾਹੈ
 ਜੇਸੇਤੁਅੰਪਦਕੀਲਖਣਾਬ੍ਰਹਮਕੇਵੀਚਹੋਤੀਹੈ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ
 ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਾਪਦਕਾ ਅਰਥ ਲਾਖਣਕ
 ਵਾਸੁਦੇਵਬ੍ਰਹਮਹੈ ਵਾ ਪਦਕੀਲਖਣਾ ਵਿਤੀ ਕਰਕੇ । ਵਾ
 ਪਦਕੇ ਇਸੀਅਰਥਕੇ ਵਿਰਾਟ ਸੁਧਚੇਤਨ ਦੋਸਰੂਪ ਕਰਕੇ
 ਕਹਿਤੇਹੈਂ । ਇਸਿਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਜੇਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਵਾ ਪਦ
 ਪਦਾਰਥਨਿਰੂਪਣਕੀਆਹੈ ਉਪਲਖਣਰੀਤੀਸੇਂਭੀ ਇਸਿਮੇਂ
 ਵਿਚਾਰਹੈ । ਜੈਸੇਕਾਕੇਭਿਓ ॥ ਦਧੀਰਖਿਤਾ ਸੋਇਸਿਵਿਚਾਰਕੇ
 ਅਤੀਕਠਨਹੋਲੇਸੇਂ ਇਸਿਪ੍ਰਕਰਣਮੇਂ ਨਹੀਲਿਖਾਹੈ ॥ ੧ ॥
 ਐਸੇਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਚਾਰਸੇਂਹੀ ਮੰਤ੍ਰਕੇਹਕਾਰ ਅਖਰਮੇਂ
 ਬਿਵਸਥਾਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਵਿਰਾਟਸੁਧਦੇਨੋਂ ਅਰਥੋਂਕੇ ਵਾਚਕ
 ਜੋਹਰੀਹਰ । ਯਿਹਿਦੇਨੋਂ ਪਦ ਹੈ । ਇਨਿਦੇਨੋਂ ਪਦੋਂਕੇ ਵੀਚ
 ਮੇਂਜੋਹਕਾਰਅਖਰਹੈ ਉਸਿਹਕਾਰਅਖਰਕਾ । ਅਨੁਕਰਣ
 । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਿਪਦਮੇਂ ਹਕਾਰਅਖਰਹੈ । ਇਸਿ
 ਅਨੁਕਰਣਰੂਪ ਹਕਾਰਪਦਕੀ ਵਿਰਾਟਸੁਧ ਯਿਹਿ ਜੇਸਗੁਣ
 ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸਰੂਪਹੈ ਇਨਿਦੇਨੋਂਮੇਂ ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਸਕਤੀ
 ਲਖਣਾਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮਕੇਵੀਚ ਸਕਤੀ ਵਿਤੀ
 ਕਰਕੇ । ਐਰ ਲਖਣਾ ਵਿਤੀ ਕਰਕੇ । ਯਥਾਰਥ ਵੇਧਕੇ
 ਕਰਣੇਵਾਲਾ । ਹਕਾਰ ਪਦਰੂਪ ਅਖਰ । ਵਾਹਗੁਰੂ । ਇਸਿ

ਪਦਮੇਂ ਹੈ । ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਹਰੀਹਰਇਨਿਦੇਂਨੇਂ ਅਰਥੇਂਕੇ
 ਸਪਸਟਕਰਣੇ ਵਾਲਾ ਹਕਾਰ ਅਖਰ ਰੂਪ ਪਦਹੈ ਜੈਸੇ
 ਅਕਾਰ ਅਖਰਪਦ ਪਰੀਛਿਨਿ ਵਿਸ਼ਨੂਕੋ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰਮੇਂ
 ਪ੍ਰਗਟਕਰਤਾਹੈ ਇਸਿਉਕਤਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਬਿਆਪਕ
 ਬ੍ਰਹਮਕਾਵੇਧਕ ਹਕਾਰ ਅਖਰ ਰੂਪਮੰਤ੍ਰਮੇਂਪਦਹੈ ॥ ੨ ॥
 ਅਵਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਰੂਪਦਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ ਤਥਾਹੀ ਗੋਵਿੰਦ
 ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ ਧਾਰਕ ਰਖਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਗਿਆਤਾ
 ਇਸਿਚਾਰਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਅਵਧਾਰਣਕਰਣੇਕੇਯੋਗ ਸੋਗੋਵਿੰਦ
 ਇਸਿਸਮੁਦਾਇ ਪਦਕੇਅੰਦਰਦੇਪਦਹੈਂ ਇਨਿਦੇਪਦੇਂਕੇ
 ਵੀਚਸੇਂ ਗੋਪਦਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚਪ੍ਰਸਿਧਿਹੀਹੈ
 ਸੋਯਿਹਗੋਪਦਲਖਣਬਿਤੀਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਕੋਕਥਨਕਰਤਾਹੈ
 ਬ੍ਰਹਮਕਾਵੇਧਕਹੋਣੇਸੇਂ ਗੋਪਦਕੇ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗਕਹਿਤੇਹੈਂ
 ਇਸੀਵਾਸਤੇ ਹਸੇ ਨਪੁੰਸਕੇ ਪ੍ਰਾਤੀਪਦ ਕਸਿਆ ਇਸਿਸੂਤ੍ਰ
 ਕਰਕੇ ਹੋਕਾ ਗੁ ਯਿਹਹ੍ਰਸੁ ਬਨਿਗਿਆਹੈ ਇਸਿਵਾਸਤੇਹੀ
 ਗੁ ਇਸਿਪਦਕੇ ਧਾਰਕ ਰਖਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਗਿਆਤਾ ਯਿਹਿਚਾਰ
 ਅਰਥਹੈਂ ਯਿਹੀਗੁਪਦ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚਹੈ ਗੋਵਿੰਦ
 ਇਨਿਦੇਪਦੇਂਕੇਵੀਚਸੇਂ ਗੋਪਦਕੇਗ੍ਰਹਣ ਕਰਣੇਮੇਂ ਪੂਰਵ
 ਗ੍ਰੰਥਕਰਕੇ ਦੋਨੋਂਦਿਸਿਟਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣਕਰਆਏਹੈਂ ਉਹਾਸੇਂ
 ਉਨਕਾਅਵਲੋਕਨ ਸਮੀਚੀਨਕਰਲੈਣਾ ਸੋਯਿਹਹੈ ਭੀਮਸੇਨ
 ਭੀਮ ਸਤਿਭਾਮਾ ਸਤਿਆ ਇਨਿਦੋਨੋਂ ਦਿਸਿਟਾਂਤੇਂ ਕਰਕੇ
 ਏਕਦੇਸਕਾਗ੍ਰਹਣ ਸਪਸਟੀਹੀਹੈ ਯਿਹਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁ ਇਸਿਪਦ

ਕੇ ਬੀਚ ਵਿਚਾਰਹੈ ॥ ੩ ॥ ਅਵਮੰਤ੍ਰਕੇ ਰੂ। ਇਸਪਦਕਾ
 ਵਿਚਾਰ ਹਕਾਰਪਦਕੀ ਵਿਚਾਰ ਰੀਤੀਸਿੰਹੀ ਯਥਾਰਥਹੈ
 ਔਰਕੋਈਭੀਅਧਿਕਅਲਪ ਦੂਸਰਾਵਿਚਾਰਨਹੀਹੈ ਉਸੀ
 ਉਕਤਰੀਤੀਕਰਕੇ ਰੁਪਦਕੇ ਰੁਅਖਰਪਦਕਾ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਗ੍ਰਹਣਹੈ ਰੁਦ੍ਰਕਾਕਾਅਰਥਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕਾ
 ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਉਤਪਤੀ ਇਸਿਥਿਤੀਕੇ ਕਰਟੇਵਾਲਾ
 ਮੈਸੇਅਰਥੋਂਕੇਵੀਚ ਰੁਪਦਕੀਲਖਣਾਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
 ਰੁਅਖਰਪਦਕਾਅਰਥ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਹੈ॥ ੧ ॥ ਸੇਈਜੀਪਦਕਾਅਰਥ
 ਲਵਮੰਹੈ । ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮਕਾਵੇਧਕ ਰੂ ਯਿਹਪਦ
 ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਹੈ ॥ ਉਕਤਅਰਥਕਾ ਅਵਲੋਕਨਕਰਲੈਣਾ ॥ ੪ ॥
 ਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂ ਇਸਿਪਖਮੇਂ ਵਾਹ ਗੁ ਰੂ ਯਿਹਿ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਚਾਰ
 ਪਦੈਬਿਆਕਰਣਕਰਕੇ ਨਿਆਇਰੀਤੀਸੇਂਆਠਪਦਹੈ ॥
 ਦੋਨੋਂਮਤੋਂਸੇਂ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਬਾਰਾਂਪਦਹੈ ॥ ਇਨਿਬਾਰਾਂਹੀਪਦੋਂਕੇ
 ਕਰਮਧਾਰੇਤੀਨਸਮਾਸਹੋਣੇਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਿਏਕਪਦ
 ਪ੍ਰਸਧਿਹੈ ਔਰ ਦੋਨੋਂਮਤੋਂਕਰਕੇ ਦੋਸਮਾਸਕੇ ਅੰਦਰ
 ਖਟਪਦਹੈ । ਤੀਨੋਂ ਸਮਾਸਹੋਣੇਂਸੇਂਪੀਛੇ ॥ ਫਿਰਤੀਨਪਦਹੈ
 ਇਸਿਰੀਤੀਸੇਂਨੌਂਪਦਹੈ ॥ ਇਸਿਪਖਕੇ ਵੀਚ ਸਭੀਮਿਲਿ
 ਕਰਕੇ ਇਕੀ ਪਦਹੈ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਉਨਿਪਦੋਂਕੇ
 ਇਕੀਹੀ ਅਰਥਹੈ । ਔਰ ਇਸਿਪਖਮੇਂਹੀ ਪਦਅਰਥਕਾ
 ਮੂਲਚਾਰ ਧਾਤੂਹੈਚਾਰਪ੍ਰਤੇਹੈ ਆਠੋਂਕੇਆਠਹੀ । ਅਰਥਹੈ
 ਮਿਲਿਕਰਕੇਸੋਲਾਹੈ । ਸੋਲਾਅੰਰਬਿਆਲੀ ਸਭੀਮਿਲਾਨੇਸੇਂ

ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਦੋਕਮਸਾਠਪ੍ਰਕਾਰਕੀਸਾਮਗ੍ਰੀਹੈ
 । ਵਾਈਨੇਕਥਨਕੀਆਥਾ । ਵਾਹਗੁਰੂ: ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇਵੀਚਮੇਂ
 । ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਤੇ ਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ ਇਨਿ
 ਪਾਠੇਂਕੇਵੀਚਸੇਂ । ਕੋਈਸਾਮਗ੍ਰੀ । ਨਹੀਹੈ । ਸੋਕੈਮੁਤ
 ਕਨਿਆਇਕੀ ਰੀਤੀਕਰਕੇ ਵਾਈਕੇਪ੍ਰਤੀਪਦਅਰਥ ਸਭੀ
 ਪ੍ਰਦਰਸਨਕਰੇਹੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿਬਿਪਦਕਾ ਏਕਹਜ਼ਾਰ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣਹੈ ਇਸੀਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਾਅਰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ਗ੍ਰੰਥਕੇ
 ਵੀਚ ਯਿਹਕਥਨਮਿਥਿਆਨਹੀ ਵਿਚਾਰਕਰਕੇ ਨਿਰਣੇ
 ਕਰਲੈਣਾ ਵੇਦਾਂਸਾਸਤ੍ਰਕੇਵੀਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਹੈ
 ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਜੈਸਾਹੈ ਅਵਮੰਤ੍ਰਕੇਚਾਰੋਂਅਖਰੋਂਕਾ ਜੋ ਅਰਥ
 ਪੂਰਬਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣਕੀਆਹੈ ਉਸਿਕੋਸਪਸਟ ਕਰਤੇਹੈ
 ਵਾ: ਵਾਸੁਦੇਵ ਹ: ਹਰੀਹਰ ਗੂ: ਗੋਵਿੰਦ ਰ: ਰੂਦ੍ਰ
 ਇਨਿਚਾਰੋਂਅਰਥੋਂਕੇ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸਾਵਦਗਿਆਨਕਾ
 ਸਰੂਪ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈ ਵਾਪਦਕੇ ਦੋ ਅਰਥਹੈ ਸਰਵਕੋ ਅਪਨੇ
 ਵੀਚ ਵਾਸਦੇਣਾ ਆਪ ਸਰਵਕੇ ਵੀਚ ਵਸਣਾ ਯਿਹ ਦੋਨੋਂ
 ਅਰਥ ਹਕਾਰਕੇ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥੋਂਸੇ ਅਭਿੰਨਹੈ ਹਕਾਰਕੇ ਦੋਨੋਂ
 ਅਰਥ ਸੁਧਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਰੂਪਦਕੇ ਚਾਰੋਂ ਅਰਥੋਂਕੇ ਸਾਥ
 ਅਭਿੰਨਹੈ ਰੂਪਦਕੇ ਧਾਰਕਰਖਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਗਿਆਤਾਯਿਹਚਾਰੋਂ
 ਅਰਥ ਰੂਪਦਕੇ ਅਰਥ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਸਰੂਪ ਰੂਦ੍ਰਸੇਂ ਅਭਿੰਨ
 ਹੈ ਯਿਹਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਪਦਕੇ ਅਰਥਮੇਂ ਗਿਆਨਕਾਸਰੂਪਹੈ
 ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਰੂਦ੍ਰ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤ: ॥ ੨੦ ॥

ਅਥਾਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਗਿਆਸਾ । ਯਿਹ ਜੋ ਬਿਆਸਜੀਕਾ
 ਪ੍ਰਥਮ ਸੂਤ੍ਰ ਹੈ ਐਰ ਆਤਮਾ ਵਾਰੇ ਸੋਤਬਿਆ ਮੰਤਬਿਆ
 ਨਿਧਿਆਸਤਬਿਆ । ਇਸਿਸੂਤ੍ਰ ਐਰਸ੍ਰੁਤੀਕਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ।
 ਵੇਹੀਸਿਧਾਂਤ ਅਰਥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕਾ ਹੈ ਸੋਵਿਚਾਰ ਅਵ
 ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਪੂਰਵ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਪ੍ਰਾਹੰਭਵੀਚ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕਰਆਏ ਹੈ । ਵਾਹ ਪਦਕਾ ਅਰਥਜੀਵ ਹੈ ਸੋ ਉਸੀ ਅਰਥਕੇ
 ਸਪਸਟ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਅੰਤਰ ਬਾਹਰਦੇ ਭੇਦੋਂ ਕਰਕੇ
 ਅਗਿਆਨਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਅਧਿਆਸਸਰੂਪ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ ।
 ਅਧਿਆਸ ਉਸਕੇ ਕਹਿਤੇ ਹੈ । ਜੇਨਾਹੇਤਾਹੀ ਬਨਾ ਹੂਆ
 ਮਾਲੂਮਹੋਵੇ । ਜੈਸੇ ਹਰੀ ਚੰਦਕੀ ਨਗਰੀ ਮ੍ਰਿਗਤਿਸਨਾ ਕਾ
 ਜਲ ਇਤਿਆਈ ਨਾ ਹੋਤੇਹੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੇ ਹੈ ਸੋ
 ਅਧਿਆਸ ਅੰਦਰਮੇਂ ਜੋ ਹੈ ਉਸਿਕੇ ਅਹਿਮਾਂ ਆਕਾਰ
 ਕਹਿਤੇ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਚਿਦਾਭਾਸ ਜੀਵ ਆਤਮਾਂਕੇ ਪੁਨੀ ਪਾਪੀ
 ਸੁਖੀ ਦੁਖੀ ਯਿਹ ਧਰਮ ਸਾਖੀ ਮੇਂ ਮਾਲੂਮਹੋਤੇ ਹੈ । ਐਰ
 ਵਾਹਰਕੇ ਯਿਹ ਧਨ ਭੂਮੀ ਮੇਰੇਹੈ ਜਾ ਤੁਮਾਰੇਹੈ ਯਿਹਦੋਨੋਂ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਚਿਦਾਭਾਸਕੇ ਧਰਮ ਨਾ ਹੋਤੇਹੀ ਸਾਖੀਕੇ ਵੀਚ
 ਪ੍ਰਤੀਤਹੋਤੇ ਹੈ ਇਸੀਕਾ ਨਾਮ ਅਧਿਆਸ ਹੈ । ਐਰਭੀ ਆਠ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਹੈ । ਜੈਸੇਕਿ ਮੂਰਤੋਂ ਮੂਰਤ ੧ ਅਮੂਰਤੋਂ ਅਮੂਰਤ
 ੨ ਅਮੂਰਤੋਂ ਮੂਰਤ ੩ ਮੂਰਤੋਂ ਅਮੂਰਤ ੪ । ਇਤਿਆਈ
 ਐਰਭੀ ਜਾਲਲੈਣੇ ਸਇਸਿ ਉਕਤ ਗੀਤੀਸੇਂ ਯਾਵਤ

ਅਧਿਆਸ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਚਿਦਾ ਭਾਸਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ । ਸੋ
 ਐਸੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਵਿਦਾ ਭਾਸਰੂਪ ਹੈ ।
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਏਕਦੇਸਜੋ ਵਾਹ ਜਿਹਪਦਹੈ । ਇਸ
 ਵਾਹ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਚਿਦਾਭਾਸਹੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ
 ਰੂਪ ਅਧਿਆਸਵਾਲਾ ਅਵਵਾਹ ਪਦਕੀ ਬਿਉਤਪਤੀ ਕਰਤੇ ਹੈਂ
 ਵਹ ਪ੍ਰਾਪਣੇ ਧਾਤੂਸੇਂ ਧਾਤੂਕੇ ਅਰਥਕੇ ਕਥਨ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ
 ਟਿਓਪ੍ਰਤੇਹੋਤਾ ਹੈ । ਤਵ ਵਹ ਧਾਤੂਕਾ ਵਾਹੀਰੂਪ ਪਦਬਨਾ ਹੈ ।
 ਫਿਰਵਾਹੀਕਾ ਵਾਹ ਪਦਬਨ ਚਿਆ ਹੈ । ਸੋ ਬਿਉਤਪਤੀ ਜਿਹ ਹੈ ।
 ਵਾਹੀਤੀ ੧ ਸੰਸੇਵਿਪਰਯੇ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਰੂਪੰ । ਸੰਸਾਰੰ । ੨ ।
 ਇਸਿਕਾ ਅਰਥ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ॥ ਵਾਹੀਕ੍ਰਿਆ ਹੈ । ਚਿਦਾਭਾਸ
 ਇਸਿਕ੍ਰਿਆਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਸੰਸੇਵਿਪਰਯੇ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਜਿਹ
 ਕਰਮ ਹੈ । ਇਸਿਕਰਮਨੂ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨੇ
 ਵਾਲਾ ਚਿਦਾਭਾਸ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਉਤਪਤੀ ਵਿਨਾਸ ਇਨਿਦੇਨੇਂ
 ਕਰਕੇ ਯੁਕਤ ਹੈ । ਇਸਿਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ । ਵਾਹ ਜਿਹਪਦਹੈ
 ਇਸਿਕਾ ਅਰਥ ਹੈ । ਵਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਵਧਾ ਹੂਆ ਚਿਦਾਭਾਸ
 ਜੀਵ ਆਤਮਾ । ਇਸਿਉਕਤ । ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕੇ । ਤੁਅੰਪਦ
 ਅਹੰਪਦ । ਜਿਹਭੀ ਕਹਤੇ ਹੈ । ਫਲਿੰਤ ਅਰਥ ਜਿਹ ਹੈ । ਵਾਹ ।
 ਇਸਿਪਦਕੇ । ਜੁਸਮਦ ਅਸਮਦ । ਜਿਹਦੋਪਦਭੀ ਕਹਿਤ ਹੈ ।
 ਸੋਇਸ ਰੀਤੀਸੇਂਜੋ । ਵਾਹ । ਜਿਹ ਪਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਹੈ ।
 ਇਸਿਪਦਕੇ ਅਰਥਕਾ ਵਿਸੇਸ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵਿਓਰ
 ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਐਸੇ ਵਾਹ ਪਦਕੇ ਵਾਹਿ ਰੂਪ ਅਰਥ ਚਿਦਾਭਾਸ

ਜਿਗਿਆਸੂਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਸਾਧਨ ਕਰਣੇਸੇਂ ।
 ਪਸਚਾਤ ਸ੍ਵਣਾਦੀਸਾਧਨ ਸੰਪਤੀਕਾ ਕਰਣਾ ਯਥਾਰਥਹੈ
 ਇਸੀਵਾਸਤੇ ਔਰ ਗ੍ਰੰਥੋਂਮੇਂ ਲਿਖਾਹੈ ਬਿਆਸਜੀਨੇ
 ਆਤਮਾਵਾਰੇ ਸ੍ਰੋਤਬਿਆ ਮੰਤਬਿਆ ਨਿਧਿਆਸਤਬਿਆ
 ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕੇ ਅਰਥ ਜੀਵ ਆਤਮਾਕੇ
 ਆਵਰਣ ਦੂਰ ਹੋਕਰਕੇ ਜਵਵੇਧਹੋਤਾਹੈ ਤਵ ਵਾਹਪਦਕੇ
 ਅਰਥਕਾ ਅਗਿਆਨ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਕਰਣੇਵਾਲੇ ਗੁਰੂਪਦਕੇ
 ਅਰਥਸਾਥ ਅਭੇਧ ਅਨੂਦਰੂਪ ਵੇਧਹੋਤਾਹੈ ਸਾਖੀਨੇਂ ਚਿਦਾ
 ਭਾਸਕੇ ਧਰਮੋਂਸੇਂ ਰਹਿਤਹੋਣਾ ਜਿਹੀ ਚਿਦਾਭਾਸਕੀ ਸੁਧੀਹੈ
 ਅਭੇਦ ਸਾਖੀਕਾ ਹੋਤਾਹੈ ਔਰ ਵਾਹਪਦਕੇ ਗੁਰੂਪਦਕੇ ਅਰਥੋਂ
 ਕੋਲੋਕਰਕੇ ਪਰਸਪਰਕਰਮ ਧਾਰਿਆ ਸਮਾਸਹੋਤਾਹੈ ਈਹਾ
 ਗੁਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ ਸਰੂਪਗਿਆਨ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ
 ਅਰਥਹੈ ਵਾਸਨਾ ਸੰਸਕਾਰਸੇਂ ਰਹਿਤਜੀਵਸਾਖੀ ਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਲੋਕਰਕੇ ਆਪਸਮੇਂ ਵੇਂਨੋਂ ਅਰਥੋਂਕਾ ਅਭੇਦਹੈ
 ਚਿਦਾਭਾਸ ਮਿਥਿਆਹੈ ਜਲਸੀਸੇਮੇਂ ਸੂਰਯਕੇ ਪ੍ਰਤੀਵਿੰਬ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਟਾਂਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਭਧਸੇਂ ਅਸਥੂਲਕੀ ਨਿਰਵਾਹ
 ਜਾਤ੍ਰਾਹੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਟੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਿਟੀਮਤ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੀ ਬਿਆਖਿਆਹੈ
 ਇਸਿਪਖਿਕੇ ਵੀਚਰਮੇਂ ਨੌਪਦਹੈ ਨੋਂ ਅਰਥਹੈ ਦੇਧਾਤੂ ਦੇ
 ਪ੍ਰਤੇਹੈ ਚਾਰੋਂਕੇ ਚਾਰ ਅਰਥਹੈਂ ਇਸਿਪਖਮੇਂ ਸਭੀ ਛਬੀਹੈ ॥
 ਇਤੀਸ੍ਰੀਸਰੂਪਗਿਆਨ ਬ੍ਰਹਮ-ਜਿਗਿਆਸਾ ਸਮਾਪਤਃ॥੨੧॥

(੫੫)

ਓਂ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ

ਇਸਿਪਖਮੇਂ ਵਾਰਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਵੇਧਕੇ
ਅੰਗੀਕਾਰਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣਕਰਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਕਿਸੀਕਾ
ਪ੍ਰਸ਼ਨਹੈ ਜੇ ਯਿਹ ਕਾਰਯਕਾਰਣਰੂਪ ਜਗਤਹੈ ਇਸਿਕੀ
ਵਾਰਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰਕੇਅਖਰੋਂ ਕਰਕੇ । ਕੈਸੇ ਬਿਵਸਥਾਹੈ
ਔਰਕਿਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਇਸਿਪ੍ਰੰਥਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀਹੋਤੀਹੈਇਸਿ
ਪ੍ਰਸ਼ਨਕੇ ਉਤ੍ਰਵਾਸਤੇਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ । ਸੇ ਜੈਸੇ ਪੂਰਵ
ਰੰਥਮੇਂ ਵਾਹੀਧਾਤ੍ਰਕਾ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂਵਾਹ ਯਿਹ ਪਦ ਔਰਇਸਿਕਾ
ਅਰਥ ਯਿਹਦੋਨੋਂ ਨਿਰੂਪਣਕਰੇਹੈ । ਉਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਇਸਿ
ਪਖਮੇਂਭੀ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਕੇ । ਨਵੀਨ
ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਇਸਿਪਦਕਾਅਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ
ਉਕਤਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂਕੇ ਉਤ੍ਰਕਰਣੇਵਾਸਤੇ । ਤਥਾਹੀ । ਵਾਹੀ
ਕ੍ਰਿਆਹੈਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸਿਕ੍ਰਿਆਕਾ ਅਰਥਹੈ ਕਾਰਯਮਾਤ੍ਰਸਭੀ
ਪ੍ਰੰਥ ਇਸਿਕ੍ਰਿਆਕਾ ਕਰਮਹੈ ॥ ਕਾਰਣਮਾਤ੍ਰਮੂਲ
ਅਗਿਆਨ ਇਸਿਵਾਹੀਕ੍ਰਿਆਕਾ ਕਰਤਾਹੈ ਸੇਕਾਰਣ ਰੂਪ
ਅਗਿਆਨ ਅਪਣੇ ਰੂਪਕੀਤਦਰੂਪ ॥ ਪ੍ਰਣਾਮਤਾ ਕਰਕੇ
ਕਾਰਯਰੂਪ ਪ੍ਰੰਥਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਆਹੈ ਜੈਸੇ ਮਿਟੀਘਟ
ਰੂਪਹੋਜਾਤੀਹੈ ॥ ਔਰ ਜੈਸੇਤੰਤੂਆਪਟਰੂਪਹੋਤੀਆਹੈ ॥
ਸੋਇਸਉਕਤ ਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਆਕੇਸਾਥ ਉਕਤਕਰਮਕਾ ਔਰ
ਉਕਤ ਕਰਤਾਕਾਸੰਵੇਧ ਕਰਕੇ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕੀ ॥
ਥਿਉਤਪਤੀ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਕਾਰਯਰੂਪਪ੍ਰੰਥ

ਵਾਹੈਤੀ ਕਾਰਣਰੂਪੀ ਅਗਿਆਨ ॥ ਜਿਹ ਕਾਰਣ ਰੂਪ
 ਅਗਿਆਨ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਕਾਰਜਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚਕਾ ਸਰੂਪਹੀ
 ਹੋਗਿਆਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਜਿਹ ਤੀਨੋ ਕਰਤਾ ਕਰਮ
 ਕ੍ਰਿਆਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰ ਵਾਹ: ਜਿਹਪਦ ਸਿਧਿ ਤੈਆਹੈ
 ਇਸਿ ਗੰਤੀਸੇ ਵਾਹ: ਇਸਿ ਪਦਕਾ ਕਾਰਜ ਕਾਰਣ ਰੂਪ
 ਪ੍ਰਪੰਚਜੋਹੈ ਜਿਹੀਅਰਥਹੈ ਅਵ ਇਸਪਖਮੇਂ ਵਾਹਰੂਰੁ ਇਸਿ
 ਮੰਤ੍ਰਕੇਬੀਚ ਜੋ ਗੁਰੂਪਦਹੈ ਇਸਕੇ ਪਦਅਰਥ ਇਨਿ ਦੋਨੋਕਾ
 ਵਿਚਾਰ ਕਰਤੇਹੈ ਭਥਾਹੀ ਗ੍ਰੰਥਾਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥਹੈ ਨਿਗਰਣਾ
 ਇਸਕਾ ਅਰਥਹੈ ਦੂਰਕਰਣਾ ਇਸਕਾਅਰਥਹੈ ਪ੍ਰਸਜਪ੍ਰਤੀ
 ਸੇਧ ਇਸਿਕਾਭੀ ਅਰਥਹੈ ਅਤਿਅੰਤਾਅਭਾਵ ਸੋਅਤਿਅੰਤ
 ਅਭਾਵ ਕਿਸਿਕਾਹੈ ਇਸਿਕਾ ਉਤ੍ਰ ਕਰਤੇਹੈ ਗ੍ਰੀਕ੍ਰਿਆਕਾ
 ਗ੍ਰਿਣਾਤੀਰੂਪਹੋਤਾਹੈ ਇਸਿ ਗ੍ਰੀ ਧਾਤੂਸੇ ਪਰੇ ਉ ਪ੍ਰਤੇ ਹੋਤਾਹੈ
 ਉਸਿ ਉ ਪ੍ਰਤੇ ਕਾ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਅਰਥਹੈ ਉ ਪ੍ਰਤੇ ਕੀ
 ਸਕਤੀ ਵਿਤੀ ਇਸਿ ਅਰਥ ਮੇਂ ਹੈ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਜੋ ਵਾਹ ਪਦ ਹੈ
 ਇਸਿ ਵਾਹ ਪਦ ਕਾ ਅਰਥ ਕਾਰਜ ਕਾਰਣਰੂਪ ਅਗਿਆਨ
 ਹੈ ਉਸਿ ਅਗਿਆਨਕੋ ਦੂਰ ਕਰਣੇਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨਹੀ
 ਹੈ ਸੋ ਐਸੇ ਅਰਥੋਂਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕੋ ਲੇਕਰਕੇ ਰੂਰੁ ਇਸਿ ਪਦ
 ਕੀ ਬਿਉਤਪਤੀ ਕਰਤੇਹੈ ਗ੍ਰਿਣਾਤੀ ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਆਹੈ ਪ੍ਰਤੇ ਕਾ
 ਅਰਥ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨਹੈ ਸੋ ਇਸਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਾ ਕਰਤਾਹੈ
 ਵਾਹ ਪਦ ਕਾ ਅਰਥ ਕਾਰਜ ਕਾਰਣ ਮਾਤ੍ਰ ਅਗਿਆਨ
 ਕਰਮ ਹੈ ਗ੍ਰਿਣਾਤੀ ਇਸਿ ਕ੍ਰਿਆਕਾ ਇਸਿਗੰਤੀਸੇ ਕਰਤਾ

ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਅਾ ਇਨਿ ਤੀਨੋਕਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਵੰਧਹੈ ਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਸੰਵੰਧ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂਪਦ ਕੀ ਸਿਧੀਹੈ ਵਾਹ ਪਦ ਕਾ
 ਗੁਰੂ ਪਦ ਕੇ ਸਾਥ ਉਪ ਪਦ ਸਮਾਸ ਹੋਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਜਿਹਿਪਦ ਪ੍ਰਸਿਧਿਭੈਆਹੈ ਇਸਿਪਦ ਕੇ ਅਰਥਮੇਂ ਗਿਆਨ
 ਕਾ ਸਰੂਪਕਹਿਤੇਹੈ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥ ਕਾਰਯ
 ਕਾਰਣ ਮਾਤ੍ਰ ਸਰਵ ਅਗਿਆਨਹੀਹੈ ਗੁਰੂਪਦ ਤਾ ਅਰਥ
 ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਸਫੁਰਣ ਸਰੂਪਹੈ ਸੋ ਗੁਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥ
 ਵਾਹ ਪਦ ਕੇ ਅਰਥ ਅਗਿਆਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰਣੇਵਾਲਾ
 ਹੈ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰਹੋਤਾਹੈ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਅਪ੍ਰੇਖ
 ਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਕਰਣੇਵਾਲਾਹੈ ਅਗਿਆਨ
 ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਵੇਧਸੇਂ ਹੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਸੂਰਯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ
 ਕੇ ਚੜਨੇ ਸੇ ਨਹੀ ਹੋਤੀਹੈ ਔਰ ਦੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਅਗਿਆਨ
 ਕੋ ਕਰਣੇਸੇਂਭੀ ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀਹੈ ਔਰ
 ਤੰਡੇ ਮਸਤਸੇਂ ਭੀ ਅਗਿਆਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀਹੈ ਵੇਧ
 ਸੇ ਹੀ ਹੋਤੀਹੈ ਫਲਿਤ ਅਰਥ ਜਿਹ ਹੈ ਸਰਵਥਾ ਬ੍ਰਹਮਵੇਧ
 ਰੂਪ ਸਮੁਦ੍ਰਹੀ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਸਰਵਦਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਸਰੂਪਹੈ
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥਕੇ ਵੀਚ
 ਜਿਹ ਵਿਚਾਰ ਯਥਾਰਥ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ ਇਸਿ ਪਖਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਮੰਤ੍ਰਕਵੀਚ ਧਾਤੂਪ੍ਰਤੇਪਦ ਅਰਥ ਗਿਆਨ ਬੀਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ
 ਹੈ॥ਇਤੀਸ੍ਰੀ ਸਫੁਰਣ ਸਰੂਪ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਵਿਚਾਰਃ॥੨੨॥

੧ ਓਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਐਰ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕੇਪਦ
 ਪਦਾਰਥਕਾ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ ਤਥਾਹੀ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵੀਚ ਜੋ ਦੋਬਾਭਾਗ ਵਾ ਜਿਹ ਅਵੇਪਦਹੈ ਇਸਿਕੇ ਅਰਥ
 ਭਾਵ ਅਭਾਵਹੈ ਇਨਿਦੇ ਅਰਥੋਂਕਾ ਵਾਰਕ ਵਾ ਜਿਹਪਦਹੈ
 ਇਸਿ ਵਾ ਪਦਕੋਹੀ ਵਿਕਲਪਪਦ ਕਹਿਤੇਹੈ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇ
 ਵਾ ਇਸਿ ਵਿਕਲਪਪਤਕੇ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਜਿਹਿ ਦੋ ਅਰਥਹੈ
 ਐਰ ਸੰਸੇਰੂਪ ਅਰਥਕਾ ਵਾਚਕਭੀ ਵਾ ਜਿਹ ਅਵੇਪਦਹੈ
 ਇਸ ਵਾ ਪਦਕਾ ਅਰਥਸੰਸੇਹੈ ਇਨਦੋਨੋਂ ਪਦੋਂਕਾਏਕ ਰੂਪਸੇ
 ਸਮਾਵੇਸ ਕਰਕੇ ਵਾ ਇਸਿਪਦਕਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ
 ਵੀਚ ਦੋਬੇ ਭਾਗਗੁਰੂਪਦਸੇਂ ਗ੍ਰਹਣਹੈ ਇਸਿਵਾਪਦਕੇ ਉਕਤ
 ਰੀਤੀਸੇ ਭਾਵ ਅਭਾਵਸੇਂ ਜਿਹਤੀਨ ਅਰਥਹੈਪੂਰਵਗ੍ਰੰਥਕੇ
 ਵੀਚ ਮੇਂ ਵਾਹ ਪਦਕੇ ਜਿਹ ਤੀਨੋਂ ਅਰਥ ਕਥਨ ਕਰੇਸੇ
 ਇਸਿ ਅਸਥਲਮੇਂ ਜਿਹਤੀਨੋਂ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਵਾਪਦਕੇਹੈ
 ਅਵਇਸਿ ਵਾਪਦਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹਪਦਕਾ
 ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇਹੈ ਹੀਧਾਤੂਹੈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸਿਕਾ ਅਰਥਹੈ
 ਹੀਧਾਤੂਸੇਂ ਪਰੇਪ੍ਰਤੇਹੈ ਉਸਿਪ੍ਰਤੇਕਾ ਅਰਥਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨੇਵਾਲਾ
 ਹੈ ਸੇ ਪ੍ਰਤੇਕਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਨੇਵਾਲਾਹੀ ਕ੍ਰਿਆਰੂਪ ਧਾਤੂ
 ਕਾ ਕਰਤਾਹੈ ਇਸਿ ਉਕਤ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ
 ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਰੂਪ ਸੇ ਕਰਤੇਹੈ ਸੇ ਪੂਰਵਪਖੀ
 ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਤਾਹੈ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਵਾਪਦਹੈ ਇਸਿਕੇ ਜੋ

ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਸੰਸਾਰੂਪ ਯਿਹਿਤੀਨ ਅਰਥਹੈ ਸੋ ਐਸੀ
 ਕਿਆ ਵਸਤੂਹੈ ਜੋਇਨਿਤੀਨੋਂ ਰੂਪੋਂਕੇ ਧਾਰਣਕਰ ਰਹੀਹੈ
 ਸੋਇਸਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨਕੇ ਉਤ੍ਰ ਵਸਤੇ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਪਦ ਅਰਥਕਾ
 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਰਤੇਹੈ । ਸਮੀਂ ਚੀਨ ਬਿਵਸਥਾਸੇਂ । ਤਥਾਹੀ ।
 ਮਾਲੂਮਹੋਵੇ ਯਿਹ ਸਭੀ ਜਗਾਨ ਤੀਨ ਬਸਤੂਸੇਂ ਬਿਨਾ
 ਐਰ ਬਸਤੂ ਕੁਛ ਨਹੀਹੈ । ਜੇਜੇਸੇ ਯਿਹ ਕਾਰਯ ਕਾਰਣ
 ਰੂਪ ਸਭੀ ਜਗਤ ਭਾਵ ਅਭਾਵਸੰਸੇ ਰੂਪਹੈ । ਸੋਜਗਤ ਬਨਾ
 ਹੂਆ ਜੋ ਸਭੀ ਚਲ ਅਚਲਹੈ ਇਸਿਕੋ ਭਾਵਰੂਪ ਜਗਤ
 ਕਹਿਤੇਹੈਂ ਇਸਿ ਜਗਤਕਾ ਕੁਛ ਨਿਸਿਚੇ ਨਹੀ ਹੋਨੇਸੇਂ
 ਇਸੀਕੋ ਸੰਸਾਰੂਪ ਜਗਤ ਕਹਿਤੇਹੈਂ । ਇਸਿ ਜਗਤਕਾ
 ਨਿਤਿਐਪ੍ਰਤੀ ਨਾਸ ਹੋਤਾ ਜਾਤਾਹੈ । ਇਸਿਸੇਂ ਜਗਤਕੋ
 ਅਭਾਵਰੂਪ ਕਹਿਤੇਹੈਂ । ਇਸਿ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰਸੇਂ ਵੇਦਾਂਤ
 ਮਤਮੇਂਭੀ ਭਾਵ ਅਭਾਵਸੰਸੇ ਰੂਪਹੀ ਪ੍ਰਪੰਚਹੈ ਅਨਿਰਵਚਨੀ
 ਇਸਿ ਪਦਕਾ ਅਰਥਭਾਵ ਅਭਾਵਸੰਸੇਹੀਹੈ ਐਰ ਬਿਆਕਰਣ
 ਰੀਤੀ ਕਰਕੇਭੀ ਯਿਹਿਤੀਨ ਰੂਪਹੀ ਪ੍ਰਪੰਚਹੈ ਐਰ ਨਿਆਇ
 ਰੀਤੀ ਕਰਕੇਭੀ ਜਗਤ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਸੰਸੇ ਰੂਪਹੀਹੈ ।
 ਸੋ ਕਾਰਯ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਅਭਾਵਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ
 ਭਾਵਹੈ ਐਰਮਤਸੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਪਦਯਿਹਦੇਨੋਂਹੈ ਜਾਨਹੀਯਿਹਸੰਸੇ
 ਹੈ । ਇਸਿਵਿਚਾਰਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵਾਹ ਪਦਕੀ ਬਿਉਤ
 ਪਤੀਕਰਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾ ਪਦ ਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕਰੇ ਜੋ ਤੀਨ ਅਰਥਹੈਂ ਸੋਯਿਹ ਤੀਨੋਹੀ ਧਾਤੂਕਾ ਕਰਮਹੈ

ਕਾਰਣ ਅਗਿਆਨ ਮਾਣ੍ਹੀ ਧਾਤੂਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੀ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਾ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਇਨਿਤੀਨੋਂਕਾ
 ਮੰਦੇਧ ਜੈਸੇ ਹੈ ਵੇਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈਂ ਜੈਸੇ ਮਿਟੀ ਘਟ
 ਸਰੂਪਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿਹੋਈਹੈ। ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣਤਾਰੂਪਸੇ। ਐਸੇਹੀ
 ਵਾ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਸੰਸਾਰੂਪਪ੍ਰੰਚੰ। ਹਿਨੋਤੀ ਇਸਿਕਾ ਅਰਥਹੈ
 ਪ੍ਰਾਪਨੋਤੀ ਇਸਿਕਾ ਭੀ ਅਰਥਹੈ ਉਪਾਦਾਨ ਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ
 ਕਾਰਣ ਰੂਪੀ ਅਗਿਆਨੀ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਸੰਸੇ ਰੂਪਪ੍ਰੰਚਨੂ
 ਪ੍ਰਣਮਿਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਾਹੈ। ਐਸੇ ਵਿਚਾਰਕੀ ਵਿਵਖਿਆਮੇਂ
 ਵਾਪਦਕਾ ਹ ਪਦਕੇ ਸਾਥਕਰਮ ਧਾਰਿਆਸਮਾਸ ਹੋਟੇਸੇ ਮੰਤ੍ਰ
 ਕਾ ਵਾਹ। ਯਿਹ ਪਦ ਸਿਧਿ ਭੈਆਹੈ। ਇਸਿਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ।
 ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥ ਕਾਰਜ ਕਾਰਣ ਸਰੂਪ
 ਸਰਵਜਗਤਹੈ। ਇਸਿਉਕਤ ਵਿਚਾਰਕੇ ਲੇਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਦ
 ਕੀ ਬਿਆਖਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਥਾਹੀ ਗ੍ਰੰਥਾਤ੍ਰਹੈ ਨਿਗਰਣ
 ਇਸਿਕਾ ਅਰਥਹੈ ਇਸਿਕਾ ਭੀ ਅਰਥਹੈ ਦ੍ਰਿਸਟੀਕੇ ਵਿਖੇ
 ਰੂਪ ਪਦਾਰਥਕਾ ਦੂਰ ਕਰਣਾ ਗ੍ਰੰਥਿਆਸੇਂ ਪਰੇਂ ਜੋਪ੍ਰਤੇਹੈ
 ਉਸਿਪ੍ਰਤੇਕਾ ਅਰਥਹੈ। ਜਨਮਮਰਣਕਾਕਾਰਣਜੋ ਅਵਿਦਿਆ
 ਸੰਸਾਰ ਇਸਿਕਾਭੀ ਜੋ ਕਾਰਣ ਮੂਲਭੂਤ ਅਗਿਆਨਹੈ
 ਐਸੇਅਗਿਆਨਕੇ ਦੂਰਕਰਣੇਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤੇਕਾ ਅਰਥ ਰੂਪ
 ਨਿਵਰਤਕਹੈ॥ ਇਸਿਕਾਭੀ ਅਰਥਹੈ ਕਾਰਣਅਗਿਆਨਕੀ
 ਨਿਵਿਰਿਤੀ ਕਰਣੇਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪਵੇਧ। ਸੋ ਅਵ ਇਸਿ
 ਉਕਤ ਵਿਚਾਰਕੇਲੇਕਰ॥ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗੁਰੂਪਦਕੀ ਬਿਉਤਪਤੀ

ਕਰਤੇ ਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਵਾਹਿਕਾਰਯਕਾਰਣਰੂਪ ਅਗਿਆਨ
 ਜੋਰਿਤਾਤੀ ਦੂਰੀਕਰੇਤੀ । ਤਤਪ੍ਰਤਿਆ ਅਰਥ । ਅਪ੍ਰੋਖ
 ਬ੍ਰਹਮ ਸਫੁਰਟਸਰੂਪਵੇਧ ॥ ਇਸਿ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰ ਕੋ
 ਸਪਸ਼ਟਕਰਤੇ ਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਇਸਿਬਿਉਤਪਤੀਕੋਕਰਣੇਸੇ
 ਗੁਰੂ ਇਸਿਪਦਕੀ ਸਾਧਨਅਵਸਥਾਕੇ ਅੰਦਰਹੀ ਉਪਪਦ-
 ਸਮਾਸ ਵਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ ਗੁਰੂਇਸਿ ਪਦਕੇ ਸਾਥ
 ਹੋਤਾਹੈ ਇਸਿਰੀਤੀਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਯਿਹਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ ॥
 ਸੋ ਇਸਿਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕੇ ॥ ਪਦੋਂਕਾ ਐਰ ਅਰਥੋਂਕਾ ॥
 ਪਰਸਪਰ ਅਨੂਏਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਲੇਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨ
 ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਤਥਾਹੀ ॥ ਵਾਹ ਹਾਹ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥
 ਯਿਹਪਾਦਭੇਦਸੇ ॥ ਤਿਕੇਪਦੋਂਕਾਛੇਦਨਹੈ ਸੋ ਇਨਿ ਸਭੀ
 ਪਦੋਂਕੇ ਅਰਥੋਂਕੋਕ੍ਰਮਸੇ ਨਿਰੂਪਣਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਸੋਪ੍ਰਥਮ ਵਾ
 ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ । ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਸੰਸੇ ਯਿਹਤੀਨ
 ਅਰਥ ਵਾਪਦਕੇਹੈ ਸੋਇਤਿਨਾਂਹੀਕਾਰਯਰੂਪਵਾਪਦਕਾਅਰਥ
 ਯਿਹ ਸਭੀਸੰਸਾਰ ਮਾਤ੍ਰਹੈ ਹਾਹ ਇਸਿਪਦਕਾ ਅਰਥਹੈ ਕਾਰਣ
 ਰੂਪਅਗਿਆਨ ਪ੍ਰਣਾਮੀ ਸਰੂਪਸੇ ਕਾਰਯ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰਕੇ
 ਸਰੂਪਕੋ ਧਾਰਣ ਕਰਣੇਵਾਲਾ ਮਿਲੇਹੁਏ ਵਾਹਪਦਕਾ
 ਅਰਥਹੈ ਕਾਰਯਕਾਰਣ ਸਰੂਪਸਭੀ ਅਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਇਸਿ
 ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਸਰਵ ਅਗਿਆਨ ਮਾਤ੍ਰਕੇ ਦੂਰਕਰਣੇਵਾਲਾ
 ਅਪ੍ਰੋਖ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਧਰੂਪ ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਸਫੁਰਟਰੂਪਗਿਆਨਹੈ
 ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਇਸਿਉਕਤਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵਾਹ ਹਾਹ ਵਾਹ

(੬੨)

ਰੂ: ਰੂ: ਇਨ ਚਾਰੋਪਵੇਂਕੇ ਅਰਥੋਂਕਾ ਨਿਰੂਪਣਕੀਆਹੈ
ਅਵ ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਪੁੰ ਪ੍ਰਿਧਰਣ ਪਦਕਾ ਜਿਸਿ
ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਜੋ ਅਰਥ ਉਕਤ ਰੀਤੀਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆਹੈ
ਉਸੀ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਸਰੂਪਮੇਂ ਸਾਵਦਵੇਧ ਦਿਖਿਲਾਤੇਹੈ
। ਤਥਾਹੀ । ਵਾਪਦਕੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਮੇਂ ਦਿਹਤੀਨੇਂ
ਜੇਹੈ ਇਨਿਤੀਨੇਂਸੇਂ ਅਭਿੰਨ ਹਕਾਰਪਦਕਾ ਅਰਥ ਕਾਰਣ
ਅਗਿਆਨ ਮਾਤ੍ਰਹੈ ਸੋ ਯਿਹ ਉਕਤ ਵੇਨੇਂ ਪਵੇਂਕਾ ਅਰਥ ਜੋ
ਕਾਰਯਕਾਰਣ ਅਗਿਆਨਮਾਤ੍ਰਹੈ ਇਸਿਐਸੇ ਅਗਿਆਨ ਕੇ
ਦੂਰਕਰਣੇਵਾਲਾ ਰੂਪਦਕਾ ਅਰਥ ਸਫੁਰਣ ਸਰੂਪ
ਅਪ੍ਰੋਖ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਧਹੈ ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ
ਪਦ ਪਦਾਰਥੋਂਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਯਿਹ ਵਿਚਾਰਹੈ ਇਸਿ ਪਖਮੇਂ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ ਵੀਚ ਬਾਰਾਂਪਦਹੈ ਬਾਰਾਂਹੀਅਰਥਹੈ
ਦੇਧਾਤੂਹੈ ਵੇਪ੍ਰਤੇਹੈ ਚਾਰੋਂਕੇ ਚਾਰਹੀਅਰਥਹੈ ਇਸਿਵਿਚਾਰਕੇ
ਇਸਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਣੇਂ ਕਰਕੇ ਬਤੀਪ੍ਰਕਾਰਕੀ
ਸਮਗ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰਮੇਂ ਸਫੁਰਣ ਬ੍ਰਹਮਸਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥਕਾ
ਵੇਧਕਹੈ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਸਰਵ ਵਿਕਲਪਨਿਰਾਕਰਣ ਸਰੂਪ
ਗਿਆਨ ਅਧਿਸਿਠਾਨਵਿਚਾਰ: ਸਮਾਪਤ ਅਲੰ॥ਸੁਭੰ॥੨੩॥

ੴ ਓਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮ: ॥

ਇਸਿ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵੀਚ ਔਰਭੀ ਕੁਛ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤੇਹੈ
। ਤਥਾਹੀ । ਯਿਹ ਜੋ ਸਿਸਿਦੀਕੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣੈਂ ਕਰਕੇ
ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੀਹੈ ਸੋ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂਹੈ ਪ੍ਰਥਮਜੀਵਕੀ

(੬੩)

ਰਚੀ ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਸੋ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ ਸੋ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਦੁਖ
ਸੁਖ ਜਨਮ ਮਰਣ ਇਨਿਚਾਰੋਂ ਕੇ ਬਸਬਰਤੀ ਜੋ ਹੋਮੇਂ
ਉਨਿਸ਼ਭੀਕੋ ਜੀਵਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਨਿਕੀ ਰਚੀ ਹੂਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋ
ਜੀਵਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਹਿਤੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ
ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਲਪਬਿਰਛ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧੀ ਸਮਾਧੀ
ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਜਿਹ ਸਭੀ ਵਸਤੂ ਜੀਵੇਂਕੀ ਰਚੀ ਹੂਈ ਹੈ ਸੋ
ਜਵ ਪ੍ਰਯੰਤਕਾਲ ਜੀਵਕੋ ਨਾਮਾਹੇਗਾ ਤਵ ਪ੍ਰਯੰਤਜੀਵਕੀ
ਵਸਤੂਕਾਰਯਕੋ ਕਰੇਗੀ ਐਸੇ ਹੀ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਭੀ ਜੀਵੇਂਕੀ
ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਜਿਹ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਮੰਤ੍ਰਕੀ ਬਿਆਖਿਆ ਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਹੈ
ਯਿਹਭੀ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮੇਂ ਹੀ ਹੈ । ਇਸਿ ਕਥਨਕਾ
ਤਾਤਪਰਯਜਿਹ ਹੈ ਵਿਦੁਆਨ ਮਹਾਸੇ ਇਸਿ ਵਿਚਾਰਕੋ
ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਕੇ ਭੂਲ ਹਮਾਰੀ ਕੋ ਖਿਆ ਕਰੇਂਗੇ । ਐਰ
ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਕਿਸੀਕਾ ਕਥਨ ਹੈ । ਜਵ ਜਿਹ ਜੀਵਕੀ
ਰਚੀ ਹੂਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਤਵਤੋ ਈਸ਼ੁਰਕੀ ਰਚੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕਾ
ਭੀ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਇਸਿਲੀਏ ਈਸ਼ੁਰਕੀ ਰਚੀ
ਹੂਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਸੂਰਯ ਚੰਦ੍ਰ ਨਖਤ੍ਰ
ਗ੍ਰਹਣ ਮੇਘ ਭੁਕੰਪ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਯੂ ਅਗਨੀ ਜਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ
ਜਨਮ ਮਰਣ ਇਸਿਥਿਤੀ ਸਰਦੀ ਚਰਮੀ ਵਿਸ਼ਿਟੀ
ਬਨਦੁਧ ਦਾਂਤ ਲੋਮ ਅੰਡਜ ਗਰਭਜ ਵਿਖ ਸ੍ਰੇਦਜ ਦਿਨ
ਰਾਤ ॥ ੨੬ ਜਿਹ ਛਥੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਖਿਆਤ

ਸਗੁਣ ਵਿਰਾਟ ਸਹਸ੍ਰਸ੍ਰੀਰਸਾ ਹਮਕੀ ਬਨਾਈ ਹੁਈ
ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾਹੈ । ਸੋਇਸੀ ਛਬੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੀ ਮਾਇਆ ਕੋ
ਬ੍ਰਹਮਕੀ ਸਕਤੀ ਕਹਿਤੇਹੈ ਇਸਿਉਕਤ ਵਿਚਾਰਕਾ ਤਾਤ-
ਪਰਯ ਕਹਿਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਇਸਿ ਮੰਤ੍ਰਕਾ
ਅਰਥ । ਅਧਿਸਿਠਾਨ ਸਰੂਪ ਸੁਧ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬ੍ਰਹਮਹੈ ॥ ੧ ॥
ਦੂਸਰਾਵਿਰਾਟਸਰੂਪ ਸਹਸ੍ਰਸ੍ਰੀਰਸਾ ਹਮਹੈ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਰਥ
ਇਸੀਬ੍ਰਹਮਕਾ ਅਭਿਆਸ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਨਾਨਕਜੀਨੇ ਕੀਆਹੈ ਜਲ
ਕੋਵੀਚ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨਮੇਂ ਹੋਕਰਕੇ । ਉਸਸਮਾਧੀਕੇ ਵੀਚਮੇਂ
ਜਿਹੀ ਛਬੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਅਪਣੀ ਸਕਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਜੀਕੇ
ਪ੍ਰਤੀ ਇਖਲਾਈਸੀ ਐਰ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰਕਾ ਸਤਿਨਾਮਕਰਤਾ
ਪੁਰੁਖ ਇਸਮੰਤ੍ਰਕਾ ਗੁਰੂਜੀਕੇਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾਥਾ ਇਸੀ
ਵਾਸਤੇ ਇਸਿ ਰੰਥਕੇ ਵੀਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਪੰਜਸ੍ਰੈ
ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਵਿਚਾਰਹੈ ਐਰਸਤਿਨਾਮਕਰਤਾਪੁਰੁਖਇਸਿਮੰਤ੍ਰਕੇ
ਵੀਚਮੇਂ ਚੌਵੀਪਦਹੈ ਤੀਨਉਪਰ ਬੀਸਬਾਰ ਗੁਰੂਜੀਕੋਨਾਨਕ
ਨਾਮਸੇਂ ਬੁਲਾਇ ਆਥਾਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾਕੋ ਤੀਨਬਾਰ ਤਪਤਪਤਪ
ਜਿਹ ਕਹਿਕਰਕੇ ਬੁਲਾਇਆਥਾਐਸੇਹੀ ਗੁਰੂਜੀਕੋਤੇਈ ਬਾਰ
ਬੁਲਾਇਆਥਾ ਤਵ ਉਸਵਖਤ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਜੀ ਨੇ ਗਗਨ
ਮੈਂ ਬਾਲ ਰਵੰਦ ਦੀਪਕ ਇਸ ਆਰਤੀ ਕਰਕੇ ਸਹਸ੍ਰ
ਸ੍ਰੀਰਸਾ ਪੂਰਣ ਪੁਰਖਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆਹੈ ਐਰ ਕਿਸੀ
ਪਰੀਛਿਨ ਏਕ ਦੇਸੀ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਨਹੀ ਕੀਆਹੈ ਐਸੇ
ਵਿਰਾਟ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਉਤਪਤੀ ਇਸਥਿਤੀ ਪੁਲੇ ਜਿਹ

ਤੀਨੋਂ ਹੋ' ਇਨਿ ਤੀਨੋਂ ਕਾਰਯੋਂ ਕਾ ਆਸਰੇ ਅਧਿਸਠਾਨ
 ਕਿਰਿਆਕੇ ਭੇਦਕੇ ਹੋਣੇ ਤੀਨ ਨਾਮਹੈ ਸਰੂਪ ਤੀਨ ਨਹੀਹੈ
 ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਕੇ ਸਰੂਪਕੇ ਵਰ ਸਰਾਫ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹੀ
 ਲਗਤੇਹੈ ਐਰ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਵੀਚਰੇ ਜੀਵੇਂਕੀ
 ਅਵਿਦਿਆਕਾਲੇ ਸਮਾਤੁਭੀ ਸੰਵਿਧ ਨਹੀਹੈ ਐਰ ਲਿੰਗ ਕਾ ਕਟਣਾ
 ਲਾਤਕਾ ਲਗਣਾ ਸਿਰਕਾ ਕਟਣਾ ਹਜਾਰ ਭਗਕਾ ਹੋਜਾਣਾ
 ਯਿਹ ਸਭੀ ਜੀਵ ਪਖਮੇਂ ਅਵਤਾਰੇਂਕੀ ਬਿਵਸਥਾਹੈ ਐਰ ॥ ੪ ॥
 ਮ੍ਰਿਤੂ ਜਨਮ ਵਤਾਵੀਰਾ ਦੇਹੇ ਨਸਹਿ ਜਾਇਤੇ ਜਾਤ ਸਿਆਹੀ
 ਧ੍ਰੁਵੇ ਮ੍ਰਿਤੂ ਪ੍ਰਾਣੀਨਾ ਮਰਣ ਧ੍ਰੁਵੇ ॥ ਇਸਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
 ਜੀਵੇਂਕੀ ਰਚਨਾਕਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਕੀ ਸ੍ਰਿਟੀ ਕੇ ਵੀਚਰੇ ਕੋਈ ਭੀ
 ਸੰਵਿਧ ਨਹੀਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੀ ਰਿਸੀਕੇ ਜਾ ਅਵਤਾਰਕੇ
 ਵਰ ਸਰਾਫ ਕੇ ਦੇਣੇਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮਕੀ ਮਾਇਆ ਰਚਿਤ ਪਾਠਤਤਿਕੇ
 ਵੀਚਰੇ ਨਾਛੇ ਬਨਸਕੇ ਤੇਹੈ । ਨਾਚਾਰ ਬਨਿਸਕੇ ਤੇਹੈ ॥
 ਇਸਿ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰਕਾ ਫਲਿਤ ਅਰਥ ਯਿਹਿਹੈ ਜੇ ਬ੍ਰਹਮਕੇ
 ਦੇ ਸਰੂਪਹੈ ਐਰ ਕ੍ਰਿਆਕੇ ਭੇਦਸੇਂ ਤੀਨਹੈ ਮਿਲਿਕਰਕੇ ਯਿਹ
 ਪਾਠਹੈ ਪੂਰਵ ਉਕਤ ਸਕਤੀ ਛਬੀ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਸਰੂਪੇਂਕੇ ਧਾਰਣ
 ਕਰ ਰਹੀਹੈ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਅਰਥ ਯਿਹੀ ਇਕਤੀ ॥
 ਪੰਜਸੇਂ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਭੇਦੇਂਕਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਟੇਹੈ ਐਰ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ
 ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਭੀ ਯਿਹੀ ਛਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕਾ ਭਗਵਤੀਕਾ
 ਸਰੂਪ ਉਪਾਸਨਾ ਧਿਆਨ ਕੇ ਵੀਚਰੇ ਅੰਤ ਸਕਰਣ ਕਰਕੇ
 ਹ੍ਰਿਦੇਸੇਂ ਚਿੰਤਨ ਕੀਆਹੈ । ਇਸੀ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਜੀਨੇ

(੬੬)

ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਵਜੀਮੇ' ਲਿਖਾਹੈ ॥ ਤਹਿਹਮ ਅਧਿਕ
ਤਪਸਿਆਸਾਧੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਆਰਾਧੀ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਿਰਕੇ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ
ਯਾਦੇਵੀ ਸਰਵਭੂਤੇਸੂ ਕਾਲਰੂਪੇਟਸੰਸਿਥਿਤਾ ਇਸਿਕਾ
ਤਾਤਪਰਯ ਜਿਹਹੈ ਉਕਤ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਸਰੂਪਕਾ
ਨਾਮ ਮਹਾਂਕਾਲਹੈ ਛਬੀਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਸਰੂਪਕਾਨਾਮ ਕਾਲਹੈ
ਭਗਵਤੀਹੈ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਜੀਵਈਸ੍ਰਮਾਇਆ ਵਿਭਾਗ ॥੨੪॥
ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਹਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ
ਵਿਚਾਰੇ ਕਾਸੀ ਅਸਥਾਨਸਥ ਨਿਰਮਲਸ੍ਰਾਮੀ ਪੰਡਿਤ
ਈਸ਼ਰਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕ
ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ਅਲੰ ਸੁਭੰ ॥ ੨੩ ॥

+४०४+

ਸ੍ਰੋਤਪਨ ਨਾਟਕ

੧ ਓਂਪਰਬ੍ਰਹਮਦੇਨਮਃ

ਅਥਸ੍ਰੋਤਪਨਨਾਟਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤੇ ਸੰਵਤਸਰ ਉਨੀਸੋ
ਉਟਾਹਟ ਮਹੀਨਾ ਕਤਕ ਸੁਕਲਪਖਿ ਦਸਮੀ ਰਾਤ੍ਰੀਕੇ
ਤੀਸਰੇਪਹਿਰਿਓਦਮਾਕੀਵਾਦਨੀਮੇਂ ਬੈਠਕਰਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ
ਠਿਰਮਲ ਆਖਾਸ਼ਾ ਛਾਵਣੀ ਅਸਥਲਕੇ ਵੀਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ
ਕੀਆਥਾ ਦਸ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਜੀਕੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਵਜੀਕੇ
ਹਜ਼ੂਰਮੈ ਅੰਤਰਧਿਆਨ ਵੀਚ ਹੋਕਰਕੇ ਕਿਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ
ਸੰਸਾਰਕੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਮੇਗੇ ਤਵ ਉਸਿਸਮੇਂਕੇ ਵੀਚ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵਜੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘਜੀਨੇ ਨਵ ਕ੍ਰਿਤ
ਅਭਿਆਸ ਵਿਚਾਰਕਾ ਹਮਾਰੇਪ੍ਰਤੀਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਆਥਾ ਜੈਸੇ
ਸ੍ਰੋਤਕੇ ਤ੍ਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਿਆਲਕਜੀ ਕਰਕੇ ਤੇਤਮਸੀ ਇਸਿ
ਮਹਾਂਵਾਕਕਾ ਨੌਬਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਆਥਾ ਪਰੰਤੂ ਏਕਹੀ
ਮਹਾਂਵਾਕਕਾ ਨੌਬਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਭੈਆਥਾ ਏਕਹੀ ਬ੍ਰਹਮ
ਵਿਚਾਰਕੇ ਨਿਸਿਚੇ ਕਰਨੇਕੇ ਵਾਸਤੇ ਹਮਾਰੇ ਅੰਦਰ
ਨੌਪ੍ਰਕਾਰੋਂ ਕਰਕੇ ਨੌਹੀਕਲੇਸਥੇ ਇਸਿਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜਜੀਨੇ ਨੌਪ੍ਰਕਾਰੋਂਕੇਹੀ ਕਲੇਸ ਦੂਰ ਕਰਟੇਕੇ ਵਾਸਤੇ
ਨੌਹੀਉਪਦੇਸ਼ ਜੁਦੇਜੁਦੇਕੀਏਥੇਜੁਦੇਜੁਦੇਹੀ ਉਨਿਉਪਦੇਸ਼ੋਂਕੇ
ਅਰਥ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਜੀਨੇ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੂਪਣਕਰੇਥੇ ਜੈਸੇਕਿ
ਏਕ ਅੰਤਸਕਰਟਹੈ ਪਾਚ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਹੋਂ ਤੀਨ
ਭੂਤਭਵਿ ਖਿਤ ਵਰਤਮਨਾ ਯਿਹ ਕਾਲਹੈ ਸੋਸਭੀ ਮਿਲ

(੨)

ਕਰਕੇ ਯਿਹ ਨੌਪ੍ਕਾਰਸੇਂ ਕਣੇਸੋਂਕੋ ਸਰੀਰਕੇ ਅੰਦਰ
 ਬਾਹਰ ਧਾਰਣ ਕਰਾਤੇਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਭੂਤਕਾਲਸੇਂ
 ਦੁਖੋਂਕੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਕਰਟੇ ਕਰਕੇ ਕਲੇਸ ਹੋਤਾਹੈ ॥ ੧ ॥
 ਭਵਿਖਿਤ ਕਾਲਸੇਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਧਾਰਣਮੇਂ ਸੰਸੇਕਾ ਹੋਨਾ
 ਕਲੇਸਹੈ ॥ ੨ ॥ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲਕੇ ਵੀਚਮੇਂ ਮਰਣੇਕਾ
 ਭਰ ਕਣੇਸਹੈ ॥ ੩ ॥ ਪਾਚਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂਕੇ ਤਤ ਤਤ
 ਵਿਖੇ ਜੋ ਸਵਦ ਸਪਰਸਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧਹੈਂ ਇਨਿਪਾਚੇਂ
 ਵਿਖਿਓਂਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀਕਾ ਹੋਨਾ ਕਲੇਸੋਂਕੀ
 ਪ੍ਰਾਪਤੀਕੇ ਦੇਤਾਹੈ ॥ ੪ ॥ ਚਤੁਸਟੈ ਅੰਤਸ ਕਰਣਕੀਆਂ
 ਵਿਰਿਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਨੋਰਾਜ ਮਾਤ੍ਰਕੇ ਰਚੇਹੂਏ ਮੁਖ ਰੂਪ
 ਭੋਗੋਂਕਾ ਨਾਸ ਹੋਜਾਨਾ ਕਲੇਸੋਂਕੇ ਦੇਤਾਹੈ ਸੋ ਯਿਹ ਕਲੇਸਹੈ
 ॥ ੬ ॥ ਇਸਿ ਰੀਤੀਸੇ ਨੌਕਲੇਸ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈ ॥ ੯ ॥ ਸੋ
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਜੀਸੇਂ ਹਮਨੇ ਨੌਪ੍ਰਸਨ ਕਰੇਥੇ
 ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੫ ॥

ਓਂ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ

ਅਥ ਸ੍ਰਪਨ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰਸਨਵਿਚਾਰੇ ਉਤਰ ਨਿਰੂਪਿਤੇ
 ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਪੂਰਵਉਕਤਜੇ ਨੌਪ੍ਕਾਰਸੇਂ ਨੌਪ੍ਰਸਨਹੈ
 ਅਵਈਹਾ ਉਤ੍ਰਚੰਬਕੇਵੀਚਮੇਂ ਸੋਨੌਪ੍ਕਾਰਸੇਂ ਨੌਪ੍ਰਸਨੋਕਾ
 ਉਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਨਾਨਕਦੇਵਜੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘਜੀ ਜੁਦੇਜੁਦੇ
 ਨੌ ਉਪਦੇਸੋਂ ਕਰਕੇ ਪੰਛਿਤਿ ਈਸਰਸਿੰਘ ਸਾਧੂਪਦਵਾਚਿਕੇ

(੩)

ਪ੍ਰਤੀ ਯਥਾਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ॥ ਜੈਸੇ ਕਰਤੇ ਭੈਏਥੇ ।
ਉਸੀਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਜੈਨੋਉਪਦੇਸ਼ ਵੀਹਾ ਲਿਖਿਤੇਹੈ ॥ ਬਾਲ
ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਆ ਚਾਰ ਵੀ ਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ
ਚੰਦ ਕੀ ਆ ਚਾਰ ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ
ਆ ਚਾਰ ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ॥ ੩ ॥ ਚੰਦ ਕੀ
ਆ ਚਾਰ ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ॥ ੪ ॥ ਕੀ ਆ
ਚਾਰ ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ॥ ੫ ॥ ਆ ਚਾਰ
ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ॥ ੬ ॥ ਚਾਰ
ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਆ ॥ ੭ ॥ ਵੀ
ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਆ ਚਾਰ ॥ ੮ ॥
ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਆ ਚਾਰ ਵੀ ॥ ੯ ॥
ਇਹਨੋਉਪਦੇਸ਼ਹੈ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਨੋਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੰ ਸਮਾਪਤੰ ॥ ੬ ॥

ਓ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ ॥

ਅਵ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਜੈਨੋਉਪਦੇਸ਼ਹੈ ਉਨਿਕੇਵੀਰਮੇਂ
ਜੋਯਥਾਸ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਹੈ ਉਸਿਕੇ ਪਦੋਂਕੇ ਅਲਹਿਦੇ
ਅਲਹਿਦੇਕਰਕੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਅਰਥੋਂਕੇ ਨਿਰਿਣੇਕਰਕੇ
ਨਿਰੂਪਣਕਰਤੇਹੈ । ਸੋ ਵੇਹੀ ਪਦੋਂਕੇ ਅਰਥ ਨੋਪ੍ਰਕਾਰਕੇ
ਉਪਦੇਸ਼ੋਕੇਵੀਰਮੇਹੀ ਯਥਾਰਥ ਨਿਰੂਪਣਕਰੇਹੂਏਨਿਵੰਧਨਹੋ
ਰਹੇਹੈ । ਏਕਹੀਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਅਰਥੋਂਕਾ ਨਿਰੂਪਣਕਰਣੇਸੇ

ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ੋਂਕੇ ਅਰਥਜੇਹੈ ॥ ਸੋਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ
 ਪ੍ਰਸਨੋਂਕੇ ਵੀਚਰੇ ਜੋਸੇਹੈ ਸੋਉਨਿਸਰਵਕੋਹੀ ਨਿਵਾਰਣ
 ਕਰਦੇਮੇਰੇ ਸੋਪ੍ਰਥਮਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਪਦੋਂਕੇ ਅਰਥ ਯਿਹਹੈ ॥
 ਬਾਲਕਾਅਰਥ ਬਲ ਬਲਵਾਲਾ ਬਾਲਕ ਅਭਿਆਨੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਵਿਕਾਅਰਥ ਸੂਰਯ ਤੇਜ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀਕਾਅਰਥ
 ਸੋਭਾ ਮੁਕਤ ਲਖਮੀ ਮਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਐਈਸੂਰਯ ॥ ੩ ॥
 ਓਦਕਾ ਅਰਥ। ਓਦਮਾ ਓਦਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਖੁਸ਼ੀ । ਕੋਈ
 ਦਿਨ ॥ ੪ ॥ ਕੀਕਾਅਰਥ । ਸੋਸੇ ਪ੍ਰਸਨ ਅਭਾਵ । ਕਰਣਾ ॥
 ੫ ॥ ਆਕਾਅਰਥ । ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਜਾਦਾ । ਹੋਨਾ ਵਿਧੀ ॥ ੬ ॥
 ਚਾਰਕਾਅਰਥ । ਅਛਾ ਬੁਰਾ । ਗਿਣਤੀ ਸੰਖਿਆਵਾਲਾ ॥ ੭ ॥
 ਵੀਕਾਅਰਥ । ਵਿਸੇਖ । ਵਰਜਨ ਦੂਸਰਾ ਨਾਸ ॥ ੮ ॥ ਹਾਰਾਕਾ
 ਅਰਥ । ਵਿਵਹਾਰ । ਗਹਿਣਾ । ਹਾਰਿਗਿਆ । ਭੋਜਨ ॥ ੯ ॥
 ਇਸਿਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਇਨਿਨੌਂ ਪਦੋਂਕੇ । ਯਿਹਨੌਂ ਅਰਥਹੈ । ਸੋਜੈਸੇ
 ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਵੀਚ ਯਿਹਨੌਂ ਪਦਹੈ ਔਰਇਨਿਨੌਂ ਪਦੋਂਕੇ
 ਅਰਥਹੈ ਸੋਐਸੇਹੀ ਔਰ ਆਠ ਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ਹੈ ਸੋਉਨਿਆਠੋਂ
 ਉਪਦੇਸ਼ੋਂ ਮੇਭੀ । ਯਿਹੀਨੌਂ ਪਦਨੌਂ ਅਰਥਹੈ । ਸੋਅਵ ਏਕ ਏਕ
 ਉਪਦੇਸ਼ਕਾ । ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਅਰਥ ਕਰਕੇ । ਫਿਰ ਮਿਲਾਕਰਕੇ
 ਅਰਥਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਸੋਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੇਵਲ
 ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਅਰਥਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈ । ਸੋਪ੍ਰਥਮ
 ਉਪਦੇਸ਼ਯਿਹਹੈ । ਬਾਲਰਵਿਸ਼ੀਚੰਦ ਕੀਆਚਾਰਵੀਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਇਸਿ ਪ੍ਰਥਮ ਮਹਾਂਵਾਕਕੇ ਉਕਤਪਦੋਂਕਾ ਔਰ ਅਰਥੋਂਕਾ

ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਥਨ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋਈ ਹੀ ਉਤ੍ਰਮੇਂ ਉਨਿਨੋਪਦੇ'ਕੇ
 ਨੋ ਅਰਥੋ'ਕੇ । ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਲਿਖਤੇ ਹੈ ਸੋਵਹੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਰ ਆਠੇ'ਮੇਂ
 ਭੀ । ਨਿਰੂਪਣ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਪਦੋ'ਕੇ ਅਰਥਕਾ
 ਵਿਭਾਗ ਯਿਹ ਹੈ । ਬਲਵਾਲਾ ਤੇਜ ਅਗਿਆਨ ਕੋਈ ਦਿਨ
 ਬਨਾਇਆ ਹੁਆ ਸਭੀ ਸੁੰਦ ਨਾਸ ਜਹਾਂਨ ॥੧॥ ਅਵ ਇਸਿ
 ਉਕਤ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਇਨਿ ਪਦੋ'ਕਾ ਫਲਿਤ ਅਰਥ
 ਸਭੀ ਅਰਥੋ'ਕੇ ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਜੋਰਵਾਲਾ ਸੁੰਦ ਬਨਾ
 ਹੁਆ ਯਿਹ ਸਭੀ ਜਗਤ ਬੋਝੇ ਦਿਨਿਕੇ ਵੀਰ ਅਵਿਦਿਆਸੇਂ
 ਪ੍ਰਕਾਸਦਿਖਿਲਾ ਕਰਕੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ॥੨॥ ਸੋ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ
 ਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪਦ ਅਰਥੋ'ਕੀ ਬਿਵਸਥਾਕਾ
 ਵਿਚਾਰ ਯਿਹ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ ਅੰਸੇ ਹੀ ਨੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ੋ'ਕੇ
 ਪਦ ਅਰਥਕੇ ਵਿਚਾਰਮੇਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਬਿਵਸਥਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਟੇ'ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਦੂਸਰੇ
 ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਸੋ ਵਿਚਾਰ
 ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸਿ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵੀਰ ਆਗੇ ਉਤ੍ਰ
 ਆਠ ਉਪਦੇਸ਼ੋ'ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਨਿ ਆਠ
 ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਵੀਰ ਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ
 ਪਦੋ'ਕਾ ਭੀ ਅਰਥ ਸਹਿਤ ਹੀ ਨੋਂ ਭੇਦੋ'ਸੇ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਛੇਦਨ
 ਹੈ । ਸੋ ਇਸਿ ਵਿਚਾਰਕੇ ਲੇਕਰਕੇ ਅਵ ਦੂਸਰਾ ਉਪਦੇਸ਼
 ਲਿਖਿਤੇ ਹੈ ਫਿਰ ਨੋਂ ਪਦ ਛੇਦਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਹੈ
 ਫਿਰ ਉਤ੍ਰਮੇਂ ਫਲਿਤ ਅਰਥਕੇ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈ । ਅੰਸੇ ਹੀ

ਔਰਸਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ਕੀ ਬਿਵਸਥਾਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਣਾਤੀ
 ਯਥਾਰਥਹੈ । ਸੋਪ੍ਰਥਮਸੇ ਦੂਸਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕੋ ਸੂਖਮ ਵਿਤੀ
 ਕਰਕੇ ਏਕਏਕ ਪਦਕਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਅਖਰੋਂਸੇਂਹੀ
 ਅਰਥਕਾ ਜਾਣਨਾ ਸਰਵਕੋ ਯਥਾਰਥਹੈ ਸੋਦੂਸਰਾ ਉਪਦੇਸ਼
 ਯਿਹਹੈ । ਰਵਿ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਕੀਆ ਚਾਰਵੀਹਾਰਾ ਬਾਲ ॥ ੨ ॥
 ਅਵ ਇਸਿ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਪਦੋਂਕਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਦਿਖਲਾਤੇ
 ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਇਆ ਬਲਕ ਰਚਨਾ ਬਨਾਨਾ ਦੇ ਤੀਨ ਭੇਦ
 ਏਲਮਾਤ੍ਰ ਬਾਲਕ ॥ ੨ ॥ ਦੂਸਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਨੌਹੀ ਅਰਥਾ
 ਕੋ ਮਿਲਾਕਰਕੇ ਏਕਅਰਥ ਕਰਤੇਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਲੀ ਅਵਿ
 ਦਿਆ ਕੀਤੁਛਮਾਤ੍ਰ ਰਚਨਾ ਬਨੀਹੋਈਕੋਈਦਿਨਕੇ ਭਰਮਾਨੇ
 ਕੇਵਾਸਤੇ ਬਾਲਕੋਂਕੀ ਖਿਲਵਾਸ਼ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਅਵ ਤੀਸਰੇ
 ਮਹਾਵਾਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ ਸ੍ਰੀਚੰਦਕੀਆ
 ਚਾਰਵੀਹਾਰਾ ਬਾਲਰਵਿ ॥ ੩ ॥ ਇਸਿ ਵਾਕਕੇ ਪਦੋਂ ਕਰਕੇ
 ਜੇਨੇ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਵਿਚਾਰਹੈ ਸੋ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣ
 ਕਰਤੇਹੈ॥ਤਥਾਹੀ॥ਮੁਕਤ ਚੰਦਮਾ ਪ੍ਰਸਨ ਸੰਪੂਰਣ ਸੰਦ੍ਰਨਾਸ
 ਛੋਡਣਾ ਜੋਰ ਵਾਲਾਤੇਜ ॥ ੩ ॥ ਇਨਿ ਨੇਂ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਮਿਲਾ
 ਕਰਕੇ ਏਕਹੀਅਰਥ ਕਰਤੇਹੈਂ ਇਛਿਆਵਾਲੀ ਸਭੀ ਸੰਦ੍ਰ
 ਮੁਕਤ ਖਿਣਭੰਗੁਰ ਕੋਈਦਿਨਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਖਿਲਾਕਰਕੇ
 ਜੋਰਸੇਂ ਛੋਡਿਜਾਵੇਗੀ ॥ ੩ ॥ ਚੌਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਵਾਕ ਕੇ
 ਅਰਥਕੋ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ ॥ ਤਥਾਹੀ ॥ ਚੰਦ ਕੀਆ ਚਾਰ
 ਵੀਹਾਰਾ ਬਾਲਰਵਿ ਸ੍ਰੀ ॥ ੪ ॥ ਇਸਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇ ਪਦੋਂਕਾ

(੭)

ਕ੍ਰਮਸੇ ਅਰਥ ਲਿਖਤੇਹੈਂ । ਨਾਸਕ ਕਰਮ ਰਚਨਾ ਇਸਿਟ
ਬਹੁਤ ਵਿਖੇ ਜੋਰ ਵਾਲਾ ਤੇਜ ਅਗਿਆਨ ॥ ੪ ॥ ਅਵ ਨੋ
ਅਰਥੋਂਕੇ ਮਿਲਾਕਰਕੇ ਏਕ ਅਰਥ ਕਰਤੇਹੈਂ । ਵਿਨਾਸੀ
ਕਰਮ ਰਚਨਾ ਅਤੀਪਿਆਰੀ ਵਿਖੇਪ੍ਰਵਲਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਹੋਰਹੀਹੈ ਸੋ ਅਵਿਦਿਆ ਮਾਤ੍ਰਹੈ ॥ ੪ ॥ ਅਵ ਵਿਚਾਰਮਾਲੂਮ
ਹੋਵੇ ਜਿਸਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਨੋ ਪਦ ਨੋ ਅਰਥੋਂਕੀ ਵਿਵਸਥਾ ਚਾਰ
ਉਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ੋਂਕੇ ਵੀਚਾਰਮੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੀਹੈ ਸੋ ਐਸੇਹੀ
ਉਤ੍ਰਕੇ ਪਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ਮੇਂ ਭੀ ਉਕਤਬਿਵਸਥਾ ਜੈਸਾਹੀ
ਵਿਚਾਰਹੈ ਸੋਵੈਸੇਹੀ ਪਾਰਮਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇਹੈਂ ।
ਕੀਆ ਚਾਰ ਵੀਹਾਰਾ ਬਾਲਰਵਿਸ਼ੀਚੰਦ ॥ ੫ ॥ ਅਵਇਸਿ
ਪਾਰਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਨੋਪਦੋਂਕਾ ਅਰਥ ਨੋਂਭੇ ਦਸੇਂ ਦਿਖਲਾਤੇ
ਹੈ । ਸੰਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਫਲ ਭੇਦ ਨਿਰਬਲ । ਅਗਿਆਨੀ ।
ਬਲੀ ਅਵਿਦਿਆ ਕੋਈ ਦਿਨ ॥ ੫ ॥ ਅਵ ਨੋ ਅਰਥੋਂਕੋਹੀ
ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ ਏਕ ਅਰਥ ਕਰਤੇਹੈਂ । ਸੰਸੇ ਹੋਵੇਗਾ
ਅਲਹਿਦੇ ਫਲ ਵਾਲੇ ਕਮਤਾਕਤ ਅਵਿਦਿਕਕੋ । ਜੋਰਕੀ
ਮੂਰਖਤਾ ਕੋਈ ਦਿਨਿਕੀ ਹੋਨੇਤੇ ॥ ੫ ॥ ਛੇਮਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿਖਲਾਤੇਹੈਂ । ਆਚਾਰਵੀਹਾਰਾ ਬਾਲਰਵਿਸ਼ੀਚੰਦਕੀ ॥ ੬ ॥
ਇਸਿਛੇਵੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਅਰਥੋਂਕਾ ਭੇਦ ਲਿਖਤੇਹੈਂ । ਵਿਧੀ
ਸੁਭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਮ ਬਲਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਮੁਕਤ ਚਾਂਦਨੀ
ਕਰਣਾ ॥ ੬ ॥ ਇਸਛੇਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕੇ ਨੋਹੀ ਅਰਥਾ ਕੋ
ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ । ਏਕ ਅਰਥ ਕਰਤੇਹੈਂ । ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਅਛਾ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਣੇ ਕਰਕੇ ਆਤਮ

(੮)

ਸਰੂਪ ਮੁਕਤ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥ ਅਵਸਾਤ ਮਾਉਪਦੇਸ।
ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਚਾਹਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲਰ ਵਿਸ਼ੀ ਚੰਦ ਕੀਆ ॥
੭ ॥ ਸਾਤ ਮੇਂ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਭੇਦ ਦਿਖਿਲਾਤੇ ਹੈਂ ।
ਉਤਮ ਵਿਸੇਸ ਕਰਮ ਬਾਲਕ । ਆਦਿਤਿ ਮਾਇਆ ਮਾਤ੍ਰ
ਕੋਈ ਦਿਨ ਅਭਾਵ ਮੁਜਾਦਾ ॥ ੭ ॥ ਅਵਇਸ਼ਿਸਾਤ ਮੇਂ
ਉਪਦੇਸ ਕੋ ਨੌਂ ਹੀ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਏਕ ਅਰਥ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਉਤਮ
ਵਿਸੇਸ ਕਰਮ ਪ੍ਰਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣੇ ਸੇਂ ਮਾਇਆ ਕੀ
ਮੁਜਾਦਾ ਕੋਈ ਦਿਨਿਕੋ ਨਾਸ ਹੋਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ॥ ੮ ॥
ਆਠ ਮਾਂ ਉਪਦੇਸ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਵੀ ਹਾਰਾ ਬਾਲਰ ਵਿ
ਸ਼ੀ ਚੰਦ ਕੀਆ ਚਾਰ ॥ ੮ ॥ ਅਵ ਇਸਿ ਆਠ ਮੇਂ ਉਪਦੇਸ ਕੇ
ਨੌਂ ਪਦੋਂ ਕੇ ਨੌਂ ਹੀ ਅਰਥੋਂ ਕੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਤੇ ਹੈਂ ।
ਵਿਨਾਸੀ ਫਲ ਅਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨੀ । ਸੋਭਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੰਸੇ
ਵਿਨਾ ਮੁਜਾਦਾ ਉਤਮ ॥ ੮ ॥ ਅਵ ਇਨਿ ਨੌਂ ਹੀ ਅਰਥੋਂ ਕਾ
ਏਕ ਅਰਥ ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਵਿਨਾਸੀ ਫਲ
ਅਗਿਆਨੀ ਸੇਂ ਵਿਨਾ । ਸੁਭ ਮੁਜਾਦਾ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ
ਉਤਮ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੯ ॥ ਨੌਂ ਮਾਂ ਉਪਦੇਸ ਕਥਨ
ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਹਾਰਾ ਬਾਲ ਰਵਿਸ਼ੀ ਚੰਦ ਕੀਆ ਚਾਰ ਵੀ ॥ ੯ ॥
ਨੌਂ ਮੇਂ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਭੇਦ ਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈ ।
ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਬਲਵਾਲਾ ਪੂਰਣ ਤੇਜ ਮੁਕਤੀ
ਚਾਦਨੀ ਕਰਣਾ ਵਿਧੀ ਸੇਂ ਉਤਮ ਵਿਸੇਖ ॥ ੯ ॥ ਅਵ ਇਸਿ
ਨੌਂ ਮੇਂ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਨੌਂ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ ਏਕ ਹੀ
ਅਰਥ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਵਿਧੀ ਸੇਂ

(੯)

ਰਹਿਗਿਆ ਹੈ ਬਲਵਾਲਾ । ਸੋਊਤਮ ਗਿਆਨ ਚਾਦਨੀਕੋ
ਵਿਸੇਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਣ ਕਰੇ ॥ ੯ ॥ ਮੋਇਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਨੋ
ਉਪਦੇਸ ਰੂਪ ਮਹਾਂਵਾਕੋਂ ਕੀ ਯਿਹਿ ਬਿਆਖਿਆ ਹੈ ਮੋ ਅਵਨੋਂ
ਉਪਦੇਸੋਂ ਕੇ ਨੋਂਹੀ ਅਰਥੋਂ ਕੋ ਫਲਿਤ ਅਰਥ ਰੂਪ ਕਰਕੇ
ਨੋ ਪ੍ਰਕਾਰਸੇ ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥

ਨੰਵਰਅਵਲ ॥ ੧ ॥ ਯਿਹਸਭੀਜਵਤ ਨਾਸਹੋਜਾਵੇਗਾ ॥ ੧ ॥

ਨੰਵਰਦੋ ॥ ੨ ॥ ਯਿਹਜਹਾਨਬਾਲਕੋਂ ਕੀ ਖਿਲਿਵਾਸਕੇ
ਬਰਾਬਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਨੰਵਰਤੀਨ ॥ ੩ ॥ ਸਕਾਮਮੁਕਤ

ਨਾਸਹੋਜਾਤੀਹੈ ॥ ੪ ॥ ਨੰਵਰਚਾਰ ॥ ੪ ॥ ਸਭੀਯਿਹ

ਰਚਨਾਅਵਿਦਿਆਕਰਕੇਹੈ ॥ ੪ ॥ ਨੰਵਰ ਪਾਠ ॥ ੫ ॥

ਮੂਰਖਤਾਕਾਬਲ ਨਾਸਹੋਟੇਵਾਲਾ ਹੋਤਾਹੈ ॥ ੫ ॥

ਨੰਵਰਛੇ ॥ ੬ ॥ ਨਿਸਿਕਾਮਕਰਮੋਂ ਕੇ ਕਰਣੇਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮਕੇ

ਸਰੂਪਗਿਆਨਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਹੋਤੀਹੈ ॥ ੬ ॥ ਇਸਿਸੇਉਤ੍ਰਕੇ

ਤੀਨੋਫਲਿਤਅਰਥੋਂ ਮੇਂਭੀ ਐਹੀ ਸਰਵਵਿਚਾਰਹੈ ॥

ਨੰਵਰਸਾਤ ॥ ੭ ॥ ਉਤਮਕਰਮੋਂ ਕੇ ਕਰਣੇਸੇਂ ਅਵਿ-

ਦਿਆਦੂਰਹੋਤੀਹੈ ॥ ੭ ॥ ਨੰਵਰਆਠ ॥ ੮ ॥

ਸੁਭਮੁਯਾਦਾਕੇ ਕਰਣੇਸੇਂ ਗਿਆਨੀਕਾਤੇਜਵਧਿਤਾਹੈ ॥ ੮ ॥

ਨੰਵਰਨੌ ॥ ੯ ॥ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਅਪ੍ਰੇਖਿਗਿਆਨਕੇ ਵਾਸਤੇ

ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਯਤਨਕੋਕਰੇ ॥ ੯ ॥ ਇਤੀਸ੍ਰੀਸ੍ਰੇਪ੍ਰਯਤਨ

ਪ੍ਰਕਾਰਕ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਨਾਨਕਦੇਵ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘਜੀਕ੍ਰਿਤ

ਨਵਕ੍ਰਿਤਾ ਅਭਿਆਸ ਨਵਉਪਦੇਸ਼ ਪੰਡਿਤ ਈਸ਼ਰਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਤੀਨਵਹੋਦ ਨਿਰਾਕਰਣਾ ਅਰਥ ਸਮਾਪਤ ॥੯॥

ਅਲੰ ਸੁਭੰਡਵਤੁ ॥ ਸ੍ਰੀਰੁਰੰਬਜੀ ਮਦਸਹਾਇਆ ॥੧੧॥

ਉਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਉਕਤ ਸ੍ਰਪਨਨਾਟਕਕਾ ਵਿਚਾਰ ਮਾਲੂਮਹੋਵੇ ਜੋਕਿ
 ਸ੍ਰਪਨਕੇ ਵੀਚ ਨੌਮਹਾਵਾਕਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਵੇਪ੍ਰਤੀ ਸ੍ਰੀਰੁਰੁ
 ਮਹਾਰਾਜਜੀਨੇ ਕਥਨਕੀਆਹੈ ਸੋ ਇਸਿ ਸ੍ਰਪਨਨਾਟਕਕੇ
 ਜੋ ਨੌਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਵਿਚਾਰਸੇ ਅਰਥੋਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸਨਹੈ ਸੋ ਵੇਹੀ
 ਅਰਥ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਜੀਨੇ ਨੌਪ੍ਰਕਾਰਸੇਹੀ ਸ੍ਰੀਰੁਰੰਬਜੀਕੇ ਵੀਚ
 ਪ੍ਰਦਰਸਨ ਕੀਏਹੈ । ਤਥਾਹੀ । ਨੰਵਰਅਵਲ ॥ ੧ ॥
 ਜੇਈਸੇਸੋਸਗਲਵਿਸਾਸੇ । ਜਿਉਬਾਦਰਕੀਛਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਨੰਵਰਦੋ ॥ ੨ ॥ ਜਿਉਸ੍ਰਪਨਾਅਰਪੇਖਨਾ ਐਸੇਜਗਕੋਜਾਨ
 ॥ ੨ ॥ ਨੰਵਰਤੀਨ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮਵਿਹੁਟੇਖਪਗਏਖੂਹਟ
 ਲਖਅਸੰਖ ॥ ੩ ॥ ਨੰਵਰਚਾਰ ॥ ੪ ॥ ਮਾਈਮਾਇਆਤ੍ਰੈ
 ਗੁਣਪ੍ਰਸੂਤਜਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਨੰਵਰਪਾਥ ॥ ੫ ॥ ਫਿਕਾ
 ਮੂਰਖਆਖੀਏ । ਵਜਹੁਗਵਾਏਅਗਲਾ ॥੫॥ ਨੰਵਰਛੇ ॥੬॥
 ਕਰਮਕਰਤਹੋਵੇਨਿਹਕਰਮਾਕਾਹੂੰਫਲਕੀਇਛਾਨਹੀਬਾਛੇ॥੬॥
 ਨੰਵਰਸਤਿ ॥ ੭ ॥ ਸਕਲਧਰਮਮੇਉਤਮਧਰਮ । ਕਰਮ
 ਕਰਤੂਤਕੇ ਉਪਰਕਰਮ ॥ ੭ ॥ ਨੰਵਰਆਠ ॥ ੮ ॥
 ਕਰਮਪੇਡਸਾਖਾਹਰੀ ਧਰਮਫੁਲਫਲਗਿਆਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿ-
 ਆਨੀਆਪਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ॥੮॥ ਨੰਵਰਨੌ ॥ ੯ ॥ ਜਿਉਜਲਮੈਜਲ
 ਆਇਕਠਾਨਾਤਿਉਜੋਤੀਸੰਗਜੋਤਸਮਾਨਾ ॥ ਘਟਘਟਮੇਹਰਜੁ
 ਬਸੇ । ਪੁਸਪਮਧਜਿਉਬਾਸਬਸਤਹੈ । ਮਰਤਾਜਾਤਾਨਜਰ ਨ
 ਆਇਆ । ਜਿਮੀਜਮਾਨਕੇਵਿਖੇ । ਸਮਸਤਏਕਜੋਤਹੈ

(੧੧)

ਨਘਾਟਹੈ ਨਵਾਢਹੈ ਨਵਾਢਘਾਟਹੋਤਹੈ ॥ ੯ ॥

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਸ੍ਰਪਨਨਾਟਕ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥

ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇਨਮਃ

ਓਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੂਰਤੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਭਿਓਨਮਃ ॥

ਓਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਾ ਅਧਿਸ਼ਠੇਇ ਸਰਵਦੇਵੇਭਿਓਨਮਃ

ਕਾਂਸੀ ਅਸਥਾਨਸਥ ਨਿਰਮਲਸ੍ਵਾਮੀ ਪੰਡਿਤ ਈਸ਼੍ਵਰ
ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੈਜਨਮ ਇਸ਼ਿਥਿਤੀਕੇ ਆਚਰਣ ਬਿਵਹਾਰ ਸਮਾਚਾਰ
ਕੋ ਆਲੋਪਯੰਤ ਨਿਰੂਪਣਸੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇਹੈ ॥ ਬਿਆਸਾ
ਸਤਲੁਜ ਦੇਨੋਂ ਦਰੀਆਮਾਂਕੇ ਵੀਰਮੇਂ ਦੇਸਦੁਆਬਾ ਜਿਲਾ
ਜਲੰਧਰ ਫਿਲੌਰ ਸਹਿਰਸੇਂ ਦੇ ਰੋਸ ਮ੍ਰਯਾਦਾਮੇਂ ਨਗਰ
ਸਹਿਰ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨਹੈ ਸੰਵਤਸਰ ਉਨੀਸੌਵੇਮੇਂ ਮਹੀਨਾ
ਕਾਰਤਕ ਦੁਤੀਏ ਪਖਕੀ ਪੌਰਣਮਾਸੀ ਕੋ ਸਰੀਰ ਅਨਿਮੈ
ਰੋਸਨੇ ਜਨਮਧਾਰਣ ਕਰਾਮਾਭਾਕਾਨਾਮ ਗੁਰੂਬਖਸ਼ੀ ਪਿਤਾ
ਕਾ ਨਾਮ ਸੁਧਸਿੰਘ ਵੈਸ਼ਿਵੈਸ ਵੈਸਾਵਲੀਮੇਂ ਪੂਜਨ ਪਧਤੀ
ਸ੍ਰੀਗੁਰੂਨਾਨਕਦੇਵਜੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘਜੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬਜੀ ਸ੍ਰੀਦਸੋਂਗੁਰੂ ਪੂਰਣ ਅਵਤਾਰ ਸਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰਵੇਸ਼ਕੇ
ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਕ ਵਾੜੀ ਨਾਮ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸਾਧੂਸਿੰਘਜੀਨਾਮਕ ਮਹਾਨ ਪੂਜਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਯੋਗਿਹੈ ॥

ਇਤੀਸ੍ਰੈਜਨਮ ਇਸ਼ਿਟ ਸਮਾਚਾਰ ਵ੍ਰਤਾਂਤ ਸਮਾਪਤਃ॥੧॥

ਅਵ ਅਪਣੇ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਔਰ ਵਿਚਰਣ ਜਾਤ੍ਰਾ ਬਿਵਹਾਰ
ਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤੇਹੈ । ਸੰਵਤਸਰ ਉਨੀਸੌ ਰੋਦਾਕੇ ਵੀਰ
ਫਿਰਕਾ ਨਿਰਮਲਾ ਵੇਸਕਾ ਧਾਰਣਕੀਆ ਰਹਾਬਾ ਅੰਗਵਿਖੇ

ਮਨਿ ਦੇ ਭੁਗੀ ਪਟ ਹਾਵਨੀਂ ਦਿਪੀਆ ਰਹਿਣੈ ਵੇਂ । ਉਮਰ
 ਆਠ ਬਰਸਕੀ । ਚੁਟੁਖੀ ਵਿਦਿਆ ਕੋ ਪਠਨ ਕੀਆਵਾ
 ਤਵਾ ਫਾਰਸੀਕੇ ਅਭਿਆਸਕੋ ਕੀਆ ਰਹਾ । ਐਸੇਹੀ । ਰਾਗ
 ਵਿਦਿਆ ਤੰਤ੍ਰੀਕਾ ਅਭਿਆਸ ਸੂਤੀ ਮੂਰਛਨਾ ਗ੍ਰਾਮੋਂਕੇ ਭੇਦੋਂ
 ਕਰਕੇ ਤਵਾ ਜੋਸ਼ਤਾਨਏ ਭੇਦੋਂ ਕੋ ਜਵਾਰਥ ਸਿਧਿਕੀਆ
 ਰਹਾ । ਐਸੇਹੀ ਜੋਰਾਭਿਆਸਕੋ ਮੈਸਮਿਟੇਜਮ ਵਿਦਿਆਕੇ
 ਅਭਿਆਸਮੇਂ ਭੀ ਜਵਾਰਥ ਪ੍ਰਯਤਨਕੋ ਕਰਾਵਾ ਮੋਰਯਵਾਰਥ
 ਵਿਧੀਮੇਂ ਬਿਆਕਰਣਕੇ ਸਰਵ ਰੰਥ ਪਠਨ ਕਰੇ ਬੇ ॥
 ਤਵਾ ਮੀਮਾਮਾ ਸਾਖਿਯੋਗ ਵੇਦਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ॥
 ਐਰ ਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਯਾਨਕਟਾਦਿਗੋਤਮ ਸਾਸਤ੍ਰੋਂਕਾ ਵਿਖੇ
 ਯਥਾਰਥ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਮਨਟਿ ਕੀਆ ਰਹਾ ਨਿਖਿਲ
 ਵੇਦਾਂਤ ਸਾਸਤ੍ਰਜਨਿ ਗਿਆਨਵਿਚਾਰਸੇਂ ਸਾਖੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆ
 ਪਕ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਅਪੋਖਿ ਅਨੂਭਵ ਕਰਕੇ ਯਥਾਰਥ ਪ੍ਰਸਿਧਿਹੈਂ ।
 ਐਰਇਸ਼ਿਨਾਮ ਰੂਪ ਇੰਦ੍ਰੀਵਿਖੇ ਪ੍ਰਪੰਚਕੇਵੀਚਮੇਂ ਯੁਕਤੀਸਹਿ
 ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਥਿਆਤੁਕੋ ਨਿਸਿਚੇ ਕਰਲੀਆਹੈ । ਇਤੀ ਪਠਨ
 ਪਾਠਨ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤਃ ॥ ੨ ॥ ਅਵ ਹਮ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਓਂ
 ਕੇ ਸਾਥ ਜਹਾਜੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਰਥਕਾ ਵਿਚਾਰ ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਹੁਆਰਹਾ
 ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਕੋ ਇਸਿ ਗ੍ਰੰਥਮੇਂ ਲਿਖਿਤੇਹੈਂ ਸੰਵਤ ਉਨੀਸੌ
 ਛਤੀਕੇਸਾਲ ਕਾਸੀਪੁਰੀਕੇਵੀਚ ਮੰਤਲੀਕੇ ਸਾਥ ਤੀਨ
 ਦਿਨਿ ਦਰਜੇ ਅਵਲਮੇਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿਚਾਰਭੈਆਥਾ ॥ ੩ ॥
 ਉਨੀਸੌ ਅਠਤੀਸੰਵਤਕੋ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥਮੇਂ ਚਾਰ ਦਿਨਿਹਾਰ
 ਜੀਤ ਜੈਪਰਾਜੈਸੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾ ਅਰਥ ਭੈਆਥਾ । ਸੰਤੋਂ ਕੀਆ

ਮੰਡਲੀਆਂਕੇ ਵੀਰਮੇਂ ॥ ੪ ॥ ਉਸਿਸੇਂ ਪੀਛੇ ਦਖਣ ਦੇਸਕੇ
 ਵੀਰ ਬਮੈਈ ਸਹਰਮੈ ਦੇਵੀਕੇ ਮੰਦਰ ਸਮੀਪ ਧਰਮਸਾਲਾ
 ਕੇਵੀਰ । ਦੋਦਿਨਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਹੂਆ ਰਹਾਥਾ ॥ ੨ ॥
 ਤਿੰਵਕ ਗੋਦਾਵਰੀ ਮੇਲੇਪਰ । ਤੀਨ ਦਿਨ ਭੈਆ ਰਹਾ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਸਕਸਹਿਰਕੇਵੀਰ ਦੇ ਦਿਨਿ ਹੂਆਥਾ ॥ ੨ ॥ ਪੂਰਵਦੇਸ
 ਦਰਭੰਗਾਰਿਆ ਸਤਮੈ । ਏਕ ਦਿਨਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਭੈਆ
 ਥਾ ॥ ੧ ॥ ਰਿਆਸਿਤ ਭੁਮਰਾਮੇਂਮੈ ਚੈਤ੍ਰਭਾਵੇਂਕੇ ਮਹੀਨੇ ਕੋ
 ਰਾਮਨਵਮੀ ਜਨਮ ਅਸਟਮੀ ਹਰੇਕ ਸਮੇਂਕੇ ਵੀਚਬਹੁਤ
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹੂਆ ਕਰਤਾ ਥਾ ਐਰ ਰਿਆਸਤੇਂ
 ਸੂਰਜਪੁਰ ਤਥਾਰਿਆਸਿਤ ਬਖਰਾ ਸਹਰ ਇਨਿ ਰਿਆਸਿਤ
 ਮੇਂ । ਮਹੀਨੇ ਅਸੂਕੇ ਵਿਜੈਦਸਮੀ ਦਸਹਿਰੇਕੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਤਾ
 ਥਾ ॥ ੨੦ ॥ ਉਸੀ ਵਖਤ ਪੂਰਵਦੇਸਕੀ ਰਿਆਸਿਤੇਂਕੇਵੀਰ
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ । ਹੋਨੇ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਕੀ ਬਿਆਖਿਆ
 ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ ਰਹੀਥੀ । ਰੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ
 ਉਸਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਕਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਜਾਤਾਹੈ ॥
 ਐਰ ਸੰਵਤਸਰ ਉਂਨੀਸੌਪੰਚਾਸਕੋ ਪਰਵਤਦੇਸ ਰਿਆਸਿਤ
 ਮੰਡੀ ਐਰਪੰਜਾਵਦੇਸ ਪਟਿਆਲਾਨਾਤਾ ਇਤਿਆਦੀ
 ਸਭਰਿਆਸਿਤੇਂਮੇਂ ਬਹੁਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਹੂਏਥੇ ਸੋਇਸਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਸੇਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਅਰਥੋਂਕੇ ਵਿਵਾਦਸੇਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਕਰਕੇ ਸਭਾਮੇ ਜੀਤਹੋਟੇਤੇ ਛੇਉਪਰ ਪੰਚਾਸਸਭਾਕੀਜੀਤਕੇ
 ਹਮਕੋਰਿਆਸਿਤੇਸੇਂ ਸਾਟੀਫਿਕਟ ਮਿਲੇਹੈ ॥ ਇਤੀਸੀ
 ਸ੍ਰੇਸ਼ਾਸਤ੍ਰਅਰਥ ਸਭਾਸਮਾਚਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸਨੰ ॥ ਸੋ ਉਸਿ

ਸਮੇਂ ਕੇ ਵੀਚ ਹਮਾਰੇ ਸਿਸਿਪੰਡਿਤ ਦੇਵਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਹਰੇਕ ਸਭਾ ਕੇ ਸਭੀ ਸਾਸਤ੍ਰਾ ਅਰਥੋਂ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਧ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵੀਨ ਸਰਵ
 ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਸਾਸਤ੍ਰਾ ਅਰਥ ਕੀ ਜੀਤ ਕੇ ਵੇਹ ਪਾਤੇ ਥੇ ।
 ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਦੇਵਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਤਰਣਤਾਰਣ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜੈਜਾ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਰਸੁਤ
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ਪੰਦ੍ਰਾਬਰਸ ਕੀ ਉਮਰ ਮੇਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੀਰਥ
 ਤਿਅੰ ਵਕ ਮਹਾ ਦੇਵ ਮੇਲੇ ਕੁੰਭ ਕੇ ਸਮੇਂ ਮੇਂ ਨਿਰਮਲ ਵੇਸ ਕੇ
 ਧਾਰਣ ਕਰਤੇ ਭੈਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੇ ॥
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਦਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਾਰ ਕੇ
 ਪੰਡਿਤ ਦੇਵਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਮਾਰੇ ਸਿਸਿਹੋਕਰ
 ਯਥਾਰਥ ਅਪ੍ਰੋਖ ਵੇਧ ਕੇ ਮੋਖ ਮਾਰਗ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਸੰਪਾਦਨ
 ਕਰਾਥਾ ॥ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਡਿਤ ਦੇਵਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਛਾਸਤ੍ਰੀ ਵ੍ਰਤਾਂਤ ਸਮਾਪਤਃ ॥

ਓਂ ਪਰਬ੍ਰਹਮਣੇ ਨਮਃ ।

ਅਵ ਈਹਾ ਵਿਰਾਗ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ॥

ਬੇਨਮਾਨ ਧਾਤਾ ਪ੍ਰਿਥੂ ਪਾਲਕ ਦਲੀਪਦਥ ਸਗਰੇ ਸਗਰ ਕੇ
 ਧਰਾ ਵੀਚ ਆਗਏ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਭਾਗੀਰਥ ਰਾਵਣ ਜਜਾਤੀ
 ਰਘੂ ਅਖਨਲ ਗਤੇ ਨਗ ਨੌਹਖ ਸਮਾਗਏ ॥ ਪ੍ਰਿਅਵਤ
 ਪ੍ਰੀਖਤ ਕਰਣ ਭੋਜ ਵਿਕ੍ਰਮ ਦੇਪਦ ਦੁਜੇਧਨਹੁ ਕੇ ਕਾਲਹੁ
 ਏਕਾਗਏ ॥ ਸਮੇਂ ਰਹਿਓ ਅਮਰ ਨ ਰਹੇ ਭੀਮ ਭੀਖਮਸੇ
 ਬਾਲੀਸੇ ਬਲਸੇ ਵਲੂਲਾ ਜਿਉ ਬਿਲਾਗਏ ॥੧॥ ਤਾਨੀ ਰਹੀ
 ਚਾਂਦਨੀ ਸੁਹਾਨੀ ਰਹੀ ਫੂਲ ਸੇਜ ਮਖਮਲ ਕੇ ਤਕੀਓਂ ਕੀ

ਪਾਗਤੇ ਭਰੀ ਰਹੀ ॥ ਬਨੇ ਰਹੇ ਬਟਨਾ ਬਨਾਏ ਰਹੇ ਜੇਵਰ
ਸਭ ਅਤਰ ਐ ਅੰਬੀਰਹੁੰਕੀ ਸੀਸੀਆਂ ਧਰੀ ਰਹੀ ॥ ਮਾਤ
ਤਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਵਿਲਲਾਤ ਭਏ ਨਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕਰਤ ਸਭੀ ਸੁੰਦੀ
ਖਰੀ ਰਹੀ ॥ ਖੇਲ ਗਇਓ ਜੋਗੀ ਹਾਇ ਮੇਲਗਇਓ ਧੂਰ
ਵੀਚ ਦੂਰ ਹੋਇ ਮਸਾਨ ਖੇਤ ਖੋਪਰੀ ਪਰੀ ਰਹੀ ॥ ੨ ॥

ਬਨੇਰਹੇ ਸੀਸਾ ਸੰਘਾਸਨ ਹੇਮਪਾਇਦਾਰ ਐਰਹੀਰਾਪੁਖਰਾਜ
ਦੁਨੀ ਭੀਤਨ ਜਰੀ ਰਹੀ ॥ ਖੈਂਚੋਰਹੇ ਨਕਸ਼ਾ ਨਿਕਾਸਨ ਕੇ
ਝਰੋਖਨ ਮੇਂ ਖਾਸੀ ਤਸਵੀਰ ਤਤਬੀਰਸੇ ਧਰੀ ਰਹੀ ॥ ਕਰੇ
ਰਹੇ ਫਰਸ ਫਰਾਸਨਕੇ ਸਾਫ ਵੇਸ ਗਲੀ ਮੇਂ ਗਲੀਓ ਗਾਦੀ
ਵਿਛਹੀ ਧਰੀ ਰਹੀ ॥ ਲਗੇ ਰਹੇ ਸੁੰਦ੍ਰ ਦਵਾਲਗੀਰ ਖਾਸਨ
ਮੇਂ ਖੇਲ ਗਇਓ ਜੋਗੀ ਹਾਇ ਮੇਲਗਇਓ ਧੂਰਵੀਚ ਖੋਪਰੀ
ਮਸਾਨ ਖੇਤਹੂੰਮੇਂ ਪਰੀਰਹੀ ॥ ੩ ॥

ਲਗੀ ਰਹੀ ਮੇਜ ਸਭਾ ਸਾਜੀ ਜੋ ਮੁਨੀਮਨ ਕੀ ਕਾਰਜ
ਕਲਮਦਾਨ ਕੈਂਚੀ ਕਲਮਹੀਂ ਧਰੀਰਹੀ ॥ ਸਜੀਰਹੀ
ਕੁਰਸੀ ਐਰ ਬੁਰਸੀ ਕਤਾਬਦਾਨ ਨੀਕਦਾਨ ਪੀਕਦਾਨ
ਚਾਮਰੀ ਧਰੀਰਹੀ ॥ ਖੜੇਰਹੇ ਚੋਬਦਾਰ ਚੌਕਸੀ ਦੁਆਰੇਵੀਚ
ਸੋਨੇ ਸੇਂ ਲਪੇਟ ਹਾਥ ਚੋਬਨ ਫੜੀ ਰਹੀ ॥ ਪੇਸੀ ਮੇਂ ਪੇਸ
ਰਹੀ ਮਿਸਲੇ ਹਜਾਰ ਜਾਰ ਖੇਲ ਗਇਓ ਜੋਗੀ ਹਾਇ
ਮੇਲ ਗਇਓ ਧੂਰਵੀਚ ਖੋਪਰੀ ਮਸਾਨ ਖੇਤ ਵੀਚਹੀ
ਪਰੀ ਰਹੀ ॥ ੪ ॥

ਕਰਮਗਤੀਕਾ ਨਿਰੂਪਣ। ਕਾਲੇਹੀਪਾਇ ਭੈਓਬ੍ਰਮਾਗਾਹਿ

ਦੰਡ ਕਰਮੰਡਲ ਭੂਮਭ੍ਰਮਾਂਨਿਓਂ । ਕਾਲੇਹੀਪਾਇ ਭੈਓ
 ਸਿਵਜੂ ਵੇਹਦੇਸਵਿਦੇਸ ਫਿਰਿਓਹਮਜਾਨਿਓਂ । ਕਾਲੇਹੀ
 ਪਾਇ ਭੈਓਮਿਟਗੋਓ ਜਗਜਾਹੀਤੇ ਤਾਂਹਿੰਭੇਪਹਿਚਾਨਿਓਂ ।
 ਵੇਦਕਤੇਵਕੇ ਭੇਦਸਭੀਤਜ ਕੇਵਲਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿਜਾਨਿਓਂ
 ॥ ੫ ॥ ਰਾਵਟਕੇ ਮਹਿਰਾਵਟਕੇ ਮਨੂਕੇਨਲਕੇ ਚਲਤੇ ਨ
 ਚਲੀਰੇ । ਭੋਜਦਲੀਪ ਮੋਕੈਰਵਕੇ ਨਹੀਸਾਥਦੀਓ
 ਰਘੂਨਾਥਬਲੀਕੇ ॥ ਵਲੋਨਹੀ ਕਾਹੂਕੇ ਸਿੰਗਚਲੀ ਅਵਸਾਚ
 ਕਹੋਂ ਅਘਓਘਦਲੀਸੇਂ । ਚੇਤਰੇਚੇਤ ਅਚੇਤਮਹਾਂਪਸੂ
 ਕਾਹੂਕੇਸੰਗ ਚਲੀਨਹਲੀਹੋਂ ॥ ੬ ॥ ਕਾਹੇਕੋਏਸ
 ਮਹੇਸੋਂਭਾਖਿਤ ਕਾਹੇਦਿਜੇਸਕੇ ਸੇਸਵਖਾਨਿਓਂ । ਹੈਨਰਘੇਸ
 ਜਦੇਸਉਮਾਪਤਿ ਤੈਂਜਿਨਿਕੋ ਵਿਸਨਾਥਪਛਾਨਿਓਂ ॥ ਏਕਕੋਛਾਡ
 ਅਨੇਕਭਜੇਸੁਖਦੇਵਪ੍ਰਸੂਰਬਿਆਸੁਭਾਨਿਓਂ । ਅਨੇਕਕੋਛਾਡ
 ਕੇ ਏਕਭਗੋਂਹਮ ਏਕਹੀਂਕੋ ਵਿਧਿਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਂਨਿਓਂ ॥ ੭ ॥
 ਭੂਲਿਆਂਕੋ ਸਮਝਾਂਨੇਕੇਲੀਏ ਸਾਤਪ੍ਰਸਨੋਂਕਾ ਏਕਉਤ੍ਰ
 ਸੋਸਾਤ ਯਿਹਹੈ ॥

ਕੰਚਨਕੂਟ ਗਿਰਿਓ ਕਹੁਕਾਹੇਨ । ੧ । ਸਾਤੇ'ਸਾਗਰ ਕਿਉ
 ਨ ਸੁਕਾਨੇਂ । ੨ । ਅੰਤਬਸੰਤ ਤਪਿਓ ਰਵਕਾਹੇਨ । ੩ ।
 ਗੰਗਵਹੀ ਉਲਟੀਅਨੂਮਾਨੇ । ੪ । ਪਸਚਮਭਾਨ ਉਦਿਓ
 ਰਵਕਾਹੇਨ । ੫ । ਚੰਦਸਮਾਨ ਦਿਨੀਸਪ੍ਰਮਾਨੇ । ੬ । ਕਿਉਂ
 ਭਮਡੋਲਭੁਬੀਨਧਰਾ ॥ ੭ ॥ ਮੁਨੀਰਾਜਨਿਪਾਤਨਇਉਂ ਜਗਜਾਨੇ
 ॥ ੮ ॥ ਇਤੀ ਸ੍ਰੀਮਤਵਾਦਵਿਵਾਦ ਨਿਤਾਸ ਪ੍ਰਦਰਸਨੰਸਮਾਪਤੇ

ਵਿਗਾਜਾਪਨ

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਏਸ ਗ੍ਰੰਥਦਾ ਹੱਕ ਕਾਪੀ ਅਸਾ
ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਪਾਸੋਂ ਲੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਲਈ
ਵਿਦਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਏਸ
ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਕਰਤਾ ਦੀ ਛਾਪਨ ਯਾ
ਛਪਾਵਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨ ਕਰੇ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਫੇ ਦੀ
ਜਗਾ ਉਲਟਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਵੇਗਾ ॥

ਜਿਸ ਸੱਜਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ
ਕੀਮਤ ਨਕਦ ਪੇਸ਼ਗੀ ਯਾ ਵੀ. ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਮੰਗਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ ॥

ਪਤਾ—ਭਾਈ ਹੇਮਸਿੰਘ

ਮੈਨੇਜਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਪੇਸ਼

ਮੋਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲਾਹੌਰ ।